

1980/81:151

Tisdagen den 26 maj

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1980/81:205 till socialutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1980/81:2203 till jordbruksutskottet
1980/81:2204–2207 till kulturutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:26
Justitieutskottets betänkande 1980/81:40
Trafikutskottets betänkande 1980/81:28

5 § Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkanden
1980/81:60 om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1980/81:90) och
1980/81:61 om vissa anslag på tilläggsbudget III inom industridepartementets
verksamhetsområde (prop. 1980/81:125) samt

civilutskottets betänkande
1980/81:37 om riktlinjer för energisparverksamheten i byggnader m. m.
(prop. 1980/81:90, 1980/81:100 och 1980/81:133).

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 60 och 61 samt civilutskottets betänkande 37 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 2 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Det är nu drygt ett år sedan folkomröstningen om kärnkraft avgjordes. En kamp som hade pågått i närmare ett decennium om energisystemets utformning och kärnkraftens risker hade förts till ett avgörande. Beskedet i folkomröstningen var otvetydigt. Kärnkraften skall vara avvecklad inom högst en 25-årsperiod. Vi har alla som politiker ett ansvar för att detta besked från svenska folket skall följas upp i praktisk handling. Den omfattande energipolitiska proposition som riksdagen i dag har att ta ställning till är ett viktigt led i arbetet på att göra kärnkraftsavvecklingen trovärdig.

Utgången av folkomröstningen, och de positionsförändringar de tidigare kärnkraftsvänliga partierna hade tvingats till redan innan folkomröstningen, var en seger för den starka opinion i hela landet som genom åren engagerat sig i arbetet mot kärnkraften. Det finns skäl att komma ihåg detta, när vi nu med dagens beslut lägger fast riktlinjerna för en helt annan energipolitik än den energipolitiska linje som initierades och drevs igenom av den socialdemokratiska regeringen i början av 1970-talet. När det gäller kärnkraften har utbyggnadspolitik ersatts med en avvecklingspolitik.

Arbetet med att ge energipolitiken en ny inriktning startade redan i samband med regeringsskiftet 1976. Från den dåvarande regeringens sida vidtogs en rad åtgärder för att förändra energisystemet i riktning mot ett system byggt i huvudsak på användningen av inhemska energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. Anslagen till energiforskningen förstärktes kraftigt. En tioårig sparplan för befintlig bebyggelse beslutades. Förbättringar genomfördes när det gällde stödet till energisparåtgärder inom industrin, osv. Sammantaget var detta en politik med en helt annan inriktning och karaktär än den energipolitik som tidigare hade förts.

Men arbetet inom den dåvarande trepartiregeringen präglades också av de skilda uppfattningarna kring kärnkraften. Först genom folkomröstningen skapades de avgörande förutsättningarna för en energipolitik av det slag vi nu håller på att utforma för de närmaste decennierna. Det är en politik inriktad på avveckling av kärnkraften, hushållning och ett ökat användande av inhemska och helt förnybara energikällor.

För oss i centern, som så hårt genom åren har drivit kraven på en ny energipolitik, känns detta naturligtvis extra tillfredsställande. En politik som för bara några år sedan utdömdes som helst orealistisk och en fara för välfärden omfattas nu i praktiken av en bred majoritet av riksdagen.

Bidragande till denna attitydförändring är inte bara en växande insikt hos de politiska partierna om kärnkraftens unika risker för nuvarande och kommande generationer. Kalla ekonomiska fakta har också tvingat fram ett nytänkande i energifrågorna. Låt mig peka på några viktiga punkter.

De två chockhöjningarna av oljepriset 1973 och 1974 och 1978-1980 har inte bara orsakat höjda uppvärmningskostnader, fördyrade transporter och högre kostnader för annan direkt energianvändning. De har också i grunden påverkat industrins konkurrensförhållanden och produktionsbetingelser. I oljechockernas spår har praktiskt taget alla industrialiserade länder råkat i ekonomiska svårigheter.

Oljeprishöjningarna har också kastat nytt ljus över den moderna industristatens sårbarhet och över slöseriet med resurser. Sträng hushållning med energitillgångarna framstår numera som en nödvändighet för att trygga en god miljö. Men en begränsning av den totala energikonsumtionen framstår också som ett nödvändigt inslag när det gäller att föra Sverige och andra industriländer ut ur den ekonomiska krisen.

Det krävs också att vi under 1980-talet minskar sårbarheten när det gäller vår energiförsörjning. Det gör vi allra bäst genom att vi i större utsträckning utnyttjar inhemska energikällor. Men vi kan också skapa ökad försörjningstrygghet genom att sprida oljeinköpen och anskaffningen av annan energi. Vi kan i många fall göra det i samarbete med våra allra närmaste grannar. Gasavtalet med Danmark och oljeavtalet med Norge är exempel på detta.

Sedan 1979 har en mängd beslut fattats på det energipolitiska området, beslut som syftar till att förändra energiförsörjningen till ett mera resurshushållande energisystem. Arbetet har följt den tidtabell som utstakats. Under årets riksmöte har på riksdagens bord lagts energipolitiska förslag, där de ekonomiska satsningarna på hushållning och på utveckling av alternativa energikällor saknar motsvarighet här i Sverige.

Starkt förbättrade ekonomiska förutsättningar har skapats genom inrättande av oljeersättningsfonden, som disponerar 1,7 miljarder kronor för tre år. Vidare skall det i dag fattas beslut om ett nytt treårigt energiforskningsprogram, där 1,4 miljarder anslås för utvecklings- och forskningsinsatser. Prioriterade områden är inhemska bränslen och vindenergi. Ett tioårigt program för energisparverksamheten i byggnader läggs fast, och 2,5 miljarder anslås för det första året.

Dessa ekonomiska satsningar ger förutsättningar för att de högt uppställda målen för oljeersättningen skall kunna genomföras.

Ett av de viktigaste inslagen för att komma till rätta med obalansen i den svenska ekonomin är satsningar som minskar vårt oljeberoende och i stället ger en ökad användning av inhemsk energi.

Målsättningen i de energipolitiska förslagen är att oljeberoendet nära nog skall halveras. Detta får avsevärda effekter på vår bytesbalans. Det skapar möjligheter till sysselsättningstillfällen, genom att inhemska bränslen som skogsråvara och torv får större utrymme i de regioner där sysselsättningsproblemen är störst.

Försurningen är kanske vår i dag allvarligaste miljöfråga. Ett viktigt mål för energipolitiken måste därför vara att minska utsläppen av försurande ämnen. Regeringens förslag i energipropositionen innebär skärpningar när det gäller miljökraven vid introduktionen av kol. Utskottsmajoritetens

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

ställningstagande innebär en ytterligare skärpning.

Försumningsproblemen måste angripas genom en rad olika åtgärder. Förutom en minskning av våra egna utsläpp behövs det internationella insatser och överenskommelser för att nå en allmän begränsning av utsläppen i Europa. Vidare måste vi genom i första hand kalkning försöka återställa och rädda områden som redan är försurade. Naturvårdsverket och fiskeristyrelsen kommer inom kort att redovisa erfarenheterna av försöksverksamheten med kalkning av sjöar och också lägga fram program för fortsatt kalkning. Regeringen avser att i början av år 1982 lägga fram sina förslag om den fortsatta kalkningsverksamheten. Med hänsyn till vad utskottet nu har uttalat ser jag det som naturligt att regeringen i anslutning därtill också återkommer till riksdagen med förslag om ytterligare skärpta miljökrav vid koleldning. Självfallet kommer regeringen också vid sin prövning av enskilda ärenden rörande nytillkommande koleldningsanläggningar att tillämpa en fortsatt sträng praxis.

Nu mera råder en bred enighet om att kärnkraften skall vara en parentes i energiförsörjningssystemet. Den energipolitiska propositionen innefattar också förslag som skall säkerställa denna avveckling. Det nya energiverket får bl. a. i uppgift att ta fram underlag i syfte att se till att avvecklingsbesluten inte försvåras eller förhindras. Vidare byggs en särskild fond upp för att i första hand finansiera omhändertagandet av det giftiga avfallet. Denna fond kan också användas för att finansiera rivning av kärnkraftverk.

Jag måste också med tillfredsställelse hälsa att riksdagen har enat sig om att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppgift att förbereda avvecklingen av kärnkraften. Enligt min mening är det då självklart att beslut inte fattas som binder oss ytterligare till kärnkraften eller försvårar ersättandet av kärnenergin. Kommitténs tillsättande får inte heller innebära att de konkreta ställningstaganden som blir nödvändiga inom de närmaste åren begravs eller skjuts på framtiden. Beslut som binder oss vid kärnkraften, såsom byggande av hetvattentunnlar och uranbrytning, leder ofelbart till att trovärdigheten i kravet på kärnkraftens avveckling minskar.

Fru talman! Jag tror att energifrågorna kommer att bli ett av de viktigaste områdena också under 1980-talet. Vi har nu genom de många energipolitiska förslagen givit energipolitiken en ny inriktning. Från att vara ett storskaligt, känsligt och sårbart energisystem med stort utlandsberoende inriktas nu politiken successivt på ett decentraliserat energisystem, byggt på den allsidighet som ett system baserat på energihushållning och inhemska, förnyelsebara energikällor innebär.

Detta är en energipolitik som också bidrar till att föra landet ur den samhällsekonomiska obalans som råder. Det nya vägvalet för de energipolitiska åtgärderna innebär också att dessa samordnas med annan samhällsplanering. Det är få sektorer i samhället som påverkar samhällsutvecklingen i stort – sysselsättningsförhållanden, samhällsstruktur och nationellt oberoende – som just energisektorn. Formerna för energitillförsel, distribution och användning har en avgörande inverkan på samhällsstrukturen. De energipolitiska förslag som har lagts fram är viktiga steg i strävandena mot ett

decentraliserat samhälle. En inriktning mot användning av förnyelsebara energikällor är också ett betydelsefullt steg framåt på miljö- och resurshushållningsområdena.

De möjligheter satsningarna på alternativa energikällor och energihushållning ger i form av teknisk utveckling, innovationer och utrymme för enskilt initiativtagande öppnar nya vägar och kan bli ett bra incitament för det svenska näringslivet och därmed för exportens utveckling.

Investeringar i energianläggningar och utnyttjande av inhemska energikällor är också ett verksamt regionalpolitiskt medel. En av de skäl att pröva förändringar i det regionalpolitiska stödsystemet som möjliggör att t. ex. satsningar på energiområdet i inlandet kan finansieras via de regionalpolitiska medlen.

Det skulle ge såväl sysselsättningstillfällen där de bäst behövs som betydande bidrag till möjligheterna att förverkliga målsättningen att reducera vårt oljeberoende med innemot hälften.

De energipolitiska förslag som presenteras innebär en offensiv satsning på hushållning med energi, effektivare energianvändning inom samhällets olika sektorer, där energikvalitet i stället för energikvantitet utgör grunden för vår framtida energiförsörjning.

Men, fru talman, vi kan inte slå oss till ro med detta. Först och främst måste de möjligheter som förslagen ger utnyttjas och tas till vara. Det är ute i näringslivet, ute i kommunerna och ute hos de enskilda människorna, målsättningarna skall förverkligas. Staten har gett riktlinjer och anvisat resurser. Staten kan däremot inte och bör inte fatta detaljbesluten vare sig för företag eller för enskilda människor. Det är nödvändigt att samhället ger de övergripande riktlinjerna för energipolitiken, men alltför detaljerade planer riskerar att i praktiken bli byråkratiska hinder för den eftersträvade utvecklingen. Människor i företag och kommuner som har hört oss politiker tala om betydelsen av att använda alternativa energikällor, energisparande osv. får inte mötas av olika byråkratiska hinder föräldrade regler och bristande resurser när de vill genomföra förändringar av energiförsörjningen. En alltför detaljerad planering riskerar att vara just ett sådant byråkratiskt hinder.

I stället måste vi försöka se till att regler och förordningar inom det energipolitiska området dels förenklas och i en del fall tas bort, dels ges en inriktning som styr åtgärderna mot den typ av energiförsörjningssystem vi vill ha. Detta innebär för statsmakternas del att beslut inte fattas som binder oss t. ex. vid kärnkraften, som stimulerar fortsatt användning av olja, som öppnar möjligheter för kolanvändning i en omfattning som undergräver marknaden för inhemska fasta bränslen osv. Det innebär för statsmakternas del att beslut fattas som skapar förutsättningar för att en fungerande marknad för distribution och användning av fasta bränslen byggs upp. Det innebär krav på att energiskattesystemet reformeras så att det gynnar användning av alternativa energikällor och energihushållning. Det innebär att beslut måste fattas som gör att småskalig produktion av energi blir lönsam att ta till vara.

Den reformering av myndighetsorganisationen på det centrala planet som nu ska genomföras är ett led i detta arbete. Men det arbetet måste kombineras med en decentralisering av beslut ut till såväl regionala organ som primärkommuner. Exempelvis måste prövas vilka möjligheter som finns att vidga utvecklingsfondernas kompetensområde för att dessa självständigt skall kunna ta beslut för energisparåtgärningar inom småföretagssektorn. Lantbruksnämndernas roll för energisparåtgärningar inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring kan också vidgas. Förändringen av kompetensområde och funktioner måste givetvis också följas av medel som nu fördelas centralt till olika projekt och skiftas ut på de regionala organen.

Utformningen av energipolitiken får inte öka risken för kärnvapenspridning och kärnvapenkrig. Uranbrytning och upparbetning av utbränt kärnbränsle är åtgärder som innebär betydligt ökade risker från dessa synpunkter. Det finns skäl ifrågasätta om inte metoder för direktförvaring av avfallet är en säkrare väg än vägen via upparbetning, eftersom vi med direktförvaringsmetoden inte har något plutonium att ta hand om. Hanteringen av det utbrända kärnbränslet är en fråga som kommer att kräva mycket forsknings- och utvecklingsarbete, och som vi understryker i energipropositionen måste andra metoder för hantering av det utbrända kärnbränslet än berggrundsförvaring studeras seriöst. Jag hoppas att den parlamentariska kommitté som skall inrättas ingående diskuterar dessa frågor.

Fru talman! Energipolitiken måste underordna sig de övergripande samhällsmål som skall uppfyllas. Den påverkar den ekonomiska, den sociala och den demokratiska utvecklingen i stort. Det är därför nödvändigt att vi beaktar samspelet mellan å ena sidan valet av energipolitik och å andra sidan den påverkan detta val får på politiken inom andra sektorer av samhället.

Målet för vår energipolitik måste vara att uppnå ett energisystem som uppfyller kraven från miljö-, hälso- och säkerhetssynpunkter. Energisystemet måste uppvisa en god försörjningstrygghet och ansvar mot framtida generationer samt ge uttryck för vår solidaritet med utvecklingsländerna.

Med det energipolitiska förslaget som lagts fram efter folkomröstningen 1980 har vi skapat en god grund för en sådan utveckling.

Anf. 3 NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! Vi har, som statsministern berörde folkomröstningen i energifrågan.

En svensk folkomröstning är rådgivande, men genom uttalanden från partierna före valdagen har de bundit sig för folkomröstningens resultat.

Vad vi än må tycka om folkomröstningen, så har vi ändå att följa utfallet i vårt vidare arbete. Linje 2 är nu vår riktlinje för energipolitiken. Det är lika meningslöst att nu åstunda en trettonde kraftreaktor som att försöka stoppa den kärnkraft vi har genom att demonstrera mot förvaringen av avfallet. Det gläder mig personligen när statsministern antyder en svängning i frågan om förvaring av avfallet. Direktförvaring av avfallet har varit den linje som i varje fall jag har anslutit mig till redan i AKA-utredningen.

Tillgången på kärnkraft är alltså given i energiekvationen. Av miljöskäl, av kostnadsskäl och för att minska beroendet är oljans roll en variabel som måste hållas så låg som det på något vis är möjligt. Med kolet är också förenade stora nackdelar för miljön. Tekniken att rena avgasen är ännu inte fulländad. Den är dessutom dyr. Att ta hand om slaggen är ett problem som i varje fall *volymmässigt* är större än problemet med avfall från kärnkraften. Kolet är dock vad man måste tillgripa för att balansera tillgångssidan på energikontot.

Kolet är under normala driftsförhållanden en vida farligare energikälla än kärnkraft. Våra krav på kolet, liksom på andra energikällor, bör stå i rimlig proportion till de säkerhetskrav och miljökrav som omger kärnkraften. Det gör de nu inte alls. Självfallet bör vi emellertid sträva efter det så långt som det är möjligt. Ur den synpunkten är den socialdemokratiska reservationen berättigad. Med den tekniska utveckling som kan förutses under 1980-talet är den vid medelstora anläggningar också möjlig att uppfylla, även ekonomiskt, på grund av det prisförhållande som kolet nu har till andra energislag. På den punkten är vissa politiker överdrivet pessimistiska.

Vi har också, vill jag säga i anslutning till statsministerns anförande, att ta hänsyn till grannländerna. Huvuddelen av den svenska försurningen är importerad. Det gäller för oss att internationellt hävda skärpta normer, bl. a. på utsläpp från kol- och oljeeldning. Om vi skall kunna uppträda med trovärdighet måste vi framhärda med bättre eller minst lika bra krav som grannländerna, t. ex. Västtyskland.

Jag uppfattar vad statsministern här har sagt så, att han nu är gynnsammare inställd till s-reservationen.

Näringsutskottet ser allvarigare än man uppenbarligen gör i allmänhet på att elda med fiberråvara – flis av ved men även pappersavfall. Utskottet har i skilda ärenden som gällt skogsindustrin mött problemet att försörja denna industri med rätt råvara till rätt pris.

I en konkurrens om råvaran kommer skogsindustrin i ett hopplost underläge. Priset på råvaran dikteras för industrin av slutproduktens pris på världsmarknaden, och här kan man utgå från ett hårt pressat prisläge för överskådlig tid på grund av överetablering och på grund av lägre konsumtion än man har förväntat sig.

För eldningsflis till kommunernas energiverk däremot blir priset en kostnad som tas ut i efterhand av i stort sett värnlösa konsumenter. Investeringarnas storlek kommer att driva kommunerna att hålla sina anläggningar i gång under avskrivningstiden, vad som än händer med priset på eldningsflis.

Skogsindustrin är en av våra viktigaste exportindustrier. Ett industriutskott i parlamentet måste därför värna om denna industris försörjning med råvara. En sådan råvara är pappersavfall, som inte heller det får eldas upp. Som utfyllnad kan också flis från kortfibrig ved tänkas, t. o. m. från s. k. energiskog.

Tillgången på torv är betydande i vårt land. Torven kan användas liksom kol som råvara för kemisk industri i ett avspärningsläge. Torvtekniken är väl

känd. Jag brukar säga att den var i stort sett helt utprovad på Vakö mosse år 1917. I ett avseende har teknikerna ändå hittills gått bet – att hitta en energisnål metod att ta bort tillräckligt med vatten ur torven. Men utvecklingen pågår. Torven är ett tänkbart tillskott i energibalansen.

Även vattenkraften bör byggas ut vidare och ge ett betydande tillskott. Enligt vår mening är en samlad, ordentlig utbyggnad att föredra framför många små, inte minst med tanke på ingreppen i naturen.

På nuvarande tekniska ståndpunkt kan man inte räkna med solenergi eller vindenergi i någon omfattning som påverkar energibalansen före 1990. Samma är förhållandet med vågenergi och jordvärme. Men tekniken rusar vidare. Nya möjligheter kan öppnas, både för de s. k. alternativa energikällorna och – givetvis – för vattenkraft och kärnkraft.

De stora värmepumparna kan komma att innebära nya möjligheter för städernas värmeförsörjning, men de medför ett betydande elberoende, i varje fall t. v. – ett mycket större elberoende än s. k. direktverkande el kan medföra i aktuell omfattning.

Det framtida behovet av energi i landet är svårt att bedöma. Från ett läge med den starka industriella utbyggnad som rådde på 1960-talet och i början av 1970-talet minns vi hur det här i kammaren företeddes siffror över en mycket stor ökning av behovet av energi, pekande mot ett 20-tal kärnreaktorer. Stagnationen senare har medfört att vi för början av 1980-talet i stället kan räkna med god tillgång på elenergi, som naturligtvis – som Per Unckel påpekat i Svenska Dagbladet i dag – bör nyttjas för att ersätta olja.

Hur kommer då energiförbrukningen att utvecklas? Härom kan man givetvis göra antaganden. Att bygga antagandena på den usla lågkonjunktur som nu råder kan leda lika fel som de överdrivna antaganden man gjorde i början av det glada 70-talet.

Det är energipolitikens uppgift att tillhandagå industrin och den enskilde med så bra – bl. a. ur miljösynpunkt – och så billig energi som möjligt. Vid ett modernt malmbaserat stålverk är energin lika dyr som arbetskraften. Energiförbrukningen påverkar således direkt det svenska kostnadsläget som en faktor i konkurrensen om utlandsmarknaden. I anslutning till statsministerns anförande vill jag peka på att när man styr energikonsumtionen genom beskattning hanterar man ett mycket ömtåligt instrument. Det gäller att träffa så rätt som möjligt när energitillgången dimensioneras för ett framtida behov. Både överdimensionering och underdimensionering kostar pengar i onödan.

Industrin rättar sig själv till viss del efter energisituationen. Ny, energisnålare teknik införs, t. ex. pulvermetallurgi i stället för skärande bearbetning, direktreduktion av järnmalm och halvledarteknik.

Både den snabba tekniska utvecklingen och konsumtionens utveckling måste följas med största uppmärksamhet. Propositionen har inte gått längre än till 1990, vilket kan antydvas som en svaghet. Folkomröstningens anvisningar om kärnkraftens avveckling gör det nödvändigt att redan nu se fram emot år 2010. Många åtgärder behöver redan planeras med detta perspektiv. Därför har utskottet beslutat föreslå att en kommitté med

parlamentariker tillsätts för att även överväga åtgärder för en energipolitik bortom år 1990. I den socialdemokratiska partimotionen har yrkats på en parlamentarisk kommission. Med de utvidgade uppgifterna har utskottet enats om att föreslå en sådan kommitté. Till denna kan också flertalet motionsyrkanden hänvisas för närmare överväganden – vi behandlar i dag 103 motioner.

De underhandlingar som förts mellan företrädare för partierna i utskottet har kännetecknats av en avgörande strävan att komma fram till bästa möjliga beslut, och det är ett nöje för mig att nu berömma de borgerliga kamraterna i den lilla arbetsgrupp vi bildat för deras beredvillighet.

På en del punkter i detta mammutbetänkande har det dock varit ofrånkomligt att vi reserverat oss. Hugo Bengtsson kommer att utveckla de reservationer som har med kolet att göra, jag skall uppehålla mig vid de övriga.

De stora oljebolagen behärskar marknaden. Flernationella bolag med intern prissättning kan inte granskas tillfredsställande, exempelvis för beskattning. Oljehantering har en direkt effekt på samhället. Det finns därför alla skäl att, åtminstone som en dellösning, lagstifta om styrelsrepresentation för samhället i oljebolagen. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Det skulle avsevärt förbättra den svenska beredskapen på oljeområdet om en katalytisk kracker kom till stånd. Även om avtalet med Norge och utbyggnaden av oljekapaciteten i vår omgivning medför ett minskat fredsmässigt behov, är beredskapsskålen tillräckliga för att samhället skall engagera sig för en krackeranläggning, där tjocka oljeprodukter således skall omvandlas till lättare. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Torvutvinning är inte enbart en lokal eller regional fråga. Avvägningen, som tillståndsgivaren bör göra, gäller energiförsörjnings- och naturvårdsintressen. Därför bör, som också Vattenfall och RLF framhållit, prövningen av koncessionsärenden enligt minerallagen inte överföras till länsstyrelse. Jag yrkar bifall till reservation 8.

Reservation 9 gäller främjande av småskalig torvutvinning. Viss förenkling och delegering av vissa enklare koncessionsärenden antyds i propositionen. Härom har de socialdemokratiska ledamöterna i jordbruksutskottet förordat en samlad översyn av problemen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 9.

Om eldning av skogsråvara har vi, med anledning av det jag sagt tidigare, i reservation 11 krävt sådan tillståndsprövning att industriråvara inte förbrukas. Jag yrkar bifall till reservation 11.

Kraftfulla åtgärder behövs, med initiativ från stat och kommun, för en organisation för bränslehantering – lämpligen ett samhällsägt bränslebolag. Jag yrkar bifall till reservation 14.

När det gäller Malmös och Lunds fjärrvärmeförsörjning följer reservanternas partimotionen med en bestämdare skrivning om slutlig utvärdering. Jag yrkar bifall även till reservation 15.

Med kravet om styrelsrepresentation för samhället i vattenkraftbolagen

följer reservanterna en framställning till tidigare riksdagar som syftar till att vattenkraftföretagen på sikt förs över på samhället. Jag yrkar bifall till reservation 16.

Om oljeersättningsfondens organisation menar reservanterna att det är logiskt att oljeersättningsfonden inordnas i den myndighet som centralt skall handlägga energifrågorna. Jag yrkar bifall till reservation 18.

I reservation 21 ansluter sig socialdemokraterna i näringsutskottet till den uppfattning socialdemokraterna i jordbruksutskottet hävdar, nämligen om vikten av en skyndsam modernisering av avfallsanläggningen i Studsvik och om en plan för uppbyggnad av naturvårdsverkets resurser för luftvårdsfrågor. Denna begärdes av riksdagen 1979. Jag yrkar bifall till reservation 21.

Slutligen kommer jag till reservation 17 om central energipolitisk myndighet. I propositionen föreslås att ett nytt verk, statens energiverk, inrättas. Socialdemokrater i näringsutskottet anser att detta är slöseri i en tid av knapphet. Energifrågorna kan mycket väl hanteras som hittills, men samlat, inom statens industriverk. Även om personal överflyttas därifrån innebär ett nytt verk en ny organisation för ledning och stabsfunktioner. Jag menar att särskilt moderaterna, som bestämt erinrar mot tillväxten av den offentliga sektorn, här borde reagera mot en ökning av den svenska statsbyråkratin. Genom att rösta för denna reservation liksom ock för reservation 18 kan de nu ge prov på sin övertygelse.

Fru talman! Jag yrkar också bifall till reservation 17.

Anf. 4 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! När 1970-talets svenska inrikespolitiska historia skall skrivas någon gång i framtiden kommer säkert energifrågans handläggning och behandling att utgöra en mycket tung punkt i det forskningsarbetet. Säkerligen kommer också de som skall syna vad vi har gjort som har arbetat med denna fråga att ha anledning att framföra väldigt mycken kritik mot det sätt på vilket detta arbete har bedrivits. Energifrågan, såsom den har framträtt under det senaste decenniet, har varit fylld av ekonomiska, taktiska, politiska spel. Det har varit mycket mygel. Det har varit mycken oärlighet. Det har avgivits många högtidliga löften, som strax har brutits. Många utredningar har manipulerats. Det har tagits fram falska argument och felaktiga underlag för besluten. Intressegrupper, speciellt inom ekonomin, stora företag – både nationella och internationella – har fått påverka besluten på ett sätt som har varit mycket olyckligt. Partier har engagerat sig på ett sätt som har givit dem föga heder.

Det är alltså inte konstigt att föraktet för politiker, som det talats så mycket om, har nått en höjdpunkt – dvs. att befolkningens aktning för politiker har nått ett lågvattenmärke. Det redovisades senast i våra televisionsapparater i går. Spelet kring folkomröstningen, manipulationerna med olika linjer och argumentationen inför dem har inte gått det svenska folket spärlöst förbi. Man inser vad det är som pågår. Det är lätt att förstå att politikerföraktet ökar inför sådana här turer.

Det är svårt att inte känna en ganska stor pessimism inför den närmaste framtiden. Den fråga man måste ställa sig är nämligen: Kan kärnkraften i det här landet verkligen avvecklas till år 2010, som det har utlovats, som folkomröstningsresultatet har gett underlag för och som det finns riksdagsbeslut om?

Vi närmar oss nu, fru talman, mycket snabbt den tidpunkt då det börjar bli för sent att kunna hålla det löftet, om inte mycket snabba och kraftfulla åtgärder vidtas. Det är från den synpunkten som vi i vänsterpartiet kommunisterna är väldigt kritiska mot den föreliggande regeringspropositionen. Den ger inte underlag för en optimistisk bedömning att man skall kunna infria de löften som man givit efter folkomröstningen och i riksdagsbesluten. Representanter för många olika åsikter, alla linjer i folkomröstningen, olika grupperingar i övrigt inom industri, vetenskap och annat är ganska samstämmiga i bedömningen, att vi relativt snart kommer att passera den punkt då det inte längre är möjligt att uppfylla dessa löften.

Jag kan alltså inte instämma i statsminister Thorbjörn Fälldins positiva och rätt optimistiska framställan helt nyss här i kammaren, att det nu är väl beställt och att vi går mot en avveckling av kärnkraften utan några större besvärligheter. Om det skall vara möjligt måste man nog vidta mycket mer bestämda, mycket mer planmässiga och mycket kraftigare åtgärder än regeringen föreslår i den här propositionen.

Vi har naturligtvis noterat med tillfredsställelse att det kommer att tillsättas en parlamentarisk kommitté, som skall försöka sätta fart på det här arbetet. Det är ett bra initiativ, och det är absolut nödvändigt att något nu händer i den här frågan. Annars kommer alla att stå där med skammen, kanske redan i mitten på 1980-talet, när man måste konstatera att det man lovade inte går att uppfylla.

Detta är alltså bakgrunden till den kritik som vi i vpk har riktat mot propositionen och det ligger bakom vår uppfattning att den inte kan godtas som ett underlag för den avveckling som vi nu alla önskar skall komma till stånd. Den utgör ett för bräckligt och dåligt underlag, skrivningarna är för osäkra, löftena är för svävande och propositionen innehåller för mycket bön och förhoppningar för att man skall kunna tro att förslagen leder fram till något.

Jag vill uppehålla mig litet grand vid några saker i propositionen och utskottsbetänkandet som gäller energitillförseln. Vissa andra kamrater från vpk kommer att ta upp andra delar.

Jag vill börja med att konstatera att de energibalanser som finns är mycket osäkra, precis som propositionen i övrigt. Kärnkraften blockerar i mångt och mycket satsningarna på nya alternativa energikällor, som vi behöver bygga ut. Det är en realitet att vi får ett överskott på elkraft, som måste placeras på marknaden. Och det blockerar utbyggnaden av exempelvis mottryckskraft, vindkraft och annat. Vidare är det fullt klart att vi måste få kontroll över oljan. Vpk:s krav – ett gammalt kommunistiskt krav – är naturligtvis att oljan måste ställas under samhällets kontroll. Vi måste få en samhällelig kontroll över oljebolagens verksamhet. Det gäller numera kanske inte bara oljan.

Det börjar bli mindre täckande att tala om oljebolag. Det är mer adekvat att använda uttrycket "energibolag". Vad sysslar nämligen dessa stora multinationella bolag med sedan många år tillbaka? Långt ifrån enbart olja! De håller i snabb takt på att muta in världens koltillgångar. Det är snart lika sant att kalla dem för kolbolag som oljebolag. De mutar in transportleder, de mutar in alla möjliga energiråvaror, som de vill ha kontroll över. De har hittills hunnit mycket långt och lyckats mycket bra med detta.

Det är alltså nödvändigt för en nation som vill ha kontroll över de här slagen av energi att i samhällets ägo överföra det som finns inom nationens gränser. Det löser också den viktiga skattefrågan. Vi vet att många av dessa storbolag sedan många år inte har betalat ett öre i skatt här i Sverige, och det problemet löser man bäst genom att göra dem till samhällsägda företag. Då har man kontroll över deras verksamhet, och då får man också in skatter till stat och kommuner.

Det finns andra viktiga saker när det gäller oljan. Bl. a. behöver vår raffinaderikapacitet byggas ut. Vi har i det sammanhanget all anledning att ställa upp på socialdemokraternas förslag att vi skall bygga en ny katalytisk kracker. Det är ett viktigt krav. I det sammanhanget vill jag påpeka att det omtalade Norgeavtalet, som med buller och bång genomfördes för en tid sedan, är ett ganska dåligt avtal. Enligt det byter vi elström mot raffinerade oljeprodukter, och det är inte sådana vi behöver i Sverige. Vi skulle i stället behöva avtal med oljeproducerande länder, Norge eller andra, om råolja och bygga upp vår egen raffinaderikapacitet, vilket skulle ge oss ett säkrare försörjningsunderlag. Vi vidhåller alltså det gamla kommunistiska kravet om att i första hand lägga samhällskontroll över oljebolagen. Ett förstatligande löser många av de problem som tas upp i propositionen och utskottsbetänkandet.

Sedan några ord om naturgas. Vi har sagt i vår motion att Sverige har missat tåget när det gäller naturgasen många gånger tidigare.

Vi hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att en annan inställning till naturgasen börjar vinna insteg: Vi börjar nu få en koppling till det europeiska gasnätet, i första hand via Danmark. I fortsättningen kan vi kanske också få gas från fyndigheterna i Nordsjön och möjligtvis även från det östeuropeiska nätet via Finland. Dessa nät är f. ö. sammanknutna i Centraleuropa, så man kan mycket väl tala om ett alleuropeiskt gasnät.

Det har varit en stor brist hos tidigare regeringar att man inte sett till att Sverige kommit med i denna energiförsörjning. Det var också en stor miss av folkpartiregeringen att den lät frågan ligga på is. Därigenom förlorade vi ytterligare ett eller kanske flera år när det gällde att få leveranser av naturgas.

När det gäller värmeförseln har vi i vår motion tagit upp ett par viktiga saker. Vi har anledning att rikta mycket stark kritik både mot propositionen och mot motioner från övriga partier när det gäller hetvattenledningarna från kraftverken. Under hela den tid debatten om dem pågått har vi sagt att alla installationer som knyter upp oss till kärnkraften är ett hinder för att avveckla kärnkraften inom den tid som det är sagt. Hetvattenledningarna från

kärnkraftverken är just sådana uppknytningar.

Varken i utskottets betänkande eller i propositionen tar man ställning till den här frågan utan hänskjuter den till utredningar och liknande. Men med den kännedom som vi av historisk erfarenhet har av hur sådana här saker handläggs vet vi att vi då till sist står inför ett faktum. När stora investeringar har gjorts i förundersökningar och förprojekteringar och kanske t. o. m. beställningar är gjorda, säger man att vi måste fortsätta projekten för att undvika kapitalförstöring. Det är det gamla klassiska sättet – det har använts också när det gällt vattenkraftsutbyggnaden här i landet.

Det är förvånande att socialdemokraterna nu öppet deklarerar att vi skall ha hetvattenledningar från kärnkraftverken – det är innebörden i det socialdemokratiska förslaget när det gäller Barsebäck, ett av världens sämst belägna kärnkraftverk, som snarast borde stängas i stället för att knytas upp i värmeförsörjningen för Lund–Malmö-regionen.

Det finns socialdemokrater från mitt eget län – Upplands – som pläderar för den jättelika och felaktiga investering som Forsmarksprojektet innebär, med en 18 mil lång ledning från Forsmark via Uppsala till Stockholm, ett projekt som redan av tekniker, bl. a. i Uppsala, visats vara fullständigt vansinnigt för Uppsala kommun, som bara har att förlora pengar på det. Några alternativ för Stockholmsområdets del har inte utretts tillräckligt – man börjar med hetvattenledningen och lovar att man så småningom skall ta upp även andra alternativ som kan komma i fråga, t. ex. det s. k. Nynäskombinatet.

Det är ett mycket dåligt spel. De som pläderar för hetvattenavtappning för kärnkraftsreaktorerna bör också redovisa vad man tänker värma upp vattnet med efter år 2010, när kärnkraften skall avvecklas.

När det gäller Forsmark vet vi det. Man har planerat att bygga två stora kolkraftverk med krav på tillhörande hamnbyggen och annat. Man skall alltså skeppa in kol till Upplandskusten och bränna upp det där, för att Stockholm skall få sitt hetvatten genom ledningen! Alternativet är – det har ännu ingen vågat ta i sin mun, men det är fullt tänkbart – att man bygger nya reaktorer i Forsmark.

Man bör alltså inte bara tala om 1980- och 1990-talen utan redovisa hur man tänker lösa problemen på litet längre sikt.

Ett annat problem i sammanhanget är fjärrvärmen i våra kommuner. Det har visat sig att fjärrvärmen är en effektiv och bra uppvärmningsmetod, speciellt om man kan kombinera den med mottryck och samtidigt få kraft från anläggningarna. Av s. 80 i betänkandet och även av propositionen framgår klart och tydligt att det, på grund av det stora överskottet på el under den närmaste tiden, inte finns något intresse av att bygga ut verk som producerar både kraft och värme. Det visar tydligt vilken broms satsningen på kärnkraft utgör. Elström offereras i sådana mängder att det inte blir något över för den alternativa utbyggnaden. Den stoppar också i många fall mottryckskraftens utbyggnad inom industrin, därför att man realiserar elström till industrin till bottenpriser. Industrin har naturligtvis ingen anledning att säga nej till detta.

Vi har i dessa dagar fått ett bra exempel på det. De anställda vid Hallstaviks pappersbruk i norra Uppland har fått flytta sin semester från den ordinarie tiden efter midsommar och ta ut sin semester nu. De har visserligen haft tur med vädret, men det är inte det intressanta i sammanhanget; det intressanta är att Vattenfall har offererat eltaxor med 30 % rabatt under juli och augusti om man kör för fullt då, och arbetare och tjänstemän vid Hallstavik har inte kunnat göra något åt det via MBL-förhandlingar, eftersom semesterlagen ger en firma rätt att lägga semestern när den vill under sommarhalvåret.

Det finns också internationella exempel på detta, framför allt i Frankrike. Frankrikes motsvarighet till Vattenfall offererar billig elström nattetid och under tider på året motsvarande den ordinarie semestertiden för att bli av med sin elström. Det innebär att arbetare, tjänstemän och andra blir tvungna att anpassa sig till kraftindustrins elproduktion.

Detta är en mycket allvarlig fråga. Det kan bli fler fall i Sverige – Hallstavik är bara en början.

Vi ser också hur man nu släpper ut vårfloden i våra vattenfall. Det har man inte gjort sedan 1950-talet. På 1950-talet stod dammluckorna i Älvkarleby kraftverk i norra Uppland ständigt öppna vid midsommar. Efter 1955–1956 har detta inte inträffat annat än vid Fallens dag. Nu, i nådens år 1981, står dammluckorna där fullt öppna vecka ut och vecka in. Ger inte det anledning till eftertanke?

Slutligen några ord om kärnkraften. Vi har som enda parti här i riksdagen hävdad att folkomröstningens utslag inte betyder att man måste bygga färdigt och ladda tolv reaktorer. För jag vet inte vilken gång i ordningen hävdar vi att uttrycket "högst tolv reaktorer" också kan innebära tio. Nu är det inte mycket att hämta ekonomiskt i att stoppa en utbyggnad av exempelvis reaktor 11, Forsmark 3, därför att den i stort sett är färdigbyggd – kontrakt är tecknat och allt sådant. Men det finns ingen anledning att ladda den förrän vi vet om vi behöver ytterligare elkraft.

Annorlunda ställer det sig med reaktor 12, Oskarshamn 3, där det fortfarande återstår mycket att bygga och där det finns pengar att spara på att avbryta utbyggnaden. Vi hävdar fortfarande att ett stopp i utbyggnaden i Oskarshamn är vettig och att det vore mycket bra om beslut om ett laddningsförbud för reaktor 11, Forsmark 3, kunde fattas. Det skulle bespara oss många bekymmer i framtiden.

När det gäller kärnkraften kommer vi in på bränsleförsörjningen och avfallsproblematiken. Vi har hela tiden hävdad att uran inte skall få brytas i Sverige. Ingen utom vissa industrikretsar och naturligtvis moderata samlingspartiet hävdar rent ut att uran skall brytas i Sverige. Men det finns oroväckande aktiviteter som tyder på att man är villig att sätta i gång en brytning av de svenska uranförekomsterna. Vi har haft uppe denna fråga många gånger, och det har inte inträffat någon förändring: för det kärnkraftsprogram som har fastlagts av riksdagen och som många här kommer att tala om behöver vi inte bryta svenskt uran. Läget på den internationella uranmarknaden har förändrats avsevärt sedan 1960-talet och

början på 1970-talet. Det finns nu uran att köpa på världsmarknaden till priser som vi aldrig någonsin kan uppnå vid brytning i Sverige. Det finns alltså ingen anledning att satsa miljoner på att öppna urangruvor i Sverige när vi lika väl kan köpa det vi behöver mycket billigare utifrån.

Dessutom kommer det ständigt ökande rapporter om säkerhetsfrågorna och tillspetsningen av miljökraven. Senast i går fick vi höra att man i delstater i USA har stoppat uranbrytningen för de närmaste åren precis som man har gjort tidigare i delstater i Canada, på grund av att påverkan på miljön – både arbetsmiljön och den yttre miljön – har blivit alltmer uppenbar – man har inte kunnat klara miljökraven. Men LKAB i Kiruna går ut och säger att man kan klara miljökraven i Pleutajokk. Var finns ärligheten i den här frågan när de internationella erfarenheterna och argumenten inte får slå igenom i debatten här hemma?

Beträffande avfallet har vi i vpk ständigt gått emot en uppärbetning av detta, främst på grund av den koppling mellan kärnkraft och kärnvapen som vi vet finns och som också allteftersom tiden går blir alltmer uppenbar och alltmer lätt att bevisa.

Jag skall inte än en gång ta upp den sorglustiga frågan om avtalet med Cogéma, som vi nyss diskuterade i samband med konstitutionsutskottets granskning och som inte fick någon som helst publicitet, till skillnad mot den stora affären om Telub, som ansågs vara mycket viktigare.

Det finns inga säkra metoder att uppärbeta och förvara avfall från kärnkraftverk, varken svenska eller utländska. Den som i den här riksdagen eller annorsädes påstår något annat, den ljuger. De försäkringar som framförts i den svenska debatten har byggt på lögn och felaktigheter, som jag sagt tidigare. Därför skall allt tal om uppärbetning av svenskt avfall enligt vår mening läggas på hyllan, och vi bör undersöka hur vi skall klara en direktförvaring av det avfall som vi får ta hand om vare sig vi vill det eller inte.

Till slut vill jag säga att vi i vpk med hänsyn till vad jag sagt om behovet av elström m. m. hävdar att det är lämpligt att börja en avveckling av kärnkraften redan nu. Man kan börja med att i första hand inte ladda reaktor 11, Forsmark 3. Man kan också börja se på om man inte bör avveckla Barsebäck i stället för att bygga fast den genom en hetvattenledning till Malmö-Lund-regionen.

Ytterligare krav i den här frågan kommer att tas upp av kamrater i vpk. Vi har också haft synpunkter på avsnittet om forskning i propositionen, men jag tar inte upp det nu.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till samtliga vpk-motioner som är behandlade i näringsutskottets betänkande, utom till de motioner som tillgodosetts i reservationerna.

Anf. 5 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Fru talman! Vad Oswald Söderqvist här har sagt gör det nödvändigt för mig att förtydliga reservation 15, om fjärrvärmeförsörjningen för Malmö och Lund.

Vi har inte uttalat oss för en hetvattenavtappning från Barsebäck. Vad vi sagt i reservationen är att det lagts ned så mycket utredningsarbete på projektet att detta arbete bör redovisas. Vad vi begärt är att Sydvärmeprojektet blir föremål för en förutsättningslös bedömning från regeringens sida.

Vi har alltså icke anslutit oss till uppfattningen att det *skall* ske en hetvattenavtappning från Barsebäck.

Anf. 6 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det är roligt att höra Nils Erik Wååg stiga upp och säga – några minuter efter det att jag talat om hur man försöker smyga på oss olika installationer i fråga om kärnkraften – att vi måste ta i beaktande de utredningspengar som lagts ned. Vad är detta om inte precis samma mönster som vi ser på alla andra ställen?

När olika alternativ om några år skall jämföras med varandra kommer man naturligtvis också att mäta dessa utredningskostnader och säga: Vi måste använda Barsebäcksalternativet. Det är den klassiska metoden som man använder för att smyga på svenska folket just sådana installationer som ingen vill ha – och som danskarna, som också är berörda, vill ha i än mindre grad.

Nej, tala klartext inom socialdemokratin och säg nej till hetvattenavtappningar från både Forsmark och Barsebäck och satsa i stället på det som linje 2 lovade inför folkomröstningen, nämligen alternativa, inhemska, förnybara energislag. Då blir det en ärligare attityd.

Anf. 7 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Fru talman! Jag kan göra Oswald Söderqvist alldeles lugn genom att tala klartext. Så långt jag vet om den här utredningen, som ännu inte är publicerad, visar den klart att hetvattenavtappning från Barsebäck icke alls kommer att bli ekonomiskt lönsam.

Anf. 8 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det är ju väldigt hoppingivande och bra, men då finns det heller ingen anledning att över huvud taget nämna saken, eftersom vi skall försöka stänga Barsebäck så fort som möjligt. Det är nämligen ett av de kärnkraftverk i Europa som är absolut mest fellokaliserade. Ingen skulle i dagens läge ha en tanke på att bygga det, men man gjorde det stora misstaget att ge tillstånd till det under tidigare perioder, då vi hade en socialdemokratisk regering i det här landet.

Förste vice talmannen anmälde att Nils Erik Wååg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 9 LENNART BLOM (m):

Fru talman! För den som med någon uppmärksamhet läser den digra

energi propositionen och näringsutskottets mycket omfattande betänkande står i varje fall en sak alldeles klar: Ett grundläggande och mycket viktigt konstaterande görs bara indirekt, nämligen att det verkligen är tur att Sverige har en omfattande, väl fungerande och ökande produktion av elektricitet från våra så småningom tolv kärnkraftverk. Detta grundläggande faktum berördes icke i statsministerns inledande inlägg.

Den svenska energisituationen hade varit mycket bekymmersam, om vi nu hade stått inför tvånget att använda endast sex reaktorer och redan nu inleda en avveckling under en tioårsperiod. De negativa effekterna på vår ekonomi hade varit näst intill katastrofala, och det med en samhällsekonomi som redan är i gungning och som det uppenbarligen tyvärr fortfarande saknas en tillräckligt stark och allmänt omfattad vilja att ställa till rätta. De närmaste årens oundvikliga reallönesänkningar skulle ytterligare ha förstärkts genom ökat behov av oljeimport. Tilltron till det här landets förmåga att över huvud taget komma tillbaka hade varit liten. Nu finns åtminstone fortfarande en chans. Den för hela nationen avgörande energiförsörjningen är säkrad en bra bit in på 1990-talet.

Det kan kanske ha sitt intresse att åtminstone översiktligt söka beräkna påfrestningarna på bytesbalansen av den import av olja som en begränsning av reaktorprogrammet till sex enheter skulle ha inneburit. Bara för 1980 och 1981 är det fråga om belopp i storleksordningen 1,5 miljarder, och fram till 1985 skulle det ha varit fråga om sammanlagda, faktiskt fullständigt onödiga valutautflöden i storleksordningen 10 miljarder kronor – detta alldeles oavsett de tillfälliga elöverskottssituationer som tidigare har berörts.

Det fastslås i utskottsbetänkandets inledningsmening att energipolitiken "under senare delen av 1970-talet varit en starkt kontroversiell fråga". Det konstaterandet är enligt min uppfattning en lämplig, konkret utgångspunkt vid bedömningen av de omfattande och ambitiösa förslag till en energipolitik för 1980-talet som propositionen innehåller. Den är nämligen tänkt och ämnad som en sorts försök att nå en bred och samlad lösning av energifrågan, en lösning som främst är grundad på folkomröstningens resultat och på en lång rad utredningar som anvisar vägarna till minskat oljeberoende och förbättrad energihushållning.

Propositionen diskuterar förutsättningarna för alternativa energikällor – helst inhemska och förnybara – och finner på goda grunder att den enda alternativa energikälla av större betydelse som torde finnas tillgänglig under 1980-talet är kol, och det är som bekant ingalunda en inhemsk energikälla. Den inhemska och förnybara energikälla som är helt klar att utnyttja tekniskt och kommersiellt, dvs. vattenkraften, förefaller tyvärr att i stor utsträckning vara blockerad av politiska lösningar.

Mot den här allmänna bakgrunden framstår det helt klart att den absolut nödvändiga minskningen av vår oljeimport – den är nödvändig både av ekonomiska och av säkerhetsmässiga skäl – kan åstadkommas under 1980-talet endast genom en s. k. försiktig kolintroduktion, genom långtifrån betydelselösa men trots allt marginella tillskott från skogsenergi, naturgas, kanske torv redan under 1980-talet och därutöver – och det är betydelsefullt –

genom en förstärkt energihushållning. Inte minst på det sista området görs i propositionen, som också statsministern särskilt underströk, betydande satsningar i syfte att underlätta och förstärka energihushållningen.

Kring dessa fakta, och kring dessa förslag har uppstått en enighet, men tyvärr är denna begränsad i inte så få hänseenden. Den socialdemokratiska oppositionen har reserverat sig på ett flertal punkter. Ett par av reservationerna är utan tvivel av ganska stor betydelse. Jag vill dock gärna, fru talman, vitsorda vad utskottets socialdemokratiska huvudtalare framhöll, nämligen att i det arbete som i näringsutskottet har bedrivits i syfte att komma fram till gemensamma och samlande lösningar, där det funnits en möjlighet därtill, har uppsåtet varit gott och ansträngningarna intensiva. Även om det är många socialdemokratiska reservationer är, som synes, hela fältet mycket omfattande, och det råder med andra ord en betydande enighet inom ett mycket brett fält av energipolitiken.

Innan jag övergår till att diskutera några av de viktigare socialdemokratiska reservationerna skulle jag helt kort vilja återkomma till folkomröstningen i kärnkraftsfrågan, vilken ju – som jag också nämnde – är utgångspunkten för utskottets redovisning av energifrågans aktuella läge.

De båda linjer som tillsammans stöddes av ungefär 60 % av de röstande hade båda på sina valsedlar följande förklarande mening: "Kärnkraften avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd." Den nu framlagda propositionen är ett försök att skapa förutsättningar för detta. Det är ännu för tidigt att säga om de alternativ som finns och som kommer att finnas verkligen möjliggör en avveckling av kärnkraften i den takt som riksdagens majoritet för ett år sedan bedömde som rimlig. När nu riksdagen och den svenska allmänheten genom den föreliggande propositionen fått en samlad redovisning av vilka utomordentligt omfattande problem som är förenade med en kärnkraftsavveckling, samtidigt som oljeberoendet kraftigt måste minskas, borde det vara möjligt att mot den bakgrunden diskutera den framtida energipolitiken något mera avspänt och med något större realism än vad som dess värre utmärkte en god del av folkomröstningskampanjen.

De ungefär tio socialdemokratiska reservationer till vilka herr Wååg yrkade bifall är på det sättet intressanta, att några av dem mycket klart belyser den infallsvinkel och den allmänna attityd som finns i trepartiregeringens proposition och utskottsmajoritetens betänkande å ena sidan och å andra sidan vilka metoder och recept som man från socialdemokratisk och socialistisk sida i vissa fall anser sig böra förordas. Där finns ett genomgående drag – ett genomgående önskemål om utökad planering, utökad dirigering, utökad statligt inflytande på kommunernas bekostnad och samtidigt en otillräcklig tilltro till att marknadshushållningen samt pris- och skattemekanismer skall vara tillräckliga för att vända utvecklingen rätt, tillsammans med det rikhaltiga sortiment av stimulanser i skilda hänseenden som propositionen innehåller. Man kan faktiskt notera en klar och tydlig ideologisk skiljelinje. Den är i och för sig inte överraskande, men den bör kanske noteras.

Av de tio reservationer som herr Wååg mycket kortfattat refererat faller fyra fem stycken in under den här kategorin. Lagstiftning om styrelserepresentation för samhället i oljebolagen är en sådan, bränslebolag är en annan och styrelserepresentation för samhället i vattenkraftsbolagen är en tredje. Jag kan bara notera att här föreligger skilda meningar om det bästa sättet att gå fram för att nå ett mål, om vilket enighet givetvis råder, dvs. största möjliga effektivitet i arbetet på att åstadkomma en för landet väl avvägd samlad energiförsörjning.

På ett par punkter nämnde herr Wååg särskilt moderaterna som de som skulle ha kunnat vara intresserade av att ansluta sig. Det gäller tveksamheten inför att nu få en central energipolitisk myndighet, och det gäller oljeersättningsfondens organisation. Vi har varit beredda att acceptera de här delvis tillkommande och delvis ombildade statliga organen, även om det naturligtvis kan komma att innebära någon ytterligare byråkratisering och något ökade kostnader. Det har vi gjort vid en vägning mellan effektiviteten och de bekymmer som den nuvarande splittringen ändå har inneburit.

På två punkter skulle jag särskilt vilja anmäla att majoriteten i utskottet, som jag har uppfattat den, och den socialdemokratiska sidan har legat varandra nära men att de skrivningar som utskottet har gjort trots detta inte har bedömts vara tillräckligt tillmötesgående.

Det gäller den viktiga punkten om användningen av skogsråvaran. Det är ingen tvekan om – därom är alla ense – att det uppkommer mycket lätt en intressekonflikt mellan skogsindustrin och, konkret talat, kommunala värmeverk som baserar sin verksamhet på bränsleflis. Utskottet har varit väl medvetet om detta, och det har byggts in en rad olika spärrar för att man inte skall komma i det läget att förstklassig massaved i själva verket görs om till flis, därför att värmeverken är beredda att betala priset.

Vi erkänner gärna att här finns en risk, av det mycket enkla skälet, om man skall uttrycka sig konkret, att när det kommer till kritan kommer ett kommunalt värmeverk alltid att se till att det fungerar. Uppgiften att värma ett betydande antal fastigheter är en uppgift som måste genomföras, och då spelar priset på vedråvaran, i det här fallet flisen, visserligen en roll men en underordnad roll. Man skall dessutom inte glömma bort att kommunerna i hög grad har en monopolställning när det gäller försörjning av fjärrvärme.

Vi delar bedömningen av de risker som föreligger. Vi menar emellertid att det recept som majoriteten anvisar borde kunna räcka. Skulle så icke vara fallet, får man naturligtvis försöka ta itu med problemet och detta innan man har åstadkommit några ohjälpliga skador för den absolut nödvändiga försörjningen med erforderlig råvara till skogsindustrin.

Vad så gäller reservation 8 – prövning hos länsstyrelserna av koncessionsärenden rörande utvinning av torv – kan jag gärna för min del erkänna att man kan känna tveksamhet inför att avstå från en samlad nationell prövning. Även på den här punkten har man från utskottets sida markerat att riskerna finns. Även här får man naturligtvis, som det heter, med stor uppmärksamhet följa utvecklingen under den närmaste tiden. Vad som kan påpekas i sak

är ju att länsstyrelserna under alla omständigheter kommer att vara inkopplade på torvtäcksprojekten och att det följaktligen där alltid kommer att finnas en kompetens på området.

Jag skall, fru talman, i detta överflödande utbud av diskussionspunkter och problem knyta ett par reflexioner till tre sådana punkter. Den första har berörts redan tidigare, nämligen den centrala roll som kolmiljökraven utan tvivel har när det gäller att bedöma huruvida en kolintroduktion över huvud taget går att tänka sig och föra in i kalkylerna eller inte.

Det har redan påpekats att utskottsmajoriteten i förhållande till propositionen t. o. m. har ytterligare skärpt uppläggningsen, och den var redan tidigare att uppfatta som en skärpning.

Det socialdemokratiska avslagsyrkandet är tyvärr till sin innebörd ganska oklart. Nu kommer det senare talare på listan, och jag skulle därför vilja hemställa att man från socialdemokratiskt håll klargör vad som är den konkreta innebörden av den socialdemokratiska inställningen på den här punkten. Vilka gränsvärden skall tillämpas de närmaste åren, när det blir tal om att erhålla tillstånd för koleldade kraftvärmeverk eller när man i industrin skall ersätta oljeeldade anläggningar med koleldade? Vilka krav är det konkret fråga om och är det naturvårdsverkets önskemål eller inte?

I själva verket är den situation som socialdemokraterna nu förefaller ha bäddat för en aning bekymmersam, därför att mycket talar för att den leder fram till en så stor osäkerhet om framtiden att många kommuner och industrier icke vågar fullfölja sina planer eller till så stränga krav att kolintroduktionen helt enkelt kommer av sig.

Till det bör då läggas att möjligheterna att under 1980-talet verkligen hinna utnyttja skogsenergi i den omfattning som propositionen förutsätter nog får bedömas som liggande i överkant och vara en optimistisk bedömning. Konkurrenten om vedråvaran är faktiskt en realitet, som jag redan tidigare har nämnt.

Även i övrigt kan energibalanserna per 1990 förses med frågetecken. Det är förmodligen inte för mycket sagt att en försenad och försvärad kolintroduktion, även om den i och för sig är tänkt att vara relativt blygsam, kan komma att underminera eller i varje fall väsentligt försvaga möjligheterna att nå de ambitiösa sparmålen på oljesidan. Vi har hört hur utomordentligt ambitiösa mål som propositionen där ställer upp. En halvering eller i varje fall en nedgång med drygt en tredjedel av den nuvarande oljeförbrukningen kräver utomordentligt stora insatser.

Parentetiskt kanske det skall understrykas att den nedgång i oljekonsumtionen som vi faktiskt har haft under den senaste tiden kan förklaras på en rad olika sätt. Där finns terminsmässiga förskjutningar i betalningar och import. Där finns klimatiska förhållanden. Där finns framför allt en låg aktivitet i en stor del av industrin. Och där finns naturligtvis – och det är det som är poängen – en påbörjad konvertering, därför att det har funnits något att konvertera till, dvs. elektricitet.

Beträffande den parlamentariska kommittén vill jag för kammaren anmäla att här har uppnåtts enighet. Detta har skett från moderat sida med viss

tvekan, men vi står givetvis helt bakom den uppgörelse som nu föreligger. Vi anser oss genom utskottets formuleringar ha fått garantier för att det inte blir fråga om någon separat energiregering som sitter för sig och bestämmer i viktiga praktiska frågor.

Det understryks också kraftigt att kommittén skall syssla med de långsiktiga aspekterna bortom 1990, frågorna om kärnkraftens avveckling och om ett fortsatt minskat oljeberoende, hur detta skall åstadkommas.

Till slut, fru talman, några ord kring storstädernas värmeförsörjning och särskilt Stockholmsproblematiken, som jag för egen del dessutom har haft anledning att syssla med i nästan tio år i ett tidigare uppdrag som kommunal förtroendeman.

Enighet har nåtts kring propositionens formulering och fastläggande av att i uppvärmningsfrågor åligger det kommunerna att påtaga sig ett särskilt ansvar. Uppvärmningsfrågorna är primärt kommunala. I Storstockholm har detta förberetts genom en intim samverkan mellan ett stort antal kommuner.

Men storstadsregionerna väger tungt, så tungt att även samlade nationella bedömningar blir erforderliga, en synpunkt som har framhållits inte minst från socialdemokratiskt håll och som naturligtvis också är riktig.

Det är nu av utomordentligt stor betydelse att berörda kommuner och Vattenfall snabbt kompletterar beslutsunderlaget och att realförhandlingar om de ekonomiska villkoren äger rum. Ett dröjsmål innebär faktiskt en fara. I utskottsbetänkandet understryks också starkt att man bedömer det tillgängliga tidsutrymmet som knappt. Om man nämligen utgår ifrån att det här skall bli ett ekonomiskt genomförbart alternativ, så är det oundgängligen nödvändigt att fatta beslut inom det närmaste året. Som bekant skall ju den el som inte kan utnyttjas genom det tänkta förfarandet så småningom föras in på det vanliga nätet. Vattenfall har gjort ganska så preciserade bedömningar om när detta måste ske. Projektet kan ju inte genomföras om det inte ekonomiskt sett går runt under den utmätta tiden.

Det finns, som det har sagts, ett s. k. elöverskott i landet. I alla kalkyler, i propositionen och i övrigt har detta elöverskott nämnts som en möjlighet att bidra till lösningen av Storstockholms uppvärmningsproblem. Det skulle innebära en besparing på en miljon ton olja, och det vore av utomordentligt stor betydelse.

Låt mig beklaga den, som jag bedömer det, något onödiga motsättning som har uppkommit genom att vissa förespråkare för linje 3 i folkomröstningskampanjen samt vissa deltagare i den pågående energidebatten har bestämt sig för att utgå ifrån att en hetvattenöverföring från Forsmark måste innebära en låsning till kärnkraft på sikt. Det har ju övertygande påvisats att så inte är fallet. Ett under alla förhållanden realiserbart alternativ är ett nytt, större koleldat kraftvärmeverk i Forsmarksområdet. Enligt naturvårdsverket vore det en miljömässigt sett bra placering. Ett sådant kraftvärmeverk skulle uppföras på 1990-talet, om Forsmarks elproduktionskapacitet i sin helhet då behövde tas i anspråk för landets behov i övrigt.

Alternativet med stora värmepumpar måste ytterligare klarläggas. Det har

ännu så länge inte alls prövats i den stora skala som entusiasterna tror är möjlig. Såvitt jag kan bedöma finns det i fråga om det uppvärmningssystemet inte förutsättningar att inom rimlig tid få fram ett tillräckligt och sakligt beslutsunderlag. Jag förstår att de som har låst sig i den här frågan har anledning att försöka försena projektet ytterligare.

Jag vill fastslå att det åligger kommunerna i Stockholm att i samråd med Vattenfall klarlägga ekonomiska förutsättningar och genomförbarhet. Om därefter det resultat man kommer fram till är förenligt med våra övergripande energipolitiska målsättningar, så skall kommunerna och Vattenfall utan vidare också kunna genomföra projektet. Det är ett både intressant och konstruktivt utformat projekt. För egen del har jag på grundval av det arbete som jag deltagit i inte någon alldeles bestämd uppfattning, men det skulle förvåna mig om hetvattenöverföringsalternativet inte visar sig vara det ur alla synpunkter bästa alternativet.

Jag ber, fru talman, sammanfattningsvis att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter med undantag för den speciella fråga som berörs i reservation 10 från moderat håll.

Anf. 10 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Lennart Blom gläder sig åt att det finns ett elöverskott som kan användas till uppvärmningsändamål. Han säger att det är mycket bra för Sverige.

När man hör Lennart Blom och andra plädera för eluppvärmning, antingen direktverkande eller vattenburen elvärme, så kan man få ett intryck av att det löser stora delar av vårt oljeproblem. Men hur mycket rör det sig egentligen om? Ja, låt oss se efter i propositionen som – vad man än tycker om den i övrigt – innehåller många faktauppgifter. Fram till 1990 beräknar man att den minskade oljeförbrukningen genom elanvändning i värmesystemen kan komma att uppgå till 1 miljon ton av en samlad oljeförbrukning på 19 miljoner ton. Uppskattningsvis minskar oljeförbrukningen med uppemot 600 000 ton år 1985 genom ökad elanvändning, men den sammanlagda oljeförbrukningen lär nog ändå ligga på 25 miljoner ton. Den minskade oljeförbrukningen genom att installera el blir således bara marginell.

Det vore mycket lättare att minska vårt oljeberoende genom insättande av andra bränslen och genom att öka insatserna på energihushållningsområdet. Då slipper vi också att ta i bruk en kvalitativt sett högstående energikälla som el i värmesystemen. Det finns många andra energikällor som vi kan utnyttja.

Anf. 11 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Låt mig göra några kommentarer till vad ett par talare efter mig har sagt.

Vi är, Nils Erik Wååg, helt ense om nödvändigheten av internationella överenskommelser för att få bukt med den fortgående försurningen. Nils Erik Wååg känner också till de ansträngningar som regeringen gör för att uppnå sådana överenskommelser med andra länder.

Det är uppenbart att det kan uppstå konkurrens om skogsråvaran mellan förädlingsindustri och värmeverk. Det medger jag. Men genom rapporter från skogsstyrelsen och på andra sätt får vi veta att en stor del av skogsråvaran i dag blir kvar i skogarna efter de avverkningar som sker. Regeringen försöker på olika sätt underlätta möjligheterna att ta till vara detta överskott för uppvärmningsändamål.

Det har påståtts att massaved och virke, som eljest går till förädlingsindustrin, redan i dag eldas upp i dessa värmecentraler. Det har emellertid visat sig vara fel. Det virke som har eldats upp är till den alldeles övervägande delen sådant virke som förädlingsindustrin inte har ansett sig ha användning för och därför inte har tagit emot.

Både Nils Erik Wååg och Lennart Blom tog upp frågan om elöverskottet och menade att det var fel att påstå att det i dag skulle finnas ett sådant överskott. Låt mig påminna om att kärnkraftsförespråkarna åren 1973, 1975, 1976 och för all del också 1977 har hävdad att 12–13 kärnkraftsreaktorer är ett absolut minimum för att kunna tillgodose behovet av el i näringslivet, för transport- och hushållssektorn. Vi från centern bestred att dessa prognoser var välgrundade. Vi hävdade också att den generella prishöjningen på energi skulle komma att sätta sina spår. Jag anser att vi har fått rätt därvidlag. Det belyses inte minst av att debatten nu går i andra banor. Nu behövs inte dessa 12–13 reaktorer för att tillgodose det elbehov som man påstod skulle finnas. Nu sägs det i stället att reaktorerna behövs för att vi skall kunna minska vårt oljeberoende. Den kopplingen var inte i fråga åren 1973–1976.

I likhet med Oswald Söderqvist vill jag påminna om att en ökad elanvändning inte innebär någon större minskning i oljeförbrukningen, i varje fall inte så stor som man påstår. Kärnkraft är baskraft. Uttaget från reaktorerna kan inte variera. De levererar energi natt och dag, vecka ut och vecka in, såvida de inte stoppas av säkerhetsskäl. Energiuttaget från vattenkraft däremot är reglerbart. Vi finner åter och åter att det, om man försöker tillgodose landets eluppvärmningsbehov under den kalla årstiden, särskilt i vad gäller januari och februari, vid sidan av elbehovet inom industrin osv., blir svårigheter att finna avsättning för motsvarande elutbud under sommaren, när industrierna slår igen för semester och när det dessutom inte finns något nämnvärt uppvärmningsbehov i våra lägenheter. Denna balanspunkt diskuterar man enligt min mening alldeles för litet. I stället görs ofta dessa raka och dåligt underbyggda påståenden om att det skulle finnas en utbytbarhet.

Det är mot denna bakgrund som jag vågar hävda att vi måste vara mycket försiktiga med att basera uppvärmningen på kärnkraft. Det gäller dels därför att detta är svårt att klara ekonomiskt med hänsyn till de dåliga avsättningsmöjligheterna sommartid, dels därför att vi riskerar att bygga in oss i ett kärnkraftsberoende som försvårar avvecklingen av kärnkraften.

Beträffande värmepumparna vill jag till Lennart Blom säga att vi vet att småskaliga sådana fungerar alldeles utmärkt. Det som återstår att se är om man gör förluster eller vinster genom att arbeta med värmepumpar i större enheter. Det finns faktiskt tekniska experter på det området som påstår att

verkningsgraden snarare skulle bli bättre än sämre vid övergång till stora värmepumpar. – Denna teknik är ändå provad, men vi har i vart fall i Sverige inte några prov att hänvisa till när det gäller hetvattentunnlar från kärnkraftverk. De som är optimistiska om möjligheterna på den punkten bör hålla detta i minnet, vid sidan av det ekonomiska äventyr som så våldsamma investeringar enligt min mening innebär.

Oswald Söderqvist tyckte att avtalet med Norge var dåligt, eftersom det rymmer import av raffinerade oljeprodukter. Jag tror ändå att Oswald Söderqvist måste medge att detta avtal är bra. Jag vill påminna om att normmännen enligt avtalet har rätt att av den överenskomna kvantiteten leverera upp till tre fjärdedelar i form av raffinerade produkter. Hur stor denna andel blir får avgöras genom fortsatta diskussioner mellan de direkt berörda parterna.

Lennart Blom läste upp avvecklingsformuleringen på linje 1:s och linje 2:s röstsedlar, men av någon anledning inte det som står i näringsutskottets betänkande 1979/80:70, där det heter: "Det bör nu slås fast att den sista reaktorn i Sverige skall stängas senast år 2010." Det är möjligt att moderaterna inte känner för och inte vill skriva under denna formulering. Låt mig alltså därför påminna om att man visserligen kan diskutera takten i avvecklingen – och det får kommittén göra – men att riksdagen i fjol våras har sagt att den sista reaktorn skall stängas senast år 2010. Det är värt att hålla i minnet.

Till sist, fru talman, vill jag med anledning av att jag i stort sett under ett års tid fått höra både här i kammaren och runt om i landet att den regering jag under denna tid ledde skulle ha varit oförmögen att utarbeta en energiproposition som det är något med konstatera, att det råder mycket stor enighet om huvuddragen i den energipolitik som regeringen har lagt fram för riksdagen att besluta om i dag.

Anf. 12 LENNART BLOM (m) replik:

Fru talman! Får jag helt kort erinra statsministern om att det beslut som fattades här i riksdagen för ungefär ett år sedan icke var enhälligt. Läsningen till år 2010 biträdades icke av moderata samlingspartiet, som i stället ville göra det uttalandet att reaktorerna skulle användas under sin tekniska livslängd. Jag sade också i mitt inlägg att jag fortfarande ställde mig tveksam till om den bedömning som riksdagens majoritet hade gjort genom sitt beslut var riktig eller inte. Det är något som kommer att visa sig först efter lång tid.

Får jag också, fru talman, i anslutning till vad statsministern nämnde om elöverskottet konstatera, att han i och för sig givetvis har rätt när han noterar att en kapacitet som motsvarar tolv reaktorer icke nu erfordras för vår industriella förbrukning, eftersom denna beklagligtvis är så mycket lägre än vi trodde att den skulle bli. Också den omstrukturering av vår industri som skett har inneburit en minskad efterfrågan på elektricitet.

Vi har litet olika infallsvinklar. Moderaterna betraktar det elöverskott som uppstått som en positiv faktor, eftersom det ju kan utnyttjas för att ersätta olja på uppvärmningsområdet. Jag håller emellertid fullständigt med om att

uthytbarheten inte är total, utan t. o. m. ganska begränsad. En sak som jag tycker att man glömmer bort när man talar om vår energiförsörjning är att en så stor del av behoven ligger på drivmedelssidan, som över huvud taget inte har nämnts i resonemangen här.

Anf. 13 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Fru talman! När det gäller skogsråvaran, som statsministern berörde, är vi rädda för att det inte kommer att fungera så att den blir sorterad. För det första utvecklar sig tekniken mot allt större och alltmer mystiska skogsmaskiner, och dessa kommer inte att ha förmågan att sortera upp skogsråvaran med avseende på användning till kokflis resp. bränsleflis. Det kommer för det andra att kosta alltför mycket arbete och besvär, både transport- och utförandemässigt, att göra denna sortering i skogen. Vi tror inte att det kommer att gå till så, i synnerhet inte om bränsleflisen betalas bättre – och det är väl det som man verkligen har anledning att vara ängslig för.

Vidare är det mycket sannolikt med den tekniska utveckling vi bevitnar att förädlingsindustrin kommer att utvecklas i riktning mot att använda enklare skogsråvara. I t. ex. Östtyskland arbetar man med mycket enkel skogsråvara för framställning av kartong och enklare sorters papper.

När det gäller elenergin och det s. k. överskottet – jag försöker undvika att tala om elöverskott – får man betänka att det just nu råder en svidande lågkonjunktur inom industrin. Den arbetar inte alls för full kapacitet. Man kan kanske för vissa näringsgrenar räkna med att den arbetar med bara några tiotal procent av sin kapacitet. Man kan därför inte dra några slutsatser av dagens elenergibehov. Jag håller alltså med statsministern när han säger att man bör betrakta sifferuppgifterna på den punkten med stor försiktighet.

Statsministern var vidare inne på frågan om värmepumpar, och på det området är problemet, såvitt jag förstår, att de är elberoende. En värmepump förbrukar i drift en energimängd som motsvarar en tredjedel till hälften av den energi som den avger, och den energi som den förbrukar är än så länge elektrisk energi. Kanske kommer en utveckling att äga rum, eventuellt via stirlingmotorn, som vi hoppas på inom näringsutskottet, eller på något annat sätt, men f. n. måste värmepumparna drivas med elenergi.

Jag håller med statsministern om att den energiproposition som regeringen har lagt fram verkligen är av stor tyngd – jag gissar ett halvt kilo.

Anf. 14 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! En kort kommentar till avtalet med Norge. Det är inget bra avtal. Det är dåligt just när det gäller importen av oljeprodukter av de lätta fraktionerna, eftersom vad vi i Sverige behöver är långsiktiga avtal om tunga oljeprodukter. Också de erfarenheter som vi gjorde under 1970-talet, genom spotmarknadsberoendet, de stora transaktionerna i Rotterdam osv., visade att avtalet inte var bra. Det var dåligt, och det hade varit mycket bättre för oss om vi hade haft långsiktiga avtal med oljeproducerande länder om leveranser av råoljeprodukter och en utbyggd raffineringkapacitet här hemma. Från

denna synpunkt är avtalet olyckligt, även om det bara är tre fjärdedelar av den totala volymen som Norge har rätt att leverera i form av raffinerade oljeprodukter. Om Norge får överskott på lätta produkter, kommer man att kräva att få exportera dem hit.

Kort om elöverskottet: Statsministern och jag har samma uppfattning – det finns ett överskott på el. Jag har gett flera exempel på detta från industrin. Jag nämnde bl. a. att man nu släpper ut vatten från våra vattenkraftverk. Allt detta talar entydigt för att vi – på grund av den utbyggnad av kärnkraften som har drivits igenom – har fått en snedvridning av elproduktionen.

Anf. 15 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Jag kan alltså konstatera att moderaterna inte vill ha som mål att kärnkraften skall vara avvecklad år 2010. Det är ett mål som riksdagspartierna i övrigt har ställt sig bakom. Även om man på moderat sida inte vill ansluta sig till detta mål, hoppas jag att moderaterna är beredda att lämna aktiva bidrag för att vi så snabbt som möjligt skall kunna genomföra den avveckling av kärnkraften som svenska folket bevisligen gav anvisningar om i folkomröstningen.

Jag medger att det när det gäller skogsråvaran kan komma att bli en konflikt. Jag tror dock inte att det kommer att vara så stora problem att sortera skogsråvaran. Här pågår också en teknisk utveckling. Vi har sådana försök i bl. a. Västerbotten. Det vi, som enskilda individer och som politiker, till sist måste fråga oss är: Skall vi införa ett system där någon som är beredd att betala bättre för en vara skall förnekas att köpa den för att andra, som har sämre betalningsförmåga, skall få varan? Egentligen borde vi föra en rent principiell diskussion på denna punkt. Jag konstaterar dock att vi ännu har mycket skogsråvara att ta till vara för uppvärmningsändamål innan denna konflikt blir akut.

Jag vill också något beröra påståendet att det skulle bli ett så stort elbehov, om vi skulle gå över till värmepumpar. Det är rätt att värmepumpen har ett elbehov, men om vi jämför detta elbehov med t. ex. direktel, ren eluppvärmning av vatten eller avtappning av varmvatten i stället för produktion av el i ett kärnkraftverk, utfaller alla jämförelser till värmepumpens fördel. Man tar i runda tal en tredjedel energi elvägen. Två tredjedelar får man antingen genom någon form av ytjordvärme eller på annat sätt, t. ex. ur vatten, avloppsvatten eller ventilationsluft. Netto behöver vi alltså tillföra samhället långt mindre energi om vi går värmepumpsvägen än om vi går via direktel.

Till sist vill jag påminna Oswald Söderqvist om en sak. Jag tror att vi är ense om att vi skall sträva efter att minska oljeförbrukningen i Sverige. Om vi har detta som mål, vore det väl inte särskilt klokt att sluta avtal med Norge eller andra med den innebörden att vi nu skulle öka vår raffineringsskapacitet? Vi har ju som mål att under 1980-talet få bort en tredjedel av oljeförbrukningen. Och målet i ett något längre perspektiv är en halvering. Det är en omständighet som jag tycker att Oswald Söderqvist skall hålla i minnet när han diskuterar konstruktionen av oljeavtalet. Vi har dessutom

anledning att räkna med att man i alla länder av olika skäl – ekonomiska skäl, miljöskäl osv. – försöker minska användningen av oljeprodukter. Det kommer att innebära att kapaciteten för att raffinera oljeprodukter, både här i Europa och annorstädes, kommer att vara hög i förhållande till framtida förbrukning. Jag menar att det finns skäl att hålla denna omständighet i minnet när man diskuterar konstruktionen av Norgeavtalet, som jag hävdar är ett bra avtal ur svensk synpunkt.

Anf. 16 LENNART BLOM (m) replik:

Fru talman! Får jag ytterligare, för att inget missförstånd skall uppstå, notera att det beslut som fattades här i riksdagen förra året innebar att moderaterna anslöt sig till den riktning som angivits i folkomröstningen, dvs. 25 års teknisk brukstid. Vi var icke villiga att binda oss just vid årtalet 2010. Vi är givetvis beredda att på allt sätt medverka i det arbete som nu förestår. Men vi förbehåller oss naturligtvis rätten att bedöma alla alternativ, både ur ekonomisk synvinkel och ur miljökomplikationssynvinkel, där det finns många problem kvar.

Det finns ingen lätt gripbar lösning när det gäller vad som skall ersätta elproduktionen från våra kärnkraftverk, som när reaktorerna 11 och 12 har kommit i gång uppgår till ca 45 % av vår samlade elkonsumention. Vi kommer följaktligen att ha enorma problem med att klara denna avveckling. Man kan inte med säkerhet säga att det går att göra det till ett ekonomiskt och miljömässigt acceptabelt pris.

Får jag också säga till statsministern, med anledning av det han tog upp i bägge sina inlägg, att det inte råder några delade meningar om att värmepumpar är utomordentligt fördelaktiga och att de finns utexperimenterade i mindre skala. Vad som har hävdats när det projektet med stora åthävor har förts fram för Storstockholms del är att de stora värmepumparna, i storleksordningen 10 MW, ännu inte är färdiga. Det gör att vi inte är redo att ta detta steg.

Kommunerna i Stockholm har ju ett ansvar för att värmeförsörjningen fungerar. Då kan man inte sitta med ett mycket stort antal värmepumpar i sitt system, som man ännu inte vet om de fungerar. Det kommer dessutom att ställas krav på att elförsörjningen ökar starkt under kort tid. Dessa värmepumpar kräver ungefär ytterligare hälften av det i dag samlade elektriska distributionsnätet i Stockholm. Det är alltså inga små kvantiteter. Det är där hetvattenöverföringen har sin stora effekt – den lyfter definitivt av en miljon ton olja. Det alternativ, som statsministern inte nämnde, som ur en rad synpunkter alltid är fördelaktigare än att försätta sig i ett stort elberoende med värmepumpar, är naturligtvis att ha ett stort koleldat, väl fungerande kraftvärmeverk, genom vilket Storstockholm blir uppvärmt. Det är alltså alternativet.

De övriga synpunkter som statsministern hade beträffande värmepumparnas fördelar ansluter jag mig helt till. Vi kommer säkert att använda värmepumpar i kommunen. Men jag är utomordentligt skeptisk till att de

skall kunna utnyttjas i en mycket stor omfattning – de är icke färdiga för detta än på länge.

Anf. 17 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Fru talman! Jag nedvärderade verkligen inte värmepumpen, som statsministern kanske uppfattade det. Jag vill bara peka på ett problem som den är förenad med på nuvarande tekniska utvecklingsnivå, nämligen att den skapar ett elberoende. Men jag tror på värmepumpen när det gäller storstädernas värmeförsörjning.

Statsministern kom in på ett intressant teoretiskt problem: Skall man hindra den som kan betala bättre från att köpa en vara? Den som kan betala bättre i detta fall har ju samhällets – kommunens och i viss omfattning statens – subventioner bakom sig, och det finns möjlighet att ta ut det pris som produkten betingar. Den stackars värmekonsumenten har bara att betala och försöka se glad ut. Den andra parten – industrin som vi befarar inte kan betala det högre priset – har utomordentligt stor betydelse för folkhushållet. Detta är alltså inget generellt problem. Här kan man inte tala om marknadsekonomi. Det har antytts från moderat håll – bl. a. av Lennart Blom – att det var socialistiska drag i våra reservationer. Men på energisidan kan man inte utan vidare diskutera en liberal marknadsekonomi. Den är helt enkelt inte möjlig.

Anf. 18 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Självfallet är jag överens med Thorbjörn Fälldin och alla andra som vill minska oljeförbrukningen. Det skall vi naturligtvis göra. Men samtidigt måste vi beakta att vi också i fortsättningen kommer att vara beroende av oljan. Även om vi förhoppningsvis kommer fram till en halvering av förbrukningen så småningom, blir det ändå en mycket stor del av vår energiförsörjning som baseras på olja. Därför är det viktigt att vi mot bakgrund av de erfarenheter vi gjort under 1970-talet har en så självständig ställning, en så självständig bas som möjligt när det gäller denna fortfarande ganska stora pott olja – vi kommer ned till 35 % i stället för nuvarande 70 %.

Vi vet ju vidare av erfarenhet att det var bra för de bolag som hade långsiktiga kontrakt med oljeproducerande länder om tunga fraktioner och att vi behöver ha en raffinaderikapacitet som i ett sådant läge kanske svarar för hela vår raffinering. Det är inte bra att vara beroende av spotmarknaden, som vi var på 1970-talet. Därför är inte de här två kraven oförenliga. Från den synpunkten hade det alltså varit bättre med ett annat avtal med Norge, ett avtal just med avseende på de olika sorters oljeprodukter som skall importeras därifrån, men det är kanske något som går att åstadkomma framdeles.

Även om vi minskar vår oljeförbrukning till hälften, är det alltså inte bra att vara bunden till att ta emot raffinerad olja. Det är bättre att ha självständiga avtal och en egen raffinaderikapacitet. Det ger en större självständighet.

Anf. 19 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Låt mig bara säga ytterligare några ord om vedråvaran.

Betalningsförmågan när det gäller vedråvara och torv fastställs av priset på olja och andra energislag, för varken ute i en kommun eller i ett företag kommer man ju att elda med ved eller torv, om detta blir avsevärt dyrare än att utnyttja andra energislag. Eftersom det nu finns utvecklad teknik för att elda med ved och flis kommer det inte att utgå något bidrag till sådana uppvärmningsanläggningar – det har gjort det när det gällt försöksanläggningar osv.. och det har varit viktigt för att vi skulle kunna få i gång en teknisk utveckling på området.

Det är därför jag menar att marknadsekonomin ändå kommer att fungera, eftersom värmeverkens möjlighet att betala för torv och vedråvara i praktiken avgörs av vilket pris araber, norrmän och andra sätter på oljan. Detta har ju visat sig komma att styra energipriserna över alla sektorer. Men just mot den bakgrunden är det viktigt att anläggningarna görs flexibla, så att det finns flerbränslemöjligheter.

Jag ville bara påminna om denna omständighet, som enligt min mening är helt grundläggande för den diskussion om konkurrensförhållandet som Nils Erik Wååg tog upp och som vi naturligtvis kommer att tvingas föra.

Anf. 20 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Fru talman! Ingen fråga har så dominerat 1970-talet som energifrågan. Politiska konflikter och insikten om oljans strategiska betydelse har resulterat i en flerfaldig höjning av oljepriserna. Det har ställt industriländerna inför väldiga omställningsproblem och gjort fattiga länder ännu fattigare. Omfördelningen av inkomster och välstånd mellan länder har varit omfattande. Mijoner människor världen över har – ofta hårdhänt – blivit medvetna energifrågornas centrala betydelse för välstånd och oberoende.

Också inrikespolitiskt har energifrågan dominerat 1970-talet. Den har förorsakat stora svängningar i den politiska opinionen. Den har avgjort val och vållat regeringskris, och den ledde slutligen fram till något så ovanligt i vårt land som en folkomröstning.

Tusentals anföranden, artiklar, referat och sändningstimmar har ägnats energifrågan under 1970-talet. Hundratusentals människor har samlats till studiecirkel och konferenser. Informationsflödet har varit enormt och kampen mellan olika meningsriktningar stundom hårdför.

Nu är 1970-talet slut och striden förhoppningsvis över. Kring de riktlinjer som riksdagen lägger fast i dag råder en bred enighet. Sedan larmet tystnat och dimmorna skingrats står nationen samlad kring huvudinnehållet i framtidens energipolitik. Låt oss ta vara på denna nya samförståndsanda – så avlägsen för bara något år sedan. Den är en styrka, ja, en förutsättning nu när politiken skall förverkligas.

Riktlinjerna för den framtida energipolitiken är i huvudsak två: oljeberoendet måste minskas kraftigt och förutsättningar skapas för en avveckling av kärnkraften.

Argumenten för ett minskat oljeberoende är överväldigande: de ekono-

miska, de miljöpolitiska och de säkerhetspolitiska – alla pekar de i samma riktning: oljeimporten måste nedbringas.

Utan en lägre oljeimport är varje försök att lösa vår ekonomiska kris utsiktslös. Nära 70 % av vår energiförsörjning kommer från oljan. Inget land i världen importerar så mycket olja per invånare som vi. På mindre än tio år har oljenotan stigit från 3 till omkring 30 miljarder kronor.

En del signaler tyder på att oljemarknaden nu gått in i ett lugnare skede, att tillgången på olja kommer att vara god och priserna öka endast långsamt. En sådan utveckling skulle vara utomordentligt välkommen för vårt land. Men jag vill varna för att låta dessa toner bli till vaggång. Vi kan på intet sätt blåsa faran över. En till synes lugn situation kan snabbt gå över i en ny oljekris till följd av politiska konflikter. Vi har möjligen någon respittid. Den måste användas till att dra ner importen. Om vi och andra länder inte gör det, kan vi mycket snart vara inne i en ny knapphetsituation med störningar i försörjningen och prisexplosioner som följd. Oljan är för lång tid ett kvarnhjul om vår hals. Vi kan inte under överskådlig tid befria från det, men vi kan och måste göra det lättare. I annat fall går vår ekonomi under.

Detta krav förstärks av omsorgen om vår miljö. Försurningen av skogar och sjöar kan till stor del förklaras av svavelutsläppen vid oljeförbränning.

Att till 70 % vara beroende av en och samma energikälla har också säkerhetspolitiska nackdelar. Det är att lägga för många ägg i samma korg. Vi måste därför också för vår försörjningstrygghet och vårt oberoende kraftigt minska oljeimporten.

Regeringsförslaget innebär en lång rad åtgärder som skall göra denna politik möjlig.

Priset på oljan är ett viktigt styrmedel. Riksdagen har tidigare denna månad höjt skatter och avgifter på oljan. Därmed ökar incitamenten att använda mindre olja eller gå över till annat energislag. Att åstadkomma en sådan neddragning med hjälp av höjd oljeskatt innebär att pengarna stannar i landet jämfört med om samma prishöjning sker i producentledet. Hela vår ekonomi måste förmås ställa om till användning av mindre olja genom vetskapen att oljepriserna kommer att fortsätta att stiga under 1980-talet oavsett vad som händer med producentpriset.

Men oljeersättningen måste hjälpas fram på många vägar.

I första hand bör oljan ersättas med inhemska energislag – helst förnybara energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. Det innebär att torv och flis måste komma till användning i mycket större omfattning än i dag. Om mindre än tio år bör dessa båda energislag svara för 10 % av vår energiförsörjning. Det innebär att 3 miljoner ton olja bör ersättas med torv och flis. Lika mycket bör komma från användning av solvärme, värmepumpar, alternativa drivmedel, el och ändrad värmeförsörjning av Stockholmsområdet. Den sista tredjedelen av neddragningen får ersättas med kol.

Sammantaget måste detta under 1980-talet resultera i en ersättning med 9 miljoner ton eller en reduktion med drygt en tredjedel av nuvarande oljeförbrukning. Det är ett oerhört ambitiöst mål.

Teoretiskt skulle andelen kol kunna vara mycket större. Vi bör emellertid gå försiktigt fram med kolet, dels för att göra det möjligt att skärpa miljökraven i förhållande till oljeförbränningen, dels för att ge tid för teknisk utveckling av kolhanteringen. Det är alltså en försiktig kolintroduktion regeringen föreslagit. Men det är en nödvändig ökning för att klara energiförsörjningen och för att inhämta de kunskaper om kolhantering vi behöver. Det är tillfredsställande att det också beträffande kolets roll i vår energiförsörjning råder bred enighet i riksdagen.

Trots denna mycket ambitiösa neddragning av oljeimporten kommer oljan att för överskådlig tid spela en mycket väsentlig roll i vår energiförsörjning. Det är därför nödvändigt att åstadkomma en trygg tillförsel av olja. Ambitionen måste vara att komma bort från de kortsiktiga svängningarna på spotmarknaden. Vi bör i stället basera våra oljeleveranser på långsiktiga avtal från flera producenter.

För det ändamålet har ett flertal instrument bildats och åtgärder signalerats. Vi kommer att bedriva en prispolitik som tryggar oljeförsörjningen. Det statliga oljebolaget Svenska Petroleum har genom direktkontrakt med vissa oljeproducerande länder kommit att spela en betydande försörjningsroll. Det avtal Sverige ingått med Norge ger oss också ökad försörjningstrygghet. De statliga bidragen till oljeprospektering har visat sig vara mycket värdefulla för att stimulera svenska insatser, liksom de statliga kreditgarantierna för investeringar i utvinning av olja. Den s. k. oljemarknadsutredningen studerar frågan, om importlicenser på olja skulle kunna ge ytterligare förbättringar av försörjningstryggheten. På ett brett fält pågår sålunda arbetet med att tillförsäkra oss den olja vi trots allt kommer att vara så beroende av.

Den andra riktlinje som lagts fast av folkomröstningsresultatet och av riksdagen är att kärnkraften skall avvecklas. I regeringsförslaget presenteras ett stort antal åtgärder som skall göra också denna utfästelse möjlig.

En fortsatt snabb utbyggnad av fjärrvärmenätet är en förutsättning. Det innebär en bättre hushållning och ger underlag för elproduktion i kraftvärmeverk med hög verkningsgrad.

De stimulanser för energisnålt byggande som regeringen initierat spelar också en viktig roll, liksom villkoren för direktverkande elvärme. Vidare införs en lag om att större eldningsanläggningar skall kunna ställas om för eldning med fasta bränslen.

Herr talman! De beslut som riksdagen nu fattar innebär att vi går in i ett nytt skede i energipolitiken. I dag, eller möjligen vid beslut i morgon, läggs politiken fast. Nu återstår att förverkliga den.

Vi har ett gemensamt ansvar också för den fasen. Med samma engagemang som vi i de politiska partierna bedrev opinion under 1970-talet skall vi nu under 1980-talet entusiasmera enskilda företag och organisationer att medverka i genomförandet av den stora omläggning av vår energiförsörjning som förestår. Det intresse och den kunskapsbas som byggts upp är en tillgång som måste få komma till praktisk tillämpning. Forskning kring gamla och nya energislag skall stöttas och stimuleras, byråkrati i tillståndsfrågor skall så

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

långt möjligt röjas undan, hushållning och sparsamhet skall premieras.

I det gemensamma ansvaret inkluderar jag såväl stat som kommuner, företag och fackliga organisationer, ideella föreningar och enskilda individer.

Kommunerna måste ta seriöst på att utarbeta planer på att ersätta oljan. Företag skall veta att det också långsiktigt blir lönsamt att investera i oljeersättning och bättre hushållning.

Organisationer av alla slag bör utifrån sina bevakningsområden känna ansvar för att hålla frågan levande, alltsammans med beaktande av utslaget i folkomröstningen och den breda uppslutningen bakom riksdagens riktlinjer.

Herr talman! Vi har från olika håll lagt betoningen vid olika inslag i energipolitiken, bedömt riskerna olika och knutit vår tilltro och våra förhoppningar till olika energislag. Vi kan också i framtiden komma att göra olika bedömningar i den mängd frågor som är involverade i energipolitiken. Vi måste emellertid vara vaksamma så att inte de olika svårigheter som kan torna upp sig blir hinder för att förverkliga de båda huvudriktlinjerna: att kraftigt minska oljeberoendet och successivt avveckla kärnkraften. Det gemensamma ansvaret ligger också häri – att inte genom ensidigt ställda krav blockera möjligheterna till en säker och trygg energiförsörjning.

De beslut som riksdagen i dag fattar får inte bli liggande på riksdagens bord. De skall förverkligas. Att komma fram till en gemensam syn på riktlinjerna har varit mödosamt. Att förverkliga dem är ett oerhört mycket större arbete. Låt oss visa att vi är beredda att utföra också det arbetet! Det är en tvingande nödvändighet för en trygg energiförsörjning och en stabil ekonomi liksom för omsorgen om vår miljö och vår framtid.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 21 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att resurshushållning lönar sig.

När vi diskuterar energi och energipolitik kan det vara nyttigt att påminna om ett så självklart och grundläggande faktum som att energi inte har något egentligt egenvärde. Energins värde består i de positiva effekter som vi kan åstadkomma med energianvändandet, t. ex. bättre bostads- och arbetsmiljö, snabbare och bekvämare resor samt framställningen av en rad för vår välfärd väsentliga varor.

Det finns därför ingen rimlig anledning att vare sig använda eller producera mer energi än vad som är absolut nödvändigt för att nå dessa positiva resultat.

Denna restriktiva inställning till ökad energiproduktion och energianvändning är speciellt angelägen så länge vi använder energi som i produktion och användande innebär en belastning på vår miljö, tär på ändliga råvaror och skapar ekonomisk obalans.

Mot denna bakgrund blir det ganska givet att hushållning och effektivt användande av den nödvändiga energin blir något av en huvudfråga i centerns energipolitik, och det är också en huvudlinje i näringsutskottets betänkande. Den energi som vi sparar är ofta billigare och alltid miljövänligare än den vi producerar.

Trots att väldigt många påstår att ingenting har hänt på energiområdet de senaste åren, så har det faktiskt skett en drastisk förändring i vår energianvändning. Jämför vi energiprognosen i 1975 års energiproposition, som av riksdagens majoritet ansågs vara ett mått på vår maximala hushållningsförmåga, med verkligheten och med energiprognosen i 1981 års energiproposition, så finner vi för 1985 en skillnad i storleksordningen 100 TWh. Förändringen är alltså lika stor som *dubbla* kärnkraftsprogrammet. Jag vet inte om Lennart Blom har tänkt på detta.

Det är lätt för var och en att förstå vad det skulle ha betytt för svenskt näringsliv och för konsumenterna om man i dag skulle ha belastats med kostnaderna för ytterligare 100 TWh – en kostnad i storleksordningen 10 à 20 miljarder kronor.

Nu protesterar säkert många och säger att den lägre energianvändningen är ett resultat av en svag ekonomisk utveckling. Flera talare har varit inne på detta tidigare i dag. Detta är sannolikt en mycket liten del av sanningen. Sambandet mellan ekonomisk tillväxt och ökad energianvändning har också drastiskt förändrats under det senaste årtiondet. Från att vi i början av 1970-talet ökade vårt energianvändande snabbare än den ekonomiska tillväxten, så har förhållandet varit ca ett till tre under senare delen av 1970-talet. Under 1980-talet förutses en betydande ekonomisk tillväxt även vid en minskad energianvändning.

Det är faktiskt så att god ekonomisk utveckling är en förutsättning för en snabb omställning till ett energieffektivare samhälle – samtidigt som denna omställningsprocess kan bli den motor i vår ekonomi som markant hjälper till att lösa våra ekonomiska balansproblem och förbättra sysselsättningen.

Jag vill till Lennart Blom säga att kärnkraften är dyr. Låt oss vara ärliga och erkänna detta. Om de pengar som har satsats i 11:an och 12:an hade använts alternativt, till hushållning och andra bränslen, skulle vi tveklöst fått fram mer energi alternativt mer hushållning och därigenom en bättre ekonomi, mer sysselsättning, bättre miljö än vi fått genom satsningen på 11:an och 12:an. Det var en alltför vidlyftig skönmålning Lennart Blom gjorde på den punkten.

Herr talman! Jag vill i några korta punkter redovisa vad det innebär om vi förverkligar de högsta målen för bl. a. hushållning och oljeersättning samt de skärpta miljökrav som redovisas i de två energibetänkanden som riksdagen i dag behandlar.

För det första kommer vi att halvera oljeförbrukningen fram till 1990, räknat från 1979.

För det andra minskar vi svavelutsläppen från eldningsanläggningar i Sverige med bortåt 50 % från 1979 till 1990. Detta resultat uppnås genom minskad oljeförbrukning, införandet av krav på högst 1 % svavelhalt i

eldningsolja i hela landet samt strängare miljökrav för kol.

För det tredje kommer vi 1988 att använda 45 TWh mindre i bebyggelsen än vi skulle gjort om vi inte förbättrat vår energihushållning sedan 1977. Detta är ungefär samma energimängd som de tolv atomkraftverken kommer att producera per år. Hushållningen kommer att kosta väsentligt mindre per KWh, och vi producerar iuget sådant avfall som ingen i dag vet hur vi säkert skall ta hand om.

För det fjärde kommer kärnkraftens avveckling att säkerställas och beredskapen för kärnkraftsolyckor väsentligt att höjas.

För det femte kommer den kraftfulla satsningen på energiforskning att skapa en mycket god grund för att nå den uppsatta målsättningen, nämligen ett energisystem i huvudsak baserat på varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan.

Herri talman! Det är tveklöst ett mycket tuftt energiprogram som redovisas i dessa två energibetänkanden. Det krävs gemensamma tag och verkligt god hushållning med tillgängliga resurser om vi skall nå dessa högt ställda mål.

Låt mig säga något om Stockholms värmeförsörjning. Som ett exempel på resurshushållning vill jag redovisa det alternativ till värme för Storstockholm som centern har drivit. Alternativet bygger på stora värmepumpar i en framtida kombination med närförlagda kraftvärmeverk.

Jag kan beskriva detta alternativ genom att citera den redovisning som representanter för Vattenfall och Stal-Laval Turbin AB gjorde inför näringsutskottet:

”Baserat på i princip samma förutsättningar som i STOSEB – Vattenfalls utredning om fjärrvärme från Forsmark lås de i bilaga 1 redovisade investeringskostnaderna för alternativskiljande objekt. En totalekonomisk utvärdering för perioden 1983–2010 visar att kostnaderna för värmepumpalternativet är ca 4 miljarder kronor lägre än för Forsmarkalternativet.

Värmepumpsalternativet uppvisar dessutom en rad andra fördelar jämfört med Forsmarkalternativet.

Genom att värmepumpsalternativet byggs upp av ett stort antal mindre enheter där de första kan tas i drift redan under 1982 uppnås omedelbara oljebesparings effekter.

Avkastningen från den först idrifttagna enheten kommer vidare att till viss del täcka investeringen i värmepump nr 2 osv. varför kapitalanskaffningsbehovet för värmepumpbyggnaden blir närmare 3 miljarder kronor lägre än för Forsmarkalternativet.

Investeringarna i värmepumpsalternativet är till fullo återbetalda redan de första åren under 1990-talet.

Värmepumpsalternativet möjliggör en lönsamhetsbedömning för varje enhet vilket leder till ett optimalt utbyggt system.

Genom att utbyggnaden och idrifttagningen av värmepumpenheterna sker successivt finns goda möjligheter till eventuella korrigeringar av tekniken.

Nettoelförbrukningen i värmepumpalternativet är år 1990 ca 1,5 TWh/år lägre än för Forsmarkalternativet. Denna elenergimängd använd i värme-

pumpverk i övriga delar av landet ger en ytterligare oljebesparing på ca 470 000 m³ per år till ett värde av ca 0,5 miljarder kronor.

Med tanke på vad Lennart Blom sade om att endast hetvattentunneln drastiskt skulle kunna påverka vårt elbehov vill jag gärna påpeka att det tvärtom är så att användning av stora värmepumpar innebär ett väsentligt bättre utnyttjande av den elkapacitet som här byggs ut.

Ett annat intressant dokument i detta sammanhang är en alldeles färsk forskningsrapport, 81.0072-1, som bekostats av statens råd för byggnadsforskning och utförts av Bengt Dahlgren AB i Göteborg. I denna rapport redovisas att 55 % av Stockholms fjärrvärmebehov kan tillgodoses med stora värmepumpar, som har havs- eller sjövattnen som värmekälla. Lönsamheten är god. Kostnaden för havsenergi beräknas till 9,7 öre/KWh. Inkl. elström för drift av värmepumparna anges kostnaden till 13,9 öre /KWh.

Ännu lönsammare än att ta energi ur sjö- och havsvatten är det att utnyttja den spillvärme som finns vid många industrier, avloppsreningsverk osv.

Det är alltså alldeles klart att alternativet "stora värmepumpar i framtida kombination med närförlagda kraftvärmeverk" är ett mycket realistiskt alternativ.

Utskottet konstaterar också att STOSEB och vattenfallsverket avser att studera detta alternativ och göra jämförelse med bl. a. värme från Forsmark. "Utskottet utgår från att man i det fortsatta utredningsarbetet noga undersöker möjligheterna att använda alternativa energikällor. I ett längre perspektiv inför kärnkraftsavvecklingen bör möjligheterna beaktas att Storstockholms värmesystem får en sådan utformning att varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan kan införas."

Herr talman! Vad utskottet här har sagt kan svårigen uppfyllas med en hetvattentunnel från Forsmark. Ett enigt utskott har därmed indirekt rekommenderat STOSEB och vattenfallsverket att hitta andra lösningar. Alternativet "stora värmepumpar i framtida kombination med närförlagda kraftvärmeverk" är då en lösning som passar "likt hand i hanske" till utskottets uttalande. Det skulle förvåna mig mycket om inte Stockholmskommunerna mycket snart kommer till samma slutsats, framför allt när de konstaterar lönsamheten i värmepumpsalternativet.

Så något om kolfrågorna.

Herr talman! Kol är ett känsloladdat ord. Socialdemokraterna har många reservationer som berör kolfrågan. Jag har försökt att hitta något som kunde likna en röd tråd i socialdemokraternas kolpolitik, men det har varit mig omöjligt.

Egentligen vill de inte ha kol, och den uppfattningen kan jag dela, men de tycker att propositionens försiktiga kolsatsning är rimlig. I samma andetag vill de utreda frågan om en central kolhamn i Landskrona. En central kolhamn kräver enligt fackfolk minst 10 miljoner ton kol per år för att vara lönsam. Det enda välbekanta i socialdemokraternas agerande är kravet på central planering, importlicenser och statligt förmyndarskap över kommunerna.

Nr 151

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

Vad socialdemokraterna egentligen vill i kolmiljöfrågan är omöjligt att läsa ut av deras reservationer. Naturvårdsverkets krav talar man om men ansluter sig inte och hamnar så småningom i ett resonemang om tillämpning av strängare praxis. Man måste verkligen fråga sig: Vad menar och vad vill socialdemokraterna? Är inte sanningen att man försöker föra en skendebatt och framstå som det stora miljöpartiet, samtidigt som realisterna i partiet vill ha all tänkbar frihet?

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att varje objektiv läsare måste finna att majoritetens kolmiljökrav på ett långt bättre sätt tryggar miljön än socialdemokraternas till intet förpliktigande svammel.

Energipropositionens behandling i näringsutskottet har jag uppfattat som ett mycket konstruktivt arbete. Alla partier har visat en vilja till breda lösningar och en vilja att sätta landets bästa före överdriven politisk taktik. Här kan jag mer än gärna återgälda Nils Erik Wåågs betyg när det gäller konstruktivt samarbete utom på en punkt, nämligen när det gäller kolmiljökraven. Av någon anledning nådde i denna fråga inte sakargumenten fram. Löften och överenskommelser sopas utan sakskäl under mattan och den politiska taktiken utmynnar i en obegriplig reservation. Jag kan bara beklaga att socialdemokraterna tillåter sig sådana kullerbyttor.

Även i oljepolitiken verkar socialdemokraterna litet viltsna. Ena sekunden är man allvarligt bekymrad över den överkapacitet som man förutser inom den svenska raffinaderiindustrin, för att nästa ögonblick kräva att staten aktivt skall engagera sig för en kracker – en miljardaffär. Detta är anmärkningsvärt med tanke på den överkapacitet på kracker som mycket snart sannolikt kommer att finnas ute i Europa. Jag är medveten om att spørsmålet om katalytisk kracker är en gammal fråga för socialdemokraterna, men det är ändå förnuftigt att anpassa sin politik till den verklighet vi lever i. Är det inte mer aktuellt och realistiskt att föra diskussionen kring en avsvavlingsanläggning? Skulle inte en sådan anläggning skapa väsentligt större försörjningstrygghet?

Så till uranbrytning. I denna fråga säger socialdemokraterna i sin partimotion att det är "anmärkningsvärt" att regeringen inte redovisar sin principiella inställning till uranbrytning. Den majoritet i utskottet som socialdemokraterna tillhör är lika undanglidande. Inga principer inte. Man jämför uran med andra mineraliska ämnen. Är detta riktigt? Varför har då den kanadensiska provinsen British Columbia och de amerikanska delstaterna Montana, Vermont och New Jersey förbjudit prospektering, brytning och hantering av uran? Kan någon visa på något annat mineral som av hälso- och miljöskäl förbjudits på det sättet? Det är tveklöst så att uranbrytning har en vidare dimension.

Centern har i motion, reservation och särskilt yttrande redovisat skälen för sina ställningstaganden. Utöver hälso- och miljöskäl, bindning till kärnkraften, finns det tunga ekonomiska och regionalpolitiska skäl mot uranbrytning. Centern har svårt att förstå att majoriteten, som i många andra avseenden stöder en framtidsriktig energipolitik, på denna punkt är låst till ett ensidigt kärnkraftstänkande.

Oljeersättningsfonden har varit uppe i debatten några gånger. Centern har i ett särskilt yttrande kommenterat motion 1980/81:1028, där motionärerna föreslår en kraftig förstärkning av oljeersättningsfonden. Utskottsmajoriteten har behandlat motionen mycket positivt och förutsätter att dess syfte blir tillgodosett genom de förslag som energiskatteutredningen kommer att framlägga.

På grundval av den ståndpunkt som riksdagsmajoriteten deklarerat i de sakfrågor motionen berör borde denna bedömning vara riktig. Jag kan konstatera att det råder en total enighet om att vi snabbt måste minska vårt oljeberoende.

En omfattande energihushållning, satsning på alternativ energi och oljeersättning kräver stora investeringar. För att dessa skall komma till stånd krävs bl. a. möjligheter att låna pengar på rimliga villkor. I folkomröstningen uttalade sig en stor majoritet för att en del av de mycket stora vinsterna i befintlig vattenkraftsproduktion skulle dras in till statskassan. En förstärkning av oljeersättningsfonden med en miljard per år, som föreslås i motionen, innebär en avgörande stimulans för ökad energihushållning och oljeersättning. Detta kommer att få mycket positiva effekter på sysselsättning och samhällsekonomi.

En stor riksdagsmajoritet stöder tanken att skatt skall tas ut efter bärkraft. Den i motionen föreslagna avgiften tillgodoser högt ställda krav i det avseendet. Den utgör inte heller någon saklig grund för höjning av eltaxan. Elkonsumenterna kommer alltså inte att belastas med högre kostnader. Däremot kan de genom oljeersättningsfondens ökade resurser få möjlighet att göra investeringar som innebär effektivare nyttjande av använd elström. Då motionens syfte överensstämmer med vad en stor majoritet i riksdagen sagt sig vilja verka för, utgår vi, liksom utskottsmajoriteten, från att motionens intentioner kommer att tillgodoses utan att riksdagen nu gör något ytterligare ställningstagande.

En viktig förutsättning för en effektiv energianvändning är hushållning med energikvalitet. Frågan behandlas bl. a. i motion 1980/81:1987.

Energikvalitet kan förenklat beskrivas så att energi med hög temperatur har högre kvalitet än energi med lägre temperatur. Elenergi har maximalt hög kvalitet.

För att vara användbar måste energin alltid ha högre kvalitet än det resultat som användaren kräver av energianvändningen.

Att använda energi med en kvalitet som är högre än vad ändamålet kräver är i allmänhet lika med energislöseri. Energianvändningen bör därför alltid planeras så att för ändamålet lämpligaste energikvalitet används.

Allmänt kan man säga att solvärme och spillvärme utnyttjas effektivare ju lägre temperatur som erfordras och att man endast med stor svårighet och betydande kostnader kan tillgodose ett temperaturbehov som överstiger 100° C.

För att kunna utnyttja t. ex. värmepumpar, solenergi och spillvärme på ett effektivt och lönsamt sätt bör man alltså sträva efter att sänka framlednings-temperaturerna även i våra fjärrvärmesystem.

De lägre värmeförlusterna vid lägre vattentemperatur betalar i allmänhet väl den ökade värmeväxlaryta som behövs i undercentralerna.

En liten kommentar till Nils Erik Wåågs påstående att värmepumparna binder oss vid ett högt clanvändande, speciellt de stora värmepumparna. En av de stora värmepumparnas största fördelar är att de kan konverteras till bränsle drift. Detta blir på grund av elöverskottet knappast aktuellt förrän på 1990-talet, då den första generationen är avskriven. Värmepumparna är ett rationellt och flexibelt sätt att utnyttja det elöverskott som vi har under något årtionde.

Medeltemperaturdifferensen mellan fjärrvärmesystem och erforderlig temperatur till konsument bör i ett optimalt fjärrvärmesystem vara 5–10° C, jämfört med i dag vanliga värde 30–40° C. Detta möjliggör framledningstemperatur på 95° C och retur på 45° C i stället för i dag vanliga 120° C resp. 70° C vid dimensionerande utetemperatur.

Denna lägre vattentemperatur kommer att få avgörande betydelse för att effektivt och lönsamt utnyttja värmepumpar, spillvärme och solenergi. Därför borde 95–45° C utgöra norm vid ny- och utbyggnad av fjärrvärmenät och befintliga fjärrvärmenät successivt anpassas till lägre vattentemperaturer. Planverket bör få i uppgift att utarbeta nya normbestämmelser med beaktande av vad som här har redovisats.

Utskottet är positivt till vad som anförs i motionen och "räknar med att ansvariga myndigheter och organ uppmärksammar de synpunkter som har tagits upp i motionen". Jag utgår från att utskottet räknar rätt.

I samma motion tas upp en annan väsentlig fråga, nämligen bränsleeffektivitet. Bränslekostnaden har under de senaste åren blivit den helt dominerande kostnadsposten vid traditionell värmeproduktion och sannolikt kommer denna kostnadsutveckling att fortsätta. Avgörande för ekonomin i framtidens värmeproduktion kommer att vara hur effektivt tillfört bränsle/el kan utnyttjas eller möjligheten att utnyttja billigare alternativ energi.

En större bränsle driven värmepump har normalt en total verkningsgrad på ca 200 %. Dvs. den levererar dubbelt så mycket värmeenergi som den konsumerar bränsleenergi.

Stora eldrivna värmepumpar levererar i allmänhet minst tre gånger mer värme än förbrukad elström. Det kan också uttryckas som en genomsnittlig verkningsgrad på 300 % eller värmefaktorn 1–3.

Ett större kraftvärmeverk kan uppnå en verkningsgrad på 90 %, ett kondenskraftverk når sällan upp till mer än 40 %. Ett kärnkraftverk ligger i allmänhet på 30–35 %.

Det är värmepumparnas mycket höga bränsleeffektivitet som gör dem så ekonomiskt intressanta för framtidens värmeproduktion.

De framtida möjligheterna att utnyttja värmepumpar och billig lågvärd energi beror i hög grad på hur konsekvent vi tillämpar hushållning med energikvalitet. Självklart har energi i sig inget egentligt egenvärde. Värdet utgörs av det positiva resultat vi får av energianvändandet. Detta värde måste alltid vägas mot de kostnader, den miljöpåverkan, den slutliga förbrukning-

en av resurser som i allmänhet användande av energi innebär. Allt energianvändande, all energiproduktion måste utgå från målsättningen att de positiva värdena mycket klart skall överstiga de negativa effekterna.

Den målsättningen kan endast nås genom en effektiv energianvändning, nyttjande av alternativ miljövänlig energi och en medveten hushållning med energikvalitet.

Utskottets majoritet intar en mycket avvaktande hållning till energiskog. Centern har i en reservation poängterat vikten av att fler odlingar snabbt kommer till stånd så att ökade erfarenheter kan vinnas. Den "långbänk" som majoriteten förordar är både olycklig och omotiverad.

Så till frågan om hetvatten från Barsebäck. Det är mycket överraskande att socialdemokraterna vill satsa på hetvatten från Barsebäck för att värma Malmö och Lund. Tillgängligt utredningsmaterial visar klart – precis som Nils Erik Wåågs sade – att det blir ett mycket dyrt alternativ. Bindningen till kärnkraften är uppenbar. Och om jag inte tar fel har även socialdemokraterna sagt att Barsebäck på grund av sitt läge bör avvecklas först. Att i denna mängd av tunga argument mot hetvatten från Barsebäck ändå – som socialdemokraterna gör – landa på uppfattningen att regeringen bör göra en förutsättningslös bedömning tycker jag är en ologisk topprestation. All logik talar för ett nej till hetvatten från Barsebäck. Jag är övertygad om att majoriteten av socialdemokraterna också inser detta. Jag emotser med spänning om någon vågar erkänna det i den kommande omröstningen.

Beträffande skogsenergi: Det finns givetvis en risk för att viktig industriråvara kan komma att eldas upp. Det enda riktiga sättet att motverka detta är att vidga basen för skogsråvaran. Ett intensivt arbete måste läggas ner på att på ett rationellt sätt ta till vara hyggesavfall, röjningsvirke och skräpskog. Jag delar inte Nils Erik Wåågs uppfattning om att tekniken kommer att försvåra detta. Tvärtom tror jag att den tekniska utvecklingen – må vara i flera fall i form av specialmaskiner – kommer att vara just det som möjliggör att vi kan ta till vara röjningsvirke, hyggesavfall och skräpskog. Är vi tillräckligt framgångsrika med detta, kommer ökad användning av skogsenergi att snarare främja tillgången på industriråvara i stället för tvärtom. Alla borde samlas till insatser för att öka råvarubasen i stället för att högljutt klaga och ropa på omöjliga lagar och bestämmelser.

Till sist något om torv. Torven är kanske vårt viktigaste alternativa bränsle. Stora insatser måste göras för att rationellt och miljömässigt riktigt ta till vara denna tillgång. Speciellt viktigt är att torvbrytning kan ske även i mindre skala. Kopplingen till skogs- och jordbruk är viktig och kan betyda mycket för sysselsättning och regionalpolitik. Det är positivt att utskottet delar denna uppfattning och att ett arbete pågår inom regeringskansliet för att främja denna typ av torvhantering.

Centern har också en reservation beträffande Vattenfalls redovisning. Centern har under flera år drivit kravet på att vattenfallsverket skall särredovisa kostnader och intäkter för olika kraftslag, i första hand vattenkraft och kärnkraft. Detta har stor betydelse för taxesättning och framtidsbedömningar. Flera riksdagsmän från andra partier har under hand

sagt mig att de tycker att centerns krav är riktigt. Det vore värdefullt om de som tycker så också visar det i omröstningen.

Jag vill i övrigt hänvisa till de särskilda yttranden om bl. a. skiffer och avveckling av kärnkraften som centern har avgivit.

Herr talman! Näringsutskottets betänkande är mycket omfattande, och det finns egentligen mycket mer som jag skulle vilja kommentera. Jag har dock redan tagit åtskilligt av kammarens tid i anspråk och vill därför bara till slut yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom i de fyra fall då centern har reservationer, då jag yrkar bifall till dessa.

Anf. 22 LENNART BLUM (m) replik:

Herr talman! Herr Franzén apostroferade mig med sådan älskvärd ovetenhet att jag kanske måste replikera kort.

Herr Franzén återkom till ett argument som flitigt vädrades i folkomröstningskampanjen, nämligen att aggregaten 11 och 12 är onödiga och att det belopp som han nämnde, 10 miljarder, hade gjort större nytta om det hade använts för besparingsåtgärder. Påståendena både om summans storlek och om effekten är emellertid obevisade påståenden. Jag har för min egen del en helt annan uppfattning.

Det enda om vilket man med säkerhet vet att det har blivit dyrt i det här sammanhanget är ju anläggningskostnaderna för aggregaten 11 och 12, som har fördyrats på grund av den ovisshet som har rått här i landet beträffande energipolitiken.

Herr Franzén nämnde också att det är fråga om mycket stora investeringar. Det är naturligtvis riktigt, och det är en påkänning, men det intressanta är kanske inte investeringarnas storlek utan vad elkraften kostar när den väl produceras. Det gäller nu inte nr 11 och 12, men det kan ändå vara en indikation att kärnkraftsproducerad el i dag kostar mindre än 5 öre, medan den el vi får från oljeeldade kraftvärmeverk ligger på 14 öre och den från kondenskraftverk på 27 öre. Ekonomin spelar faktiskt en avgörande roll i det här sammanhanget. Det är inget tvivel om att de synpunkter som har framförts beträffande reaktorerna 11 och 12 i hög grad sammanhänger med en övergripande värdering som man inom centern har gjort i fråga om kärnkraftens önskvärdhet över huvud taget.

Denna aspekt kommer tillbaka i den andra fråga som jag kort skulle vilja svara på, nämligen den om Storstockholm. Centerns alternativ med värmepumpar, som har kastats fram på ett rätt sent stadium, är inte det första sättet att avvärja en hetvattenöverföring. Tidigare ville man ha naturgas, och dessförinnan fanns det andra alternativ. De större värmepumparna är icke färdiga, de leder under alla omständigheter till ett enormt elberoende och de kräver stora investeringar i distribution av el, som kan mätas på det sättet att det faktiskt erfordras 50 % ökning av den produktionskapacitet vi har redan i dag. Det tycker jag är realiteter som man ändå bör beakta, oavsett värmepumparnas i teorin stora och, när det gäller små värmepumpar, i praktiken visade fördelar. Det herr Franzén utgår ifrån som säkert är det som skall utredas.

Jag skall avslutningsvis säga, herr talman, att Storstockholmskommunerna är fullt kompetenta att själva avgöra vad som är billigast och bäst, även miljömässigt, för dem, och det är också utskottets och riksdagens mening att de skall få göra det.

Anf. 23 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Frågan om kolet kommer I Hugo Bengtsson om någon minut att utveckla närmare. När det gäller uranet, som Ivar Franzén berörde, liksom centerns reservationer i övrigt är det inte jag som är utskottets talesman, så jag skall inte svara på de frågorna.

Vi har fullt klart för oss i den socialdemokratiska gruppen att ett diskutabelt Norgeavtal, liksom kanske utvecklingen i Europa i övrigt, numera har gjort lönsamheten mera tvivelaktig när det gäller katalytisk kracker. Bara på ett år har lönsamheten sannolikt förändrats. Men vad som dikterar vårt ställningstagande är beredskapsskålet. Tjocka oljor är lättare att få tag i och lättare att lagra, och det skulle därför vara en avgörande tillgång ur beredskapssynpunkt att ha en katalytisk kracker. Vi lägger stora pengar på vår beredskap på många andra områden, och jag tror att det är vettigt att satsa också på det här området.

Ivar Franzén tog upp värmepumparnas konvertering, och jag har inte bestritt argumenten i det jag anfört tidigare. Jag har sagt att så långt systemet är utvecklat hittills skapar värmepumpar ett beroende av elenergi, och jag tror att det kommer att dröja en tid innan vi för det första har tillräckligt stora värmepumpar konstruerade i sinnevärlden för att klara storstädernas värmeförsörjning, för det andra har ett system som kan drivas med annat än el.

När det gäller Barsebäck har Ivar Franzén hört lika fel som vpk:s företrädare tidigare, och jag får väl hänvisa honom till protokollet över vad jag svarat Oswald Söderqvist.

I fråga om skogsenergin går möjligen våra uppfattningar isär när det gäller hur tekniken kommer att utvecklas. Men tro och inte minst tro om tekniken är vanskligheter som vi väl inte ska ge oss in på att diskutera.

Anf. 24 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är rätt fantastiskt att höra beloppet 5 öre för kärnkraftsströmmen. Visserligen sade Lennart Blom att det inte gällde aggregaten 11 och 12, men det är kanske ändå fel att i alla sammanhang tänka bort kapitalkostnader och framtidskostnader, vilket Lennart Blom måste göra för att nå det priset. Det är få saker som vi inom centern – och jag kan hävda det mycket starkt – har lagt ned större vikt vid än att kombinera ett säkerhetstänkande, ett miljötänkande, med ett ekonomiskt tänkande. Det är framför allt den sista biten som fått mig att bli så absolut övertygad om att kärnkraften icke har någon framtid, om man tar med alla kostnader. Jag tror att vi där har en hel del att vinna på en mera saklig debatt även från anhängarnas sida.

När det gäller Storstockholm vill jag upprepa att jag citerade Vattenfall.

Jag valde alltså inte våra egna utredningar.

Den forskningsrapport som jag här nämnde bygger på industriella produkter som i snarlika sammanhang är provade praktiskt under ansevärd tid. Det finns alltså i dag möjligheter att dessa enheter på 10 à 15 MW kan ses som en lämplig modul för ett värmepumpsystem, samtidigt som man successivt bygger in ett kunnande och en utveckling. Det är alltså en enorm skillnad mellan tryggheten i att bygga upp värmepumpalternativet jämfört med hetvattentunneln. Var så ärliga att ni erkänner i varje fall det!

Min fråga om avsvälning svarade Nils Erik Wååg inte på. Han menade kanske att den bredden hade varit nyttig att ha även när man diskuterar kracker.

Vi har vidare vissa bekymmer sedan gammalt med att bygga in stora överkapaciteter. Att man med öppna ögon går in och rekommenderar en miljardinvestering här utan att tänka djupare på problemet är överraskande.

Anf. 25 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Vad först beträffar tryggheten i hetvattenöverföringsalternativet, har jag förstått av de föredragningar som gjorts i utskottet att på den punkten finns ingen osäkerhet hos de parter som berörs. De utländska erfarenheterna är klara sedan lång tid. Vid eventuella driftsstörningar kommer situationen att vara den att man har en fullständig reservkapacitet uppbyggd. Däremot känner man en betydande osäkerhet om möjligheterna att utnyttja ett system som baseras på många och stora värmepumpar, eventuellt också i den variant som herr Franzén här närmast förordade, dvs. en kombination.

Summan av det hela är, som jag har förstått det, att man vet vad man har men att man inte riktigt vet vad det är man möjligen får om man satsar på det alternativ som herr Franzén här närmast förordade.

Vad beträffar herr Franzéns citat från Vattenfall kan jag i och för sig vitsorda att så är fallet. Man skall ha klart för sig att det föreligger ett partförhållande mellan blivande köpare och säljare. Det kanske dessutom åtminstone delvis är på sin plats att ändå påpeka att det är svårt att hitta någonting så elektricitetsfixerat inom räckhåll i det här landet som Vattenfall.

Anf. 26 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Jag vill erinra herr Franzén om att vad vi begär i vår reservation är att regeringen skall lämna förslag till riksdagen om hur samhället aktivt skall kunna engagera sig för en kracker. Det är ett utredningsförslag eller möjligen en proposition som vi begär. Vi har därför inte uttalat oss bestämt för den här krackern.

Anf. 27 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är mycket intressant när Lennart Blom hänvisar till utländska erfarenheter. Jag har gång efter gång försökt att införa dem som

varit tveksamma till värmepumpar hänvisa till utländska erfarenheter. Det finns sådana erfarenheter, som är mycket mer markanta än när det gäller hetvattentunnlar i dimensionen Forsmark. Även där drar alltså värmepumpsalternativet det längsta strået.

Man vet vad man har, men man vet inte vad man får, säger Lennart Blom. Det är precis som om han hade hetvattentunneln i sin ficka, när han talar på det sättet. Om det är på något område som man inte vet vad man får, så gäller det just hetvattentunneln.

Jag noterar med tillfredsställelse den alltmer ökade försiktigheten hos Nils Erik Wååq när det gäller kracker. I fråga om Barsebäck redovisade jag exakt var socialdemokraterna "landat" i sin reservation. Därför menar jag att några missförstånd oss emellan knappast kan föreligga på denna punkt. Det bör också noteras till protokollet.

Anf. 28 HUGO BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag hade tänkt att huvudsakligen begränsa mitt inlägg här i dag till de delar i energipropositionen som tar upp frågan om kolets roll i vår energiförsörjning och givetvis motsvarande delar i detta näringsutskottets betänkande som vi nu behandlar.

Ivar Franzén sade i sitt inlägg för en liten stund sedan att han inte kunde förstå socialdemokraternas inställning i denna fråga. Han hade inte heller fått någon klarhet när han hade läst våra reservationer. Det skulle kanske vara klokt av Ivar Franzén att nu lyssna ett tag, så skall jag se om jag kan skingra hans okunnighet på denna punkt.

Som framgår av utskottsbetänkandet delar vi från socialdemokratisk sida regeringens uppfattning i långa stycken, men i vissa avsnitt tycker vi inte att regeringen uttryckt sig tillräckligt tydligt. Och vi har på dessa punkter inte heller kunnat bli överens med utskottets borgerliga ledamöter.

Vår allmänna grundinställning är att vi skall gå försiktigt fram då det gäller användandet av kol så länge vi inte har en, sett från miljösynpunkt, bättre teknik tillgänglig. Detta ber jag Ivar Franzén uppmärksamma som ett grundläggande drag i vårt ställningstagande i denna fråga. Utsläppen av svavelföreningar, tungmetaller, kväveoxider och en rad andra icke önskvärda utsläpp som påverkar människors liv och hälsa är av den arten att vi måste gå försiktigt fram. Vi menar alltså att både miljöskäl och det faktum att större klarhet nås inom relativt kort tid om andra energikällors möjligheter gör det motiverat med försiktighet då det gäller kolintroduktion i vårt land. Däremot är vi klart medvetna om att ett visst ökat beroende av kol inte går att undvika ens på kort sikt.

Detta innebär också att vi ställer oss bakom propositionens förslag om att vi vid slutet av 1980-talet kommer att använda ytterligare 4-6 miljoner ton kol per år i förhållande till vad som används i dagsläget. Men vi menar också att då kolet nu skall användas i strävan att reducera vårt kraftiga oljeberoende, så får detta inte ske reservationslöst. Vi bör hela tiden eftersträva att ersätta oljan med inhemska bränslen. Vi är dock klart medvetna om att detta sannerligen inte är gjort i en handvändning.

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

Vi är, som det framhålls i vår partimotion 1976, en aning bekymrade – vi är nämligen inte säkra på att regeringens presenterade energibalans kan hållas. Vi vill därför att regeringen så snart som möjligt presenterar en plan där de allmänna energibalanserna omsätts i praktisk verklighet. Man har inte i propositionen tagit ordentlig ställning till det material som har tagits fram. Med hjälp av detta skulle man ha kunnat presentera förslag till hur många och hur stora koleldade anläggningar vi kan klara i olika delar av landet. Vi måste, som jag tidigare gav uttryck för, vara uppmärksamma på kolets inverkan på miljö och människor.

Mot denna bakgrund menar vi att det krävs en samlad bedömning för att vi skall få en ordentlig kontroll över alla dessa problem. Den nuvarande splittrade prövningen, som utskottsmajoriteten nöjer sig med, kan vi inte ställa upp på. Enligt vår uppfattning bör en enhetlig prövning göras hos regeringen.

Samma uppfattning har vi när det gäller kommunernas eldningsanläggningar för fasta bränslen. Enligt propositionens och utskottsmajoritetens förslag skall det räcka med samråd mellan kommunen och den myndighet som regeringen bestämmer innan utformningen av en anläggning med fasta bränslen fastställs.

Vi skall vara klara över att ett större antal kanske var för sig relativt små anläggningar sammantagna kommer att få nationell betydelse. Det är därför enligt vår uppfattning nödvändigt att statsmakterna får ett förstärkt inflytande över den kommunala värmeplaneringen. Om bedömningen sker samlat kommer samma bestämmelser att gälla överallt – i annat fall är risken uppenbar att olika praxis utvecklas i olika delar av vårt land.

Vi har också i vår partimotion tagit upp frågan om och framfört kravet på införande av licenser för import av kol, då vi nu i större utsträckning än tidigare blir beroende av kol. Det måste anses angeläget att vi skapar en försörjningstrygghet på området i ett något längre perspektiv. Men ett licenssystem gör det också möjligt att kontrollera såväl den importerade volymen som svavelhalten och ursprungslandet. Om vi avstår från licenser kan lätt samma förhållande komma att uppträda som då det gällde oljeimporten – vi kan komma att bli beroende av en osäker spotmarknad, och det kan definitivt inte vara önskvärt.

Då det gäller regeringens nu presenterade förslag beträffande miljökraven vid eldning av fossila bränslen så är dessa enligt vår uppfattning alltför liberala. Och detta gäller också i jämförelse med naturvårdsverkets uppfattning och den praxis som har börjat utvecklas. Propositionens och utskottsmajoritetens förslag betraktar vi som otillräckliga – de uppfyller inte de krav som bör ställas för att man skall kunna slå vakt om hälsa och miljö.

Regeringen föreslår i propositionen att en eldningsanläggning bör tillåtas släppa ut högst 2 100 ton svavel per år vid en för en längre tidsperiod genomsnittlig drifttid. Anläggningsinnehavaren kan välja mellan att utnyttja s. k. lågsvavligt kol eller att installera s. k. rökgasavsvavling.

Regeringen för sedan ett resonemang i propositionen och kommer fram till

att svavelmängden skall tas ner till 1 600 ton per anläggning och år, men detta skall ske först 1988. Nu har visserligen utskottsmajoriteten skärpt skrivningen i utskottsbetänkandet – möjligen beroende på att borgerliga politiker inte har delat propositionens förslag. Trots denna skärpning är skrivningen helt otillräcklig och enligt vår uppfattning klart otillfredsställande. Vi menar att riksdagen hos regeringen skall begära att den, i samband med att en plan för kolintroduktionen presenteras, också kommer med skärpta bestämmelser och miljökrav vid kolanläggningar. Intill dess att dessa nya bestämmelser kommer bör den strängare praxis som har utvecklats få gälla.

Med hänsyn till vårt geografiska läge är vi i Sverige starkt utsatta för luftföroreningar från Europas industriländer. Vi har därför ett speciellt intresse av att internationella överenskommelser om t. ex. begränsningar av svavelutsläppen kommer till stånd. Det är omöjligt att fullfölja vår tradition på miljöpolitikens område internationellt, om inte våra egna bestämmelser om t. ex. svavelutsläpp skärps och blir ett föredöme också för andra länder.

Hårdare miljökrav i alla avseenden bör också ställas på nya anläggningar än på dem som har varit i drift en längre tid. Denna princip tillämpas redan nu t. ex. inom industrin. Genom att skärpa kraven tar vi till vara möjligheterna att ständigt försöka förbättra miljön. Det är ju också både enklare och billigare att förbättra t. ex. reningstekniken vid nya anläggningar än vid gamla.

Mot den bakgrund som jag här har redovisat anser vi det också angeläget att regeringen försöker få till stånd bilaterala avtal med de länder ute i Europa som svarar för utsläpp av föroreningar, vilka i stor utsträckning påverkar den fortlöpande försurningen av de svenska vattnen.

Då det gäller frågan om en centralhamn för import av kol anför regeringen i propositionen, liksom utskottsmajoriteten, att de volymer det blir fråga om fram till slutet av 1980-talet blir så små att en centralhamn inte blir lönsam. Man menar i stället att en utbyggnad av befintliga hamnar i takt med att behov anmäler sig skulle vara tillräcklig.

Vi har i vår partimotion 2121 tagit upp denna fråga. Vi har där, utan att på något sätt låsa oss, sagt att en ordentlig genomlysning av frågan, bl. a. mot bakgrund av det utredningsmaterial som Landskrona kommun tagit fram, bör vara intressant.

Intresse för en central kolhamn finns också redovisat i den socialdemokratiska motionen nr 851 liksom i centermotionen 1027 och den folkpartistiska motionen 1489.

Vi vet att fraktsatserna per fraktat ton sjunker avsevärt, om ett fartygstonnage av större storleksordning används, men då krävs en djuphamn som kan ta emot större fartyg.

Utskottet har uppvaktats av Svenskt Kolkonsortium AB och Svenska stenkolsimportörers förening. Dessa företrädare för näringsgrenen framhöll mycket bestämt att vårt land måste skaffa en kolhamn som kan ta emot transoceanisk kol, fraktat i stora fartyg. Detta skulle spara stora pengar för det svenska folkhushållet. Om ingen sådan hamn anlades här, sade man, skulle

utbyggnader med stor säkerhet komma att göras i Tyskland eller kanske i Danmark. De vinster vi kunde göra genom omlastning i Sverige skulle då gå förlorade.

Vi hävdar därför från socialdemokratiskt håll att riksdagen bör uppdra åt regeringen att på basis av föreliggande material göra erforderliga kompletteringar av underlaget för ett beslut om en central kolhamn och därefter återkomma till riksdagen med förslag.

Herr talman! Jag nöjer mig med dessa kommentarer till kolets roll i energiförsörjningen och hur vi från socialdemokratiskt håll velat inordna kolet i denna energiförsörjning. Kommentarererna sammanfaller med våra yrkanden i reservationerna 3, 4, 5, 6 och 7 i näringsutskottets betänkande nr 60, till vilka reservationer jag ber att få yrka bifall.

Anf. 29 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Vad som skiljer det svenska samhället i dag från det Fattigsverige som en gång fanns, och de fattiga länder som alltjämt finns, är till stor del resultatet av en kraftigt ökad tillgång till och förbrukning av energi. I det fattiga samhället är det inte minst människans och dragdjurens muskelkraft som får svara för energiproduktionen.

I dag inte bara lever vi längre. Vi förlänger också vår ungdom och vår skönhet, bevarar våra ryggar raka och våra händer mjuka under många år. Bilderna i fotoalbumet där hemma på våra farfäder och mormödrar visar oss hur mycket snabbare man kröktes och åldrades förr av hårt och långt arbete i kalla och dragiga arbetslokaler och bostäder. I vår tid har energikrävande maskiner tagit över mycket av det hårda arbetet att lyfta, bära och frakta. Vi kan sträcka på våra ryggar, vi slipper att frysa, vi kan leva friska, lyckligare och längre. I ett rikt samhälle, i ett mänskligt samhälle av det slag som vi vill ha, behöver vi mycket energi.

Men all energiproduktion är förenad med kostnader. På något sätt påverkar den alltid vår miljö, och i många fall bygger den på förbrukning av oersättliga naturtillgångar. Om energipriset sätts utan hänsyn till hur energiproduktionen påverkar vår miljö blir priset för lågt. Resultatet av ett för lågt energipris blir energislöseri. Till slut måste alltid kostnaderna betalas av någon, om inte av oss så av kommande generationer. De som mest högljutt kräver energi, till priser som inte täcker alla framställningskostnader, kräver egentligen endast att någon annan skall betala notan för dem. Om världens ledande industriländer i konkurrenssyfte sätter energipriset för lågt, blir det ändå svårt för ett litet land som Sverige att inte följa exemplet. Den slutliga bördan av en sådan politik faller då på våra efterkommande.

Efterkrigstidens industri- och välståndsutveckling i Sverige och i andra ekonomiskt rika länder har byggt på tillgången på i det närmaste obegränsade mängder av billig olja. Fram till 1970-talets oljekriser behövde vi i stort sett inte betala mer för oljan än vad det kostade att finna och pumpa upp den. De länder som ägde de lättast tillgängliga oljekällorna fick endast några ören per fat för sin fina råvara.

Så vande vi oss i den rika världen vid ett fantastiskt energislöseri. Oersättlig olja har bränts upp och förlösats i ineffektiva anläggningar. Oljans avfall i form av svavel och tungmetaller har, utan kostnad för oljeförbrukaren, fått skada vår miljö. Många insjöar har redan försurats svårt, men också luften och jorden har drabbats.

I dag, herr talman, är den stora oljefesten över. På ett årtionde har oljepriserna tiodubblats. De fattiga länderna, de som är utan egna oljekällor, kom som vanligt för sent till kalaset. Oljeprishöjningarna har kastat många u-länders utvecklingsplaner över ända. För vår del vittnar underskottet i vår betalningsbalans och den allt större utlandsupplåningen om att oljefesten är slut.

Något nytt energislag som effektivt kan ersätta oljan har inte kommit i dagen. Vad vi hoppas finna är den rena, miljövänliga energikälla som till låga kostnader skall kunna producera all den energi som vi och världen behöver. Det är den förhoppningen som i många länder drivit fram stora satsningar på kärnkraften. Men problemen och faran med kärnkraften har också visat sig efter hand. Det som en gång sågs som en möjlig räddning för världen ur fattigdom och nöd ses i dag av många som en farlig väg mot förintelse.

Stora forskningsresurser sätts nu in för att ta vara på energin i sol, vind och vågor. Värdefulla framsteg har gjorts, men ännu vet vi inte om eller när ett verkligt genombrott kan ske. I väntan på ett sådant genombrott måste vi hårt bemöta oss om att ta till vara energikällor som vattenkraft, biomassa, torv och kol. I många länder är dock vattenkraften redan väl utbyggd, och några fria älvar och andra vattendrag vill vi alla bevara. Och med användningen av biomassa, torv och kol följer avfallsproblem som det, liksom för oljan och kärnkraften, vore oklokt att ta lätt på. Några enkla självklara sätt att lösa problemet med vår energiförsörjning finns det alltså inte. Vi får söka oss fram efter alla de vägar som står oss till buds.

Den svenska energipolitiken har länge varit politiskt starkt kontroversiell. Det beslut riksdagen med energipropositionen som grund nu står i begrepp att fatta visar att motsättningarna inte utplånats men avservärt mildrats. Jag tillhör inte dem som i alla politiska sammanhang vill söka kompromisser och minsta gemensamma nämnare. Mina politiska grundvärderingar är inga bytesvaror. När det gäller energipolitiken är det emellertid bra – ja, näst intill nödvändigt – med en ökad samsyn på de problem vi har att brottas med. Energisystem tar lång tid att bygga upp och lång tid att förändra. För att företag, kommuner, ägare till små och stora fastigheter och alla vi andra energikonsumenter på allvar skall komma i gång med vår energiplanering och vår energihushållning behöver vi känna statsmakternas energipolitiska intentioner och veta att grunderna för energipolitiken ligger fast. Dagens beslut ger oss de nödvändiga förutsättningarna.

Från denna utgångspunkt hälsar jag också med tillfredsställelse det förslag om en parlamentarisk kommitté för långsiktiga energifrågor som aktualiserats genom den socialdemokratiska partimotionen. Vi behöver en grupp parlamentariker med förmåga att sträcka på halsarna för att fånga en bild av energisituationen på 1990-talet och med vilja att gemensamt arbeta sig fram

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

till framåtsyftande förslag till regeringen om utformningen av den svenska energipolitiken. Det energiverk som regeringen och utskottet vill inrätta får också en betydelsefull roll i det sammanhanget.

Till det som riksdagen i dag i stor enighet beslutar om hör nivån på den svenska energianvändningen. Ett mål är att vi under 1980-talet skall kunna utnyttja energin så mycket skickligare och bättre att vi inte skall behöva höja den totala energiförbrukningen. Vi skall också kraftigt minska vår oljeförbrukning genom hushållning och övergång till andra energislag. Till de grundläggande målen hör också att senast till år 2010 genomföra den av riksdagen beslutade kärnkraftsavvecklingen.

Herr talman! Från folkpartiets sida har vi under lång tid och med stor ihärdighet krävt åtgärder som snabbt skall minska det svenska oljeberoendet. Från den utgångspunkten har vi anledning att vara nöjda med det beslut som riksdagen nu kommer att fatta. När vi som planerat de uppställda målen, kommer vi redan inom tio år att ha skurit ned oljeförbrukningen med mer än en tredjedel. Det kommer att betyda mycket för vår miljö, vår ekonomi och vårt oberoende. Kraven på försörjningstrygghet förutsätter också att Sverige fortsätter att minska oljeinköpen på den s. k. spotmarknaden och att oljeimporten fördelas mellan producentländer i olika delar av världen. De nationella och internationella oljebolag som vill vara med och förverkliga en sådan oljepolitik skall inte få sin ekonomi undergrävd av dem som utnyttjar prisfluktuationerna på spotmarknaden för att göra snabba klipp när priserna där är låga. Det avtal statsministern Thorbjörn Fälldin nyligen ingick med sin norska kollega bidrar bl. a. till att öka vår försörjningstrygghet på energiområdet. Det är värdefullt.

Det är välkänt att folkpartiet önskat gå försiktigt fram när det gällt kärnkraften. Enerkipolitiken måste utformas så, att ingen tvekan behöver råda om att vi kan uppfylla målet att senast år 2010 ha avvecklat kärnkraften i Sverige. Dagens energipolitiska beslut svarar väl mot en sådan målsättning.

Natur- och miljösynpunkterna måste alltid beaktas när det gäller energianvändningen och valet av energislag. En övergång från olja till andra bränslen med de reningskrav som anges av näringsutskottet kommer att ge oss en renare och bättre miljö. Det upplever vi i folkpartiet som en framgång för våra strävanden.

Kraftfullt stöd till energiforskning, till utveckling av inhemska bränslen, drivmedel och elektrisk kraft och till energihushållning är andra välkända liberala krav, som väl tillgodoses i de förslag som nu ligger på riksdagens bord. Vi ser det som väsentligt med energipolitiska offensiva satsningar, som stärker Sveriges konkurrenskraft och ger svensk exportindustri en skjuts framåt. De forsknings- och utvecklingsinsatser som nu föreslås leder, i kombination med den omfattande verksamhet som oljeersättningsfonden bedriver, till många sådana offensiva satsningar och öppnar möjligheter till ännu fler.

De förslag och synpunkter som folkpartiet haft vid utformningen av energipropositionen och vid utskottsbehandlingen av denna har blivit väl

tillgodosedda. Vi har därför, till skillnad från de andra partierna, inte funnit anledning att reservera oss på någon enda punkt.

Vi liberaler tycker sammanfattningsvis att näringsutskottets förslag med anledning av energipropositionen lägger en god grund för 1980-talets energiförsörjning och energipolitik. Vi kommer heller inte att förtrötts i våra ansträngningar att i samverkan förvandla målen till en väl fungerande verklighet.

Herr talman! Jag vill gärna göra en kommentar till Hugo Bengtssons inlägg. Vi och socialdemokraterna är överens om energibalanserna. Det hördes ingen protest från socialdemokraterna när dessa behandlades i utskottet – inte det minsta knyst.

Enligt dessa energibalanser skall vi till 1990 minska vår oljeförbrukning med 12 miljoner ton olja per år. En fjärdedel, 3 miljoner ton, skall ersättas med kol. Detta kol skall användas för fjärrvärme. Vi skall alltså värma varmvatten med kol i stora anläggningar. Det är inte alls tal om att enskilda villaägare skall skyffla kol i sina källare. Vi har i utskottet varit överens om att en sådan kolintroduktion är ett uttryck för att vi gemensamt vill gå försiktigt fram. Det är bra.

Vad är det då för fördelar vi vinner på att värma vatten med kol i stället för med olja? För det första sparar vi pengar. Kolet är billigare att inköpa än oljan. För det andra förbättrar det vår försörjningstrygghet. Riskerna för att vi inte skall kunna köpa kol är långt mindre än riskerna för att vi skall få ett stopp för vår oljeimport. För det tredje förbättrar vi härigenom miljön.

Sverige har kanske världens strängaste krav på olja. Jag vill gärna erinra om att all olja normalt säljs fritt Rotterdam, men när det gäller tjockolja med en svavelhalt av 1 % säljs den fritt Göteborg, därför att det enda land som, såvitt jag vet, ställer så stränga krav på svavelhalten i oljan är just Sverige. Fastän vi har de här stränga kraven på olja, så förbättrar en kolintroduktion – med de krav uppfyllda som utskottet ställt – den svenska miljön. Vi skulle, om vi övergår från denna 1-procentiga olja till det lågprocentiga kolet, få en bättre miljö.

Är det då någon risk att kolet kommer att välla in i landet? Knappast. är mitt svar. Vi är ovana vid kol, och bristen på etablerade uppköpskanaler gör kolintroduktionen långsam. Kan vi då inte heller precisera de miljökrav som skall gälla när vi inte fram till den önskade oljeersättningen. Resultatet av det blir att vi inte kommer att minska vår totala energiförbrukning. Vi kan inte begära att kommunerna skall sluta att värma vatten och låta medborgarna i kommunerna frysa när vintern sätter in. Vi kommer att i stället för kol fortsätta med olja. Det leder till en försämrad ekonomi för Sverige. Vi får fortsätta att ta allt större utlandslån, och det innebär också att miljön försämras. Oljan ger alltså, som jag sade, större svavelutsläpp än kolet.

Det socialdemokratiska förslaget är opreciserat. Man försöker skapa intryck av att man vill gå längre än utskottet, men säger inte hur och inte när. Osäkerheten om den socialdemokratiska inställningen till kol är emellertid diffus på mer än ett sätt. Låt mig erinra om att man i reservation 7, som också Hugo Bengtsson var inne på, kräver studier av en centralhamn för kolimport.

Vad är tanken bakom det kravet, Hugo Bengtsson? Med en så försiktig kolimport som utskottet föreslagit behövs ingen centralhamn. Det blir bara nödvändigt om man har planer på en kolimport som är av långt större omfattning än den som vi i näringsutskottet har velat ställa oss bakom. Vår uppfattning är klar. Kol skall i begränsad utsträckning användas för att ersätta olja – främst inom de kommunala fjärrvärmesystemen. Miljökraven skall ställas så högt att ersättningen av oljan med kol leder till minskade miljöskador. Efter hand skall miljökraven ytterligare skärpas. Sammantaget leder de miljökrav som regeringen och utskottet ställer till en halvering under 1980-talet av det svenska svavelutsläppet. Det är en klok, en framåtsyftande och miljövänlig politik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 30 HUGO BENGTSSON (s) replik:

Herr talman! I Hadar Cars tycks inte ha vår grundinställning i kolfrågan klar för sig.

Vi har sagt att vi accepterar propositionens förslag när det gäller mängden kol. Men vi har också sagt att det är nödvändigt att gå ytterligt försiktigt fram så att vi inte förstör miljö och människor. Vi vet att väldigt många av sjöarna i vårt land redan är försurade till följd av bl. a. svavelnedfall. Det är mot den bakgrunden vi menar att vi måste vara ytterligt försiktiga. Skall vi få länderna runt omkring oss, som genom höga skorstenar på sina industrianläggningar flyttar över föroreningarna bl. a. till oss, att uppmärksamma vad de ställer till menar vi att vi bör gå före och bilda skola. Gör vi det tror vi också att de så småningom kommer att ta efter.

Sedan säger Hadar Cars att han inte riktigt förstår oss när vi i reservation 7 menar att det är viktigt att titta allvarigare på frågan om en central kolhamn. Det är på det sättet, Hadar Cars, att oljeersättningsdelegationen i sin rapport Import och distribution av kol framhöll att vid en import av 5 miljoner ton kol om året – det kommer knappast att bli fråga om det under de närmaste åren, men på litet längre sikt rör det sig om den kvantiteten enligt den energibalans som vi nu resonerar om – kan man uppskattningsvis räkna med att vi kommer att tjäna mellan 200 och 500 milj. kr. om året genom att skaffa oss en centralhamn.

I utskottet var vi föremål för uppvaktning av företrädare för Sveriges stenkolsimportörer och ytterligare någon sammanslutning som importerar kol. De ville inte uttala sig om var denna centralhamn skulle ligga men underströk nödvändigheten av en sådan. De sade att en centralhamn skulle komma att innebära så stora förtjänster för folkhushållet att man inte kan bortse från dem.

Anf. 31 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Hugo Bengtssons inlägg bekräftar i allt väsentligt vad jag sade i mitt huvudanförande. Socialdemokraterna är överens med oss om den totala energianvändningen. Man vill alltså ha en ersättning med kol för att

minska vår oljeförbrukning. Socialdemokraterna är också överens med oss om att man skall vara försiktig med introduktionen av kol. Däremot vill man inte precisera – det gjorde inte Hugo Bengtsson nu heller – vad man menar med att man skall vara försiktig. Man vill ge ett intryck av att man vill vara litet mer försiktig än vad regeringen och utskottsmajoriteten har varit, att man är litet mer miljövänlig, men man talar inte om på vad sätt man tänker vara mer miljövänlig.

Jag vill understryka att om man skapar sådan osäkerhet, som socialdemokratin håller på att nu skapa, om innebörden av de miljökrav som skall gälla för kolanvändning riskerar man att inte få in ens de mycket försiktiga kvantiteter kol som vi är överens om att vi behöver för att ersätta olja. Resultatet blir, Hugo Bengtsson, inte att vi får en bättre miljö utan en sämre. Den olja som vi då kommer att använda i stället för det kol som vi borde ha tagit in har sämre inverkan på miljön än vad kolet skulle ha vid beaktande av de krav som utskottet ställer. Det tycker jag är allvarligt.

Om man därtill lägger den andra delen av det socialdemokratiska kravet, att man nu skall studera förutsättningarna för en stor centralhamn för kolimporten, får man intryck av motsatta ståndpunkter: dels skall man, säger socialdemokraterna, vara mycket försiktig, dels skall man planera för en mycket stor kolimport.

Jag tycker att socialdemokraterna har satt sig mellan två stolar, Hugo Bengtsson. Det hade varit bättre att man tillsammans med utskottsmajoriteten hade gett klara riktlinjer för vad som skall gälla för kolintroduktion i Sverige. Det hade samhället varit gynnat av.

Anf. 32 HUGO BENGTTSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, Hadar Cars, vi har inte satt oss mellan två stolar. Vi fullföljer hela tiden det resonemang som vi tagit upp i vår partimotion och i våra reservationer. Vi har visserligen inte – så långt kan jag ge Hadar Cars rätt – bestämt den procentsats som skall gälla för svavelhalten, men vi underkänner det resonemang som förs i propositionen och som utskottsmajoriteten skrivit under på. Där är man ju ganska liberal och talar om ett svavelutsläpp av 1 600 ton per anläggning och år. Vi menar att det är att gå alldeles för långt. Utskottsmajoriteten har dessutom i tiden sträckt sig ända fram till 1988. Tror Hadar Cars att vi i Sverige mot denna bakgrund kan få respekt för en mer restriktiv uppfattning, när vi talar om miljöskyddsåtgärder med våra vänner i Tyskland, England eller i de andra europeiska industriländerna?

Jag föreställer mig att vi inte får gehör för våra uppfattningar om vi inte själva går före. Vi vet också att naturvårdsverket, när det tidigare har yttrat sig över koncessionsansökningar, har varit betydligt mer restriktivt än de normer ni nu spikar fast i utskottsbetänkandet. Det är bra att ni i er skrivning har skärpt propositionens formulering litet, men vi tycker inte att ni går tillräckligt långt. Vi har inte preciserat oss utan vi har sagt att regeringen skall

Tisdagen den
26 maj 1981

*Riktlinjer för ener-
gipolitiken, m. m.*

resonera med naturvårdsverket, koncessionsnämnden och andra på den här punkten och sedan komma tillbaka med preciserade krav, som går längre än det som ni nu skriver fast i utskottsbetänkandet.

Anf. 33 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Vi skall väl inte, Hugo Bengtsson, försöka ge ett intryck av att de här länderna på kontinenten skulle vara särskilt lysande och särskilt framstående jämfört med Sverige när det gäller att ställa krav på miljön. De har ännu långt kvar innan de i sina bestämmelser når till det miljöskydd som vi i Sverige har varit överens om att vi skall ha.

Sedan konstaterar jag att Hugo Bengtsson å socialdemokraternas vägnar fullföljer inte en utan två linjer. Dess värre går de inte ihop. Därav den osäkerhet som kommer att råda beträffande socialdemokratins inställning till en försiktig kolintroduktion. Det är att beklaga. Jag hoppas att ni kommer till klarhet så fort som möjligt om vad ni tycker bör gälla. För alla dem som i begränsad utsträckning skall ersätta olja med kol är det nämligen viktigt att veta var Sveriges största parti står i den här frågan.

Anf. 34 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! En inhemsk energikälla som röner allt större uppmärksamhet är torven. Våra torvmossar kan utan vidare betraktas som en naturtillgång av stor potentiell betydelse för det svenska folkhushållet.

Desto mera beklagligt är det att torvbrytningen kommit att omges av en snärskog av regler som på ett allvarligt sätt hämmar det praktiska utnyttjandet av torven. Särskilt stötande är det att reglerna dåligt överensstämmer med det allmänna rättsmedvetandet. Genom att energitorven 1974 fördes in i minerallagen har torven i praktiken socialiserats. Markägaren får ingen ersättning för den torv som brytes av andra exploitörer och han får ingen förmånsställning när det gäller att få koncession för torvbrytning på egen fastighet. Tvärtom säger förarbetena till förslaget om torvens införande under minerallagen att härigenom kan statliga bolag och statliga intressen ges en förmånsställning. Den enda ersättning markägaren kan tillerkännas är s. k. intrångsersättning, dvs. för vägar, upplagsplatser etc.

Hur regelsystemet kring torven upplevs av den enskilde markägaren illustreras i senaste numret av Land, där en lantbrukare utanför Töreboda berättar om hur ABV – alltså denna gång ett enskilt företag – sökt undersökningskoncession på hans torvmosse. Lantbrukaren i fråga säger, att det hela liknar konfiskation. Han blir fråntagen en bit av sin gård. En bit av sin gård som han en gång förvärvat, betalat för eller erlagt arvsskatt för och som det utgått fastighetsskatt för under hela hans innehavstid.

Skulden till detta ligger självfallet inte hos bolaget ABV, det handlar ju efter gällande regler. Nej, felet är givetvis de tankar som ligger bakom införandet av torv i minerallagen.

Berättelsen i Land om den praktiska verkligheten har sitt intresse också därför att torvmossen i fråga råkar vara 127 hektar stor. Därmed skulle den inte komma att omfattas av den lättnad i koncessionssystemet som från

centerhåll i regeringskansliet utlovats för s. k. mindre täkter. Enligt centerns och folkpartiets ställningstagande i utskottet skall socialiseringen börja när en torvmosse är 100 hektar stor.

Vi moderater anser att torven bör bort ur minerallagen. Torven förekommer i motsats till mineral alltid i de översta jordlagren, varför minerallagens ersättningsregler ej är tillämplbara och rättvisa. Torv är också faktiskt på lång sikt en förnybar energikälla. Återställandet av marken efter avslutad täkt hör vidare på ett naturligt sätt ihop med markägarens jord- och skogsverksamhet.

Torvbrytning i markägares och lokala entreprenörers regi kan ge ett värdefullt tillskott till lantbrukets utkomstmöjligheter och till sysselsättningen på många regionalpolitiskt utsatta orter.

I vårt grannland Finland, där torvbrytningen är etablerad sedan länge, går utvecklingen mot en ökad brytning i lokala markägares regi. Lokala företagsformer bedöms där vara rationella och ge låga produktionskostnader.

Det nuvarande koncessionssystemet, som inte ger markägaren rätt till ersättning för naturtillgången som sådan, leder till motsättningar mellan intresserade exploitörer och markägare. Man kan i dag även notera en viss oro hos berörda kommuner, som i rollen av blivande förbrukare av torvbränsle ser ett hot mot de lokala torvtillgångarna från andra exploitörer.

Uppbyggnaden av en framtida torvhantering inom landet kräver resurser: organisatoriska, kunskapsmässiga, personella och materiella. Det är sannolikt till stor fördel om redan befintliga resurser i anslutning till torven kan utvecklas, eller direkt tas i anspråk, för uppgiften att utvinna torv. Exempel på sådana är anslutande vägar, transportorganisation, maskinresurser, etc. Ofta hör dessa samman med pågående markanvändning inom området kring torvmarken. De har därmed normalt en anknytning till markägandet i sig. Den särskilda tillståndsprövningen kan sätta denna process ur spel. I de fall tillstånd tilldelas intressenter utan lokal förankring kan det leda till onödig resursupbyggnad.

Enligt moderat uppfattning bör all prövning av torvtäkt ske enligt naturskyddslagens bestämmelser. Därmed kommer prövningen att ligga på länsstyrelsen. Torv för energiändamål bör alltså utgå ur minerallagen.

Vår avvikande uppfattning i dessa frågor har vi markerat i reservation nr 10, som jag ber att få yrka bifall till, samt i ett särskilt yttrande. Socialisering av torv blir inte bättre för att den börjar vid 100 hektar, herr talman!

Anf. 35 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att i dessa sammanhang poängtera avsikten med det arbete som nu pågår i regeringskansliet – det har också många gånger sagts i debatten: Det första steget i arbetet på att ta bort torven ur minerallagen bör vara att värna om det samband som onekligen finns mellan torvmarken och de areella näringarna – jord- och skogsbruk.

Torvmarken är en markant del av fastigheten och ingår i det normala brukandet. Vi anser det självklart att torven i sådana fall bör bort ur minerallagen.

Det har också poängterats att arealen 100 hektar icke kan betraktas som en gräns som slaviskt skall följas med tanke på lokala sammanslutningar – kanske samfällida, kooperativa, enheter. Det har aldrig varit meningen. I första hand sambandet mellan torvproduktion å ena sidan och areella näringar eller lokal produktion å den andra ligger till grund för majoritetens ställningstagande för förslaget att plocka ut torven ur minerallagen. Vi kan se att de verkligt stora tillgångarna, de som moderaterna kallar nationella tillgångar, kanske måste betraktas i ett något större perspektiv. Bcträffande dessa kan vi finna vissa skäl för att inte gå alltför raskt fram.

Anf. 36 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde ordet för att fästa Margaretha af Ugglas uppmärksamhet på att hennes formuleringar var något vilseledande.

Enligt minerallagen tillhör de mineraler som påträffas under jord inte markägaren. Om Margaretha af Ugglas går ut och gräver på sin tomt och det springer fram en oljekälla där bör hennes glädje över den vara begränsad – i varje fall får hon inte utan tillstånd utnyttja den. Detsamma gäller om hon på sina ägor hittar guld och andra ädla metaller – mineraler av alla slag. Också torven omfattas av minerallagen.

När Margaretha af Ugglas säger att centerpartiet och folkpartiet vill stoppa socialiseringen vid torvtäkt på över 100 ha är det vilseledande. Vad vi vill göra är att privatisera den torv som finns på ägor upp till den här storleken. Den är i dag underkastad minerallagen, och vi vill undanta den från lagen. Skillnaden mellan Margaretha af Ugglas och mig är att hon inte vill sätta någon gräns alls för den privatisering som hon vill genomföra.

Anf. 37 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Det var värdefulla preciseringar som Ivar Franzén gjorde. Han sade att arbetet i kanslihuset på detta område och de utskottsskrivningar som majoriteten i utskottet står bakom skall ses som ett första steg på vägen att ta bort bestämmelserna om torven ur minerallagen. Jag noterar det som ett principiellt mycket värdefullt konstaterande, som jag tror att inte minst LRF och de i jordbruket verksamma i alla delar av vårt land kommer att notera med stort intresse. Jag tror också att det är mycket värdefullt att Ivar Franzén preciserade att 80 å 100 ha inte skall ses som en gräns som man slaviskt måste följa. Jag tror nog att en jordägare utanför Töreboda som råkar ha en torvmosse på 127 ha har svårt att se den principiella skillnaden mellan sin och andra lantbrukares situation.

Hadar Cars lektion om minerallagen hade jag helt enkelt litet svårt att följa. Man får nog se torvens införande under minerallagen som ett olycksfall i arbetet.

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

Anf. 38 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Man behöver bara läsa innantill i propositionen och betänkandet för att konstatera att det inte finns någon gräns som slaviskt måste följas, men väl kan man uttyda intentionerna för förändringen. Jag upprepar gärna att vi kan se detta som ett första steg. Däremot kan jag inte med bestämdhet uttala mig om omfattningen av ett andra steg och tidpunkten för det. Det är erfarenheten av den förändring som nu föreslås som bör ligga till grund för fortsättningen.

Anf. 39 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Margaretha af Ugglas och jag är nu överens om att inte tala om en socialisering utan om en privatisering av torvmossarna genom att minska den del av torven som skall ligga under minerallagen. Därmed är språkbruket så förbättrat att jag inte har något att tillägga.

Anf. 40 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Detta är ju, Ivar Franzén, inte enbart en praktisk fråga som gäller en fastighetsägares möjlighet att förfoga över sin egendom, det finns också principiella inslag. Jag hoppas att även centern ser det på det sättet.

Talmannen anmälde att Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 41 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Vi som hårt engagerade oss för linje 3 i folkomröstningen förra året fick bl. a. utkämpa en mycket hård strid mot penningstarka motståndare som hade direkta intressen av att framställa en kärnkrafts-utveckling som omöjlig.

Bl. a. tog detta sig uttryck i en ganska osaklig propaganda om i vilken utsträckning kolet skulle komma att bli nödvändigt som ersättning för kärnkraft. Det s. k. Kolsverige skulle komma med en oerhörd hastighet, och kolets sot skulle komma att skymma den blåa, svenska himlen. Den som var motståndare mot kärnkraft hölls närmast som en miljömarodör, därför att kolet skulle komma i kärnkraftens ställe. Kolet skulle producera elkraft.

Riktigt dit har vi inte kommit än, även om kol introduceras i kraftvärme-
verken. Men ett år efter omröstningen står vi där med både kärnkrafts-
byggnad och kolutbyggnad. Elöverskottet är så stort att stora industrier
erbjuds mycket stora rabatter på elpriset, om man håller produktionen i gång
under tid som inte är ordinarie, dvs. främst semestertid. Dammluckorna i en
del kraftverk står vidöppna, och det annars så eftertraktade "turistvattnet"
flödar fritt.

Samtidigt, herr talman, introduceras kolet på ett oordnat sätt, som på sikt
kan medföra situationen att vi sitter fast i kol som vi nu sitter fast i olja. En
kolintroduktion som sker litet hur som helst blockerar också utrymmet för de

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

inhemska förnybara energikällorna, som ju är den långsiktiga och riktiga lösningen. En liten kolintroduktion tror jag behövs i dagsläget. Men även om man tvingas acceptera kolet som en liten del av vår framtida energiförsörjning, måste man ha en plan för hur kolet skall introduceras.

Vidare är det nödvändigt att man inte tummar på miljökraven när tillstånd till koleldning ges. Vpk kräver att naturvårdsverkets krav beträffande rening följs med omedelbar verkan. Man kan inte fortsätta att ge tillstånd till koleldning under förutsättning att man i mitten av 1980-talet kanske har hittat den rätta tekniken för rening av rökgaserna. Från vpk:s sida kan vi inte gå med på att man gör samma misstag med kolet som man gjort med kärnkraften, dvs. kör i gång verksamheten och hoppas att problemen skall lösa sig någon gång i framtiden. Regeringens förslag på området anser vi vara otillräckliga.

Risken är annars att vi får det Sotsverige som kärnkraftsanhängarna hotade med, om inte de fick sina 12 kärnkraftsaggregat. Låt oss inte drabbas av oljepanik och tillåta introduktion av en ny energikälla utan att först lösa problemen som följer med det bränslet. Vi har nog med att försöka ta oss ur kärnkraftsproblemen.

För att rätt kunna hantera kolproblemet i hela dess vidd måste man också skydda sig mot s. k. smutsigt kol, dvs. kol med höga halter av föroreningar. Ett hjälpmedel är här naturligtvis importlicenser, och vi anser att det därför är nödvändigt att införa ett system med importlicenser för kolhandeln. Då kan man få den nödvändiga kontrollen av både kolets kvalitet och dess ursprung, som man vill kontrollera av andra skäl.

Försurningen av vår miljö tror jag kommer att bli en av våra viktigaste framtidsfrågor och en mycket viktig fråga under 1980-talet. Den har smugits på oss under lång tid, och medvetandet i försurningsfrågorna har ökat sakta. Det får inte sparas några ansträngningar för att eliminera skadliga utsläpp t. ex. från nya energianläggningar med nya bränslen.

Herr talman! Enligt alla tillgängliga uppgifter fick sig förtroendet för politikerna ett rejält grundskott i samband med folkomröstningen. Det vore olyckligt med en ytterligare tveksamhet om vilken politik som skall gälla på energiområdet.

Vi har i dagens debatt redan hört hur en moderat har varnat för en försvarad och försenad kolintroduktion. Det är inte precis ägnat att ge en bild av trovärdighet, om det ställs mot de argument mot kol som användes vid den heta energidebatten för ett år sedan. Vi som fick möta dessa osakliga, fantastiskt överdrivna argument om Kolsverige känner dem på ryggen.

Eftersom jag har mina rötter i Västeråstrakten kan jag tala om för dem av kammarens ledamöter som inte redan känner till det, att där bedrivs ett aktivt arbete för att försöka omintetgöra folkomröstningens resultat och det därpå följande riksdagsbeslutet.

Mot bakgrund av att det nu introduceras kol – bl. a. i kraftvärmeverket i Västerås men också i andra stora städer runt Mälardalen och så småningom, är det tänkt, också i Oxelösund – förs en kampanj för s. k. kärnvärmeverk. Moderaterna har t. o. m. föreslagit att man lokalt skall folkomrösta om ett

sådant kärnvärmeverk, trots att de vet att riksdagen slutligt sagt nej till sådana kärnvärmeverk.

Näringsutskottets ledamöter har i april också fått brev från en kärnkraftsorganisation, som menar att vad som sägs i den proposition vi nu har att behandla om fasta bränslen är en sak och vad som egentligen menas är en annan. Man gör underförstått gällande att här lämnas vägen öppen för en våldsamt kolintroduktion, och i skuggan av den hotbilden försöker man föra fram kärnvärmeverken, som man säger att det inte har folkomröstats om.

Att det över huvud taget är möjligt att diskutera förslag som går tväremot omröstningsresultatet måste bero på att det inte finns en fast linje i energipolitiken, utan det mesta överläts åt enskilda intressen och den s. k. framtiden.

Kärnkraft och kärnvärme skall vi ju inte ha – det är klart och fastlagt. Det behövs nu rejäla och fasta tag, om det skall bli något av med de alternativ som skall ersätta kärnkraften och oljan. Det behövs fasthet och konsekvens för att vi inte skall hamna i ett nytt elände – kolelandet. Och det kommer vi snart att få, om vi inte skärper kraven, om vi inte kontrollerar etableringen, om vi inte upprättar en plan för hur kolintroduktionen skall gå till. Regeringens förslag på området anser vi vara alldeles otillräckliga.

Anf. 42 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Riksdagen var representerad vid en parlamentarikerkonferens om energi och ekonomi i Paris förra månaden, arrangerad av Oljeklubben, dvs. IEA och OECD. De flesta OECD-länderna deltog med stora parlamentarikerdelegationer. Förhandsmaterialet som hade utarbetats av arrangörerna var det gamla vanliga, som vi har vant oss vid att få från världskonferenser om energi. Det gick ut på att kärnkraft och kol är etablerade och ekonomiska alternativ till olja, medan de förnybara alternativen framställdes som mycket intressanta men utan förmåga att ge någon energi att tala om utan en mängd forskning och framför allt inte förrän en bra bit in på 2000-talet, då de flesta som beslutar i dag är pensionerade eller döda.

Inläggen vid konferensen visade emellertid att något radikalt håller på att ske i västvärlden på energiområdet. Diskussionsmaterialet väckte stark kritik. OECD-ländernas parlamentariker kritiserade kärnkraften hårt, inte minst ur ekonomisk synpunkt. Och man talade med djup insikt om hur en mera effektiv energianvändning och modern, högtstående teknik gör det onödigt att tillföra industriländerna alltmer energi. Man förnekade bestämt att de förnybara energikällorna skulle vara avlägsna eller otillräckliga. IEA:s ledning försvarade kärnkraften, men, tycktes det mig, från en alltmer trängd position. Och argumentet "vi har ju inget annat alternativ nu" föll platt inför alla konkreta exempel på motsatsen. En delegat från Canada frågade med emfas: "Who's actually pushing the nuclear issue?" – "Vem är det egentligen som driver på kärnkraftsfrågan?"

De stora organisationer som vill sälja olja, kol och kärnkraft arbetar var och en för sitt intresse och vill inte släppa fram konkurrenter. De vill inte

Nr 151

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

heller att man hushållar så att efterfrågan minskar. Detta är egentligen ingenting att bli chockerad över – det är fullkomligt naturligt att så sker. Men det är viktigt att vi vet om att det här är fråga om en konkurrens.

Vi lider ingen brist på energi. De problem vi står inför på energiområdet är anpassningsproblem i samband med bytet från olja till ett annat energisystem. Och vi gör klokt i att räkna med att olika tillförselintressen här tävlar om marknaden.

Som statsministern framhållit i dag är målet i vårt land ett inhemskt förnybart energisystem och hushållning så att de inhemska resurserna räcker. Dessa förnybara energikällor finns utspridda över landet, särskilt i glesbygden. De tas främst till vara i många små anläggningar. Detta innebär ett decentraliserat system, som ger arbeten där dessa bäst behövs och som gör oss oberoende av import, alltså utmärkta hjälpmedel i den ekonomiska krisen för att ge bättre sysselsättning och bättra på bytesbalansen. Det byggs inte lätt upp handlingskraftiga, centralt placerade intressen kring dessa energiformer, utan de beror av många människors initiativ och arbetsvilja. Kolet däremot har starka förespråkare – oljebolagen marknadsför nu kol för fullt.

Kol har fördelar, t. ex. att den inte skadar naturen vid transporter. Man kan t. o. m. lagra kol under vattnet utan att det skadas eller skadar. Kolet har ännu en fördel: det syns när man skadar miljön med svart damm och stoft från kol. Men kolets svavelproblem – problemen med tungmetaller och andra utsläpp – är lika osynliga och allvarliga som när det gäller oljan.

Med nu gällande lagstiftning i Sverige har det utvecklats en praxis att ställa stränga miljövårdskrav vid koleldade anläggningar. Propositionen föreslår ingen lagändring när den ger riksdagen tillfälle att yttra sig över de riktlinjer regeringen ämnar följa vid tillståndsgivning för kol. Utskottet har markerat vikten av att hålla hårt på stränga miljökrav vid koleldning. En sträng praxis skall följas vid tillståndsgivningen. Redan nästa år begärs i utskottsmajoritetens förslag ett nytt besked från regeringen om ytterligare skärpning av kraven.

I en ny rapport från nämnden för energiproduktionsforskning (1981:10 Biobränsle eller kol) framhålls att torven blir konkurrenskraftig med kolet om man beslutar sig för likvärdiga krav på lågt svavelutsläpp. Det finns alltså ingen anledning att välja kol framför torv.

Statsministern har tidigare i dag gjort några mycket viktiga markeringar när det gäller kolreningen. Han aviserade en ny proposition redan våren 1982 med skärpta miljökrav. Han framhöll också att en fortsatt sträng praxis skall råda vid prövningen av kolanläggningar. Jag litar på att denna proposition kommer att innehålla sådana miljökrav att min motion om kolrening blir tillgodosedd. Vad däremot socialdemokraternas reservation till dagens betänkande innebär när det gäller kolrening är mycket oklart. Det har verkligt mycket tydligt framkommit i dagens debatt.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag i mom. 32.

Till sist, herr talman! Kommer de inhemska energikällorna i Sverige att

räcka för en nation som vant sig vid hög industriell aktivitet och hög materiell levnadsstandard? Den energiframtidsstudie som började vid sekretariatet för framtidsstudier och som nu fortsätter vid delegationen för energiforskning ger intressanta synpunkter på detta. Man räknar med att vi på 200 TWh per år dvs. hälften av vad vi nu använder, skulle kunna öka konsumtionen med 50 % från 1975 års nivå.

Tekniskt sett är det alltså inte något problem för Sverige att klara sin energiförsörjning helt på inhemska energikällor. Men det är risk för att vi bygger upp en alltför stor kapacitet på energitillförselsidan och att det försvårar en energihushållning som gör att de inhemska energikällorna räcker.

Energi prognoser spelar härvid en stor roll, och det är viktigt att dessa inte styrs av dem som har intresse av att så mycket energi som de vill sälja också skall efterfrågas. Det energiverk som nu inrättas får en maktpåliggande uppgift. Det är väsentligt att tillförselintressena mister sin dominans som framtagare av beslutsunderlag för landets energipolitik.

Anf. 43 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Låt mig bara säga att jag delar Birgitta Hambraeus uppfattning om betydelsen av att utnyttja lokala och regionala energitillgångar, och jag vill erinra om att propositionen ger klara riktlinjer för hur det skall gå till. Bl. a. kommer rådgivningen från SIND via utvecklingsfonder och lantbruksnämnder att förstärkas avsevärt med medel från oljeersättningsfonden. Självfallet kommer oljeersättningsfonden också, som det redan visats praktiska exempel på, att på olika sätt medverka just till att utnyttja lokala och regionala energitillgångar.

Jag har heller ingen annan uppfattning än Birgitta Hambraeus när det gäller betydelsen av hårda miljökrav för alla slags bränslen och inte minst när det gäller introduktionen av kol.

Får jag sedan ta tillfället att säga ett ord till Hans Petersson i Hallstahammar också?

Anf. 44 TALMANNEN:

Den medgivna repliken får endast avse Birgitta Hambraeus anförande.

Anf. 45 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Ungefär 40 % av den totala energiförbrukningen i landet hänförs till bebyggelsesektorn. Det är därför utomordentligt viktigt att vi på detta område sparar energi och ersätter oljeuppvärmning med uppvärmning baserad på andra energislag för att snabbt minska vårt stora oljeberoende.

Genom den energisparplan som riksdagen antog våren 1978 togs ett första viktigt steg mot det ambitiösa målet att spara mellan 25 och 30 % energi i befintlig bebyggelse under en tioårsperiod. De statliga insatserna sattes in på bred front. För att snabbt komma i gång på åtgärdssidan utformades det statliga stödssystemet till övervägande del efter generella linjer. Under hand

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

har systemet differentierats, effektiviserats och alltmer inriktats på sådana drifts- och byggnadstekniska åtgärder som snabbt kan ge resultat.

I samband med folkpartiregeringens energiproposition, som behandlades här i kammaren våren 1979, genomfördes vissa ändringar i reglerna för erhållande av energisparstöd. Bl. a. slopades räntebidraget till åtgärder i småhus. Vidare skärptes kraven när det gäller stöd till ytterväggsisolering. Bidragsdelen av stödet slopades när det gäller renoveringsåtgärder i samband med energisparåtgärder, exempelvis byte av fasadskikt vid ytterväggsisolering och byte till treglasfönster.

Enligt bostadsstyrelsens uppföljning blev effekterna de åsyftade, bl. a. en ökad stödandel till flerbostadshusen i förhållande till småhusen och en ökad andel installationstekniska åtgärder med värmeväxlare, värmepumpar, motorshuntar och liknande. Genom riksdagsbeslutet våren 1979 gavs bättre förutsättningar för både en breddning och en konkretare inriktning av energisparverksamheten i befintlig bebyggelse.

I den proposition om energisparverksamheten i byggnader m. m. som i dag behandlas föreslås en i vissa stycken reviderad energisparplan. Propositionsarbetet har föregåtts av att planen mycket noggrant har utvärderats av energihushållningsdelegationen och en omfattande remissomgång.

Kort sammanfattat kan sägas att utvärderingen visat

att den ursprungligen redovisade sparpotentialen och det angivna sparmålet varit baserade på realistiska bedömningar,

att sparmålet kan ökas och att energisparplanen kan göras till ett effektivare instrument, inte minst genom att det i planen ingående konverteringsprogrammet för övergång från olja till andra energislag kan breddas och fördjupas,

att fastighetsägarnas initiativrätt t. v. kan behållas,

att mer av utbildning, information, utvecklings- och demonstrationsverksamhet måste till för att omsätta ett stort intresse för energisparande i praktisk verklighet, samt

att kommunernas aktiva medverkan i energisparverksamheten är av en avgörande betydelse för att energisparmålet skall kunna nås.

Propositionen har tagit fasta på utvärderingens resultat och remissinstansernas genomgående positiva reaktion till delegationens förslag. En höjning av energisparmålet föreslås. Likaså en stor satsning på övergång från olja till andra energislag, där speciell vikt läggs vid nya och förnybara energikällor som solvärme, värmepumpar och ved- och fliseldning.

Konverteringsprogrammet har också kompletterats med ett stödsystem under en övergångstid för användning av vattenburen el och för sådana gruppcentraler för eldning med ved och flis som kan försörja bostadsområden på mindre orter där fjärrvärme inte är aktuell. Stödsystemet utvidgas också till att gälla även anläggningar till skillnad från enbart byggnader, exempelvis idrottsanläggningar.

De nuvarande ansvarsområdena för stat, kommun och de enskilda fastighetsägarna behålls t. v. oförändrade, men starkare styrmedel aviseras om ett vikande energisparande ger anledning till det. Kommunerna ges ett

ökat och mera varaktigt ekonomiskt stöd. Det förutsätts att den kommunala energisparverksamheten, inte minst på besiktningsområdet, sker i nära kontakt med bostadsförvaltarna och med anlitande i förekommande fall av deras sakkunniga personal och intrimnade organisation.

Forsknings- och experimentbyggnadsverksamheten på energiområdet ges ett betydande ökat stöd, och vikten av att skaffa ytterligare kunskaper om ny energiteknik betonas.

Jag kan nu med stor tillfredsställelse konstatera att inriktningen av energisparverksamheten vunnit allmän uppslutning i riksdagen. Enigheten om energisparandets mål och medel är glädjande och lovande. Samstämmigheten utesluter självfallet inte att det kan finnas olika uppfattningar om styrkan och inriktningen av de styrmedel som kan komma att behövas för att sparmålet skall kunna nås. Styrmedelsfrågan måste hela tiden hållas levande och kommer också att bli föremål för en fortsatt noggrann uppföljning av energihushållningsdelegationen.

Även om propositionen och civilutskottets betänkande väl täcker in energisparandets såväl principiella som praktiska frågor finner jag det angeläget att särskilt kommentera några punkter.

Jag har i skilda sammanhang framhållit vikten av att den kommunala energisparverksamheten präglas av en helhetssyn. Principen är fastlagd i lagen om kommunal energiplanering genom vilken kommunen har ansvar för att i sin planering främja hushållningen med energi samt att verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Energisparandet bör vara en integrerad del av kommunens allmänna samhälls- och energiplanering. Detta kommer till särskilt uttryck i rätten för kommunens organ för låneförmedling att avstyrka energisparstöd, om avstyrkandet grundas på översiktliga ställningstaganden av kommunfullmäktige beträffande energi-, bebyggelse- och bostadsförsörjningsplanering. I det s. k. statssekreterarbrevet om statsbidragen till kommunerna står bl. a. följande: "— — — det är angeläget att (den kommunala) energisparplanen årligen ses över så att energisparplan, värmeplan och annan kommunal planering med betydelse för energisparverksamheten samverkar i tiden."

Men det räcker inte med god planering och samordning. Energisparverksamheten måste få en politisk förankring ute i kommunerna, en hög politisk status. Här har alla våra partier ett stort lokalt ansvar. I de konkreta energisparfallen är det viktigt att man söker sig fram till lämpliga kombinationer av installationsåtgärder och byggnadstekniska åtgärder, men också mot ett system i vilket särskilt de omfattande energisparåtgärderna genomförs i samband med ombyggnad och periodiskt underhåll, då det finns samordningsvinster att göra. Förekomsten av och risken för radongas, fukt- och mögelskador måste också alltid uppmärksammas, då energisparande åtgärder skall vidtas.

Med ekonomiskt bidrag från regeringen har Kommunförbundet tillsammans med radonutredningen till alla kommuner sänt ut en informations-skrift, där man belyser problematiken och ger exempel på enkla åtgärder för att hindra att skador uppkommer eller förvärras av energisparåtgärder. I den

nyligen framlagda propositionen om byggstimulanser föreslår regeringen särskilda tidsbegränsade reparationslån genom vilka brister i såväl byggnadskonstruktioner som byggmaterial kan åtgärdas. Som exempel på sådana brister nämns bl. a. mögel-, röt- och fuktskador. Det ligger i sakens natur att man, med beaktande av hygieniska krav, alltid bör ta till vara möjligheterna att samordna reparations- och energisparåtgärder.

Så några ord om direktverkande el. Regeringens förslag har mötts med helt olika kommentarer. När elanvändningskommitténs förslag kom hörde vi att det var ett helt oacceptabelt förbud som skulle införas. Det skulle få helt oanade effekter. När så regeringens proposition kom fick vi höra att det nu är fritt fram för direktel, trots att vi i stort sett föreslog ett genomförande av elanvändningskommitténs förslag. Vad skall man då tro? Som vanligt ligger väl sanningen säkert någonstans mitt emellan.

Regeringen har i de propositioner som i dag är föremål för behandling föreslagit att särskilt uppvärmningssnåla en- och tvåfamiljshus för permanentboende bör kunna få uppvärmas med direktverkande elradiatorer. Förslaget innebär att jämfört med vad som enligt svensk byggnorm gäller i dag – från 1975 eller 1980, det är samma sak – skall 40 % av radiatorenergiebehovet sparas. Inbesparingen får göras med åtgärder som påverkar såväl radiatorbehovet som tappvarmvattenbehovet. I den allmänna debatten har det påståtts att den här energibesparingen kan uppnås med lätthet och att förslaget därför skulle innebära fritt fram för direktverkande el. På teknikens nuvarande nivå kan 40 %-nivån sägas vara en realistisk gräns för vad som med dagens kunskap om olika åtgärders spareffekt kan uppnås med rimliga insatser. Man kan inte säga att den uppställda kravnivån kan uppnås med lätthet. Villkoret innebär att husen skall utföras eller utrustas med sådana extra kvaliteter och installationer att de genomsnittligt tillåter en minskning av energiförbrukningen jämförda med dagens hus. Eftersom varje ny energisparinsats som minskar uppvärmningsenergin också minskar uppvärmningssäsongens längd, blir det allt svårare att er hålla en given energisparvinst. Åtgärder kommer därför även att behövas på tappvarmvattensidan i form av värmepumpinstallationer och liknande. Det måste till, om inte extrema isoleringsåtgärder skall behöva tillgripas. Inom planverket har påbörjats ett arbete med syfte att i god tid före den 1 januari 1983 redovisa hur inbesparingarna skall kunna uppnås.

Man kan fråga sig om det sagda innebär att det kan komma att visa sig svårt att i ett andra steg omkring 1985 genomföra den av såväl regeringen som civilutskottet aviserade skärpningen av begreppet energisnålhet som villkor för direktel. Utifrån övergripande energipolitiska synpunkter bör en skärpning komma till stånd. I likhet med civilutskottet har jag emellertid inte ansett det lämpligt att *nu* precisera skärpningen och därigenom föregripa en utvärdering som under alla omständigheter bör göras. Det vore olyckligt att nu binda sig till en viss förhöjd procentsats. Utvärderingen av verkligt uppnådda energibesparingar av tekniska åtgärder i småhusen måste fullföljas, innan en förhöjd gräns för direktel införs.

Herr talman! Efter en mycket trög start för energisparverksamheten i

flerbostadshusen har energisparandet på detta område sakta men säkert ökat, men inte tillräckligt snabbt. I beståndet ligger en stor och hittills långt ifrån utnyttjad energisparpotential, som måste tillvaratas med alla rimliga medel. Detta är också de allra flesta bostadsförvaltare och fastighetsägare medvetna om. Regeringen har tagit fasta på det stora behovet av informations- och utbildningsinsatser på detta område. Och inför den kommande eldnings säsongen planerar regeringen att i samråd och samarbete med de stora hyresgäst-, fastighetsägar- och förvaltningsorganisationerna genomföra en omfattande energisparkampanj som speciellt riktar sig till flerbostadshusens intressenter.

Landet behöver mobiliseras i ett nationellt krig mot vårt oljeberoende. Framgång förutsätter mobilisering av alla krafter och fortsatta intensiva och massiva insatser över hela fältet – på alla nivåer. Det är min förhoppning att höstens energisparkampanj skall få karaktär av en sådan allmän mönstring och uppslutning för att nå ett viktigt samhällsmål.

Anf. 46 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Energihushållning och åtgärder för att spara energi inom bostadssektorn har alltsedan den första Fälldinregeringen haft hög prioritet. I proposition 133 anger bostadsministern att sparmålet skall motsvara en minskning av den årliga energianvändningen med ca 48 TWh brutto. Det är en mycket ambitiös målsättning.

Regeringen föreslår vidare att riksdagen godkänner vissa ändringar i grunderna för statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus. Förslaget innebär att bidraget slopas och ersätts med lån, och det är ett bra förslag. Jag delar inte den uppfattning som ibland framförs, nämligen att energisparbidrag behövs även i dag. De energibesparande investeringar som nu är bidragsberättigade är rent fastighetsekonomiskt så lönsamma att de kommer till stånd även utan bidrag. Ett bibehållande av nuvarande bidragssystem skulle därför närmast kunna karakteriseras som en subventionering av viss kapitalkostnad. Den nu föreslagna förändringen får naturligtvis inte medföra att finansieringen av energisparåtgärder försvåras. Jag vill därför understryka bostadsministerns uttalande att principen bör vara att energisparlån skall lämnas för den del av kostnaden som hittills har täckts av bidrag.

Som framgått av många tidigare inlägg i debatten i dag är enigheten total om att Sverige måste minska sitt stora oljeberoende. En övergång från olja till eluppvärmning är därför angelägen, och även miljöaspekter talar för en sådan övergång.

I våra småhusområden är det orealistiskt att räkna med att befintliga oljepannor skall ersättas av fjärrvärme. En naturlig och välkommen utveckling blir därför att dessa pannor ersätts med el- eller kombinationspannor.

Den lägsta kostnad som skall berättiga till stöd i bostadshus föreslås till 5 000 kr. om arbetet utförs av entreprenör och till 3 000 kr. när fastighets-

ägaren själv gör jobbet. För installation av elpatroner, elkassetter och varmvattenberedare sätts dock gränsen till 3 000 kr., oavsett vem som utför arbetet. Eftersom det torde vara endast ett fåtal småhusägare som själva klarar den sortens installationer är denna utvidgning mycket väl motiverad.

Som framgår av utskottsbetänkandet innebär lagen om kommunal energiplanering att kommunerna ålagts ett ansvar för att i sin planering främja hushållningen med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Detta kan ske på olika sätt.

I exempelvis exploateringsområden behandlas energiaspekter bl. a. inom ramen för stadsplanearbetet. De följs sedan upp i byggnadslovsgranskning och i efterföljande byggnadsinspektion. Detta är bra.

Vad gäller åtgärder inom befintlig bebyggelse vill jag betona betydelsen av kommunal rådgivning och information. Många kommuner har hunnit långt på detta område redan i dag, men mycket återstår. Och en av de viktigaste förutsättningarna för att denna kommunala verksamhet skall bli framgångsrik är att berörd personal snabbt får lämplig utbildning.

Däremot är vi moderater motståndare till styrinstrument av den typ som energihushållningsdelegationens förslag om en energihushållningslag skulle innebära. Enligt vår uppfattning skulle en energihushållningslag endast medföra ökad byråkrati och med all sannolikhet försena och försvåra den övriga planeringen i kommunen. Propositionen innehåller inga förslag avseende en energihushållningslag, och därför saknas enligt vår uppfattning anledning för utskottet att nu beröra frågan.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har anfört ber jag att på denna punkt få yrka bifall till reservationen i civilutskottets betänkande 37 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 47 BIRGITTA DAHL (s) :

Herr talman! I civilutskottets betänkande nr 37 behandlas frågor som är av avgörande betydelse för om vi skall lyckas uppnå det mål för energipolitiken som har fastställts genom folkomröstningen och därefter av riksdagen, nämligen:

1. att framtidens energiförsörjning i största möjliga utsträckning skall baseras på uthålliga, helst förnybara och inhemska, energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan,

2. att vårt nuvarande för ekonomin, miljön och försörjningstryggheten farliga oljeberoende omedelbart måste minskas drastiskt, och

3. att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010, enligt det beslut som riksdagen förra året fattade på initiativ från socialdemokratin.

De frågor som behandlas i detta betänkande är åtgärder inom bebyggelsen och bebyggelseplaneringen för att

skärpa hushållningen med energi,

underlätta införandet av nya energikällor,

ersätta olja för uppvärmning med andra energikällor samt

reglera användningen av el i bebyggelse på ett sådant sätt som samtidigt

medger att el under en övergångstid kan utnyttjas för att ersätta olja och att vi långsiktigt minskar användningen av el i bebyggelsen, eftersom det är en nödvändig förutsättning för att kärnkraftsavvecklingen skall kunna genomföras.

Låt mig då, herr talman, börja med att understryka att vi socialdemokrater betraktar det som en självklar och oavvislig förpliktelse att arbeta för att de av folkomröstningen och riksdagen fastställda målen för energipolitiken fullföljs. Det är nödvändigt såväl med hänsyn till respekten för demokratin som med hänsyn till uppgiften att föra vårt land ut ur den svåra ekonomiska kris vi nu befinner oss i.

Vi socialdemokrater har också vid åtskilliga tillfällen lagt fram förslag, som – om de fått stöd av de andra partierna – väsentligt skulle ha förbättrat våra möjligheter att genomföra den mycket svåra uppgift vi har framför oss på energipolitikens område. Dess värre har våra förslag hittills avvisats. I stället har de borgerliga regeringarna och riksdagsmajoriteten även på detta område fört en politik som har präglats av passivitet, handlingsförlamning och inbördes splittring. De utvärderingar som har gjorts av de hittillsvarande insatserna på detta område visar också mycket klart att de har varit på en gång kostsamma och ineffektiva, långt ifrån tillräckliga för att vi skall kunna uppnå de mål som har satts upp för energisparandet och för energipolitiken.

I dag kan vi dock konstatera att utvecklingen dess bättre gått framåt. Regeringen och riksdagsmajoriteten har tagit intryck av den kritik och de förslag som vi – liksom många ansvariga myndigheter, forskare, remissinstanser och andra – har framfört. Vid riksdagsbehandlingen har de borgerliga i flera viktiga avseenden gått oss till mötes, bl. a. när det gäller vårt krav på en parlamentarisk kommission med uppgift att föreslå åtgärder för att säkerställa den beslutade kärnkraftsavvecklingen. Det är ett uttryck för god vilja att gemensamt söka lösningar i en fråga som länge har delat nationen i oförsonliga motsättningar. Det uppskattar vi.

Å andra sidan finns det, herr talman, fortfarande mycket stora brister i regeringsförslagen liksom i den organisation och de otillräckliga instrument som man har till förfogande för de arbetsuppgifter som nu förestår. Det finns därför anledning att varna för att vi står inför risken att misslyckas – om inte mycket omfattande åtgärder för att höja effektiviteten snabbt genomförs i enlighet med våra förslag. Detta har också civilutskottet med skärpa framhållit.

Vi finner det också anmärkningsvärt, herr talman, att även denna regering har underlåtit att organisera arbetet inom regeringen på ett sådant sätt som garanterar att det fortsatta arbetet med energipolitiken får en tillräckligt stark och sammahållen ledning. Det är visserligen bra att vi får en politisk minister från ett av de partier som stod bakom linje 2 som ansvarig för energifrågorna. Men det är inte tillfredsställande att ansvaret för energifrågorna, efter år av handlingsförlamning och splittring och då så mycket mödosamt praktiskt arbete återstår, nu läggs på arbetsmarknadsministern. I en situation då den redan rekordhöga arbetslösheten hotar att fördubblas på

mindre än ett år borde han ha mer än nog att göra med arbetsmarknadspolitiken. Det är, herr talman, ett uttryck för bristande respekt inför både arbetsmarknadspolitiken och energipolitiken att tro att de skall kunna skötas effektivt med den organisation som regeringen har valt.

Herr talman! När jag sagt detta vill jag ändå gå över till att framhålla det positiva. Proposition 133 innehåller på flera viktiga punkter förslag som innebär att man ansluter sig till krav som vi tidigare har framfört.

Framför allt gäller det vårt krav på att åtgärder för att främja hushållningen med energi i bebyggelsen måste utgå från en helhetssyn. De hittillsvarande insatserna har varit alltför snävt inriktade på tekniska punktinsatser i enskilda hus, vilkas effektivitet även ur energisparsynpunkt ofta har varit mycket ringa. Vi har länge krävt att frågor om åtgärder för att spara energi i bebyggelsen skall vägas mot och samordnas med krav på underhåll och ombyggnad av andra skäl – alltifrån fastighetsunderhåll och åtgärder mot radon till förbättringar av den sociala miljön och kulturminnesvärden.

Likaså har vi pekat på behovet av en planering som säkerställer rätt avvägning mellan energisparåtgärder, investeringar i nya energikällor, utnyttjande av spillvärme och el för att ersätta olja, fjärrvärmeutbyggnad m. m. samt anpassningar för att förbereda kärnkraftsavvecklingen, bl. a. genom att förhindra användningen av direktverkande el. Kravet på en sådan planering måste, har vi framhållit, gälla både de enskilda fastigheterna och den bebyggelseplanering i stort som kommunerna ansvarar för. Vi har slutligen pekat på hur viktigt det är att kravet på åtgärder för att främja utvecklingen mot ett energi- och resurshushållande samhälle kommer till uttryck genom samordnade insatser inom energipolitiken, bostadspolitiken, trafikpolitiken och miljöpolitiken.

Vi menar, herr talman, att våra tidigare framförda förslag på dessa områden i viktiga avseenden har påverkat de nu aktuella förslagen. Bostadsministern har i propositionen liksom i debatten i dag understrukt behovet av helhetssyn och föreslår i linje därmed att de fortsatta energisparinsatserna genomförs i två program: ett energihushållningsprogram, där sparinsatserna genomförs i kombination med andra ombyggnadsåtgärder, och ett konverteringsprogram, som omfattar åtgärder för att ersätta olja och för att främja utvecklingen av det nya energisystemet. Vidare sammanförs alla åtgärder för energiförsörjningen i bebyggelsen: energisparande, utvecklingen av nya energikällor, oljeersättning och elanvändning. Allt detta innebär en anslutning till den helhetssyn som vi hela tiden hävdar. Det hälsar vi med tillfredsställelse.

De förändringar av stödsystemet som föreslås bör enligt vår mening kunna bidra till den effektivisering av energihushållningsprogrammet som vi länge efterlyst. Därför kan vi ansluta oss till dem.

Likaså ansluter vi oss till det mål för energihushållningen som här föreslås. Vi anser att det är nödvändigt att ställa upp ett så ambitiöst mål, om resultatet av folkomröstningen skall kunna tryggas. Vi utesluter inte heller att en ytterligare skärpning kan bli nödvändig.

Men, herr talman, de mål som nu ställs upp kräver, som utskottet med

skärpa och flera gånger påpekar, kraftfulla åtgärder och konkreta beslut för att kunna fullföljas. Och det är på denna punkt som vi har framfört stark kritik mot regeringsförslaget. Vi anser att regeringsförslaget inte innehåller tillräckligt långtgående och konkreta åtgärder för att man skall kunna säkerställa att vare sig energisparmålet eller beslutet om kärnkraftsavvecklingen uppnås i tid. För att vi skall lyckas på dessa punkter krävs att samhället och framför allt kommunerna får helt andra och mer kraftfulla styrmedel i sin hand än dem som de f. n. har. Det gäller, som vi framhåller i vårt särskilda yttrande, särskilt "genomförandeinstrumenten, den kommunala energiplaneringens utformning samt samordningen av denna energiplanering med kommunernas fysiska planering. På dessa områden, som berör såväl hushållningen med resurser för nya energikällor som tätorts- och investeringsstrukturen, har behoven av samordnade synsätt en särskild tyngdpunkt."

Vi har i vår motion också pekat på förslaget om en särskild energihushållningslag, som förstärker och preciserar kommunernas roll, samt på rätten till besiktning som viktiga inslag i de genomförandeinstrument som kommunerna bör få till sitt förfogande. Vi anser också att det är mycket viktigt att vi snarast får effektiva regler för den fortsatta elanvändningen i bebyggelsen vilka står i överensstämmelse med beslutet att avveckla kärnkraften. Frågan om vilka åtgärder som måste vidtas "för att förhindra direktverkande elvärme i ny permanentbebyggelse", som det stod på linje 2:s valsedel, måste snarast få sin lösning. Som påpekas i motionen 2085 och i utskottets skrivning med anledning av denna motion är det också nödvändigt att kommunerna och andra berörda snarast får klara och entydiga besked om vilka normer och regler som skall tillämpas i fortsättningen.

Det är inte minst bristen på konkreta förslag och ställningstaganden i propositionen på dessa områden som var motiven till vårt förslag om en parlamentarisk kommission med uppgift att skyndsamt föreslå åtgärder som möjliggör en kärnkraftsavveckling enligt folkomröstningsresultatet och enligt riksdagens principbeslut på våren 1980.

Riksdagen kommer nu att besluta om att begära en parlamentarisk kommitté med denna uppgift och inriktning. Civilutskottet understryker i sitt aktuella betänkande det ansvar som vilar såväl på denna kommitté som på energihushållningsdelegationen och regeringen att snabbt utveckla och förbättra samhällets insatser för energihushållningen, elpolitiken och utvecklingen av framtidens energisystem. I förhoppning om att arbetet i dessa organ kommer att bedrivas skyndsamt och snabbt skall leda till konkreta beslut, som säkrar målet för energipolitiken, och med understrykande av vad vi framhåller i vårt särskilda yttrande yrkar jag, herr talman, bifall till civilutskottets hemställan i betänkande nr 37.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Tisdagen den
26 maj 1981

*Riktlinjer för ener-
gipolitiken, m. m.*

Anf. 48 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I vänsterpartiet kommunisternas motioner till regeringens propositioner som nu behandlas har vi ägnat stor uppmärksamhet åt energihushållningen, olika uppvärmningssystem och energisparandet. Vi har tagit upp två olika huvudaspekter på energihushållning:

Först och främst gäller det att hålla nere den totala energianvändningen. Det kan man uppnå genom att göra industriprocesser, bostäder, bilar, hushållsmaskiner m. m. energisnålare på olika sätt, dels genom en fönuftigare samhällsplanering, med exempelvis en bättre utbyggd kollektivtrafik, en tätare bebyggelse och mindre avstånd mellan bostad och arbetsplats.

Vidare gäller det att använda rätt energiform för rätt ändamål. El är en högvärdig energiform som är oersättlig i många sammanhang, bl. a. i motorer, vissa industriprocesser och belysning. Att använda el för uppvärmning av byggnader innebär däremot ett energislöseri. En utbyggnad av elvärme i stor skala låser fast oss i ett elberoende som tvingar fram ett bibehållande av kärnkraften eller en massiv utbyggnad av kolkondenskraftverk.

För att fullfölja det övergripande målet att så långt som möjligt göra oss oberoende av import för vår energianvändning är det nödvändigt med en systematiskt organiserad energihushållning. Det har också understrukits i åtskilliga inlägg här från talarstolen. Det gäller både industrisektorn, transporter och övrigsektorn med bostäder, handeln m. m. Skall detta kunna genomföras fullt ut, så krävs en planering, framför allt för de åtgärder som verkar först på längre sikt. På den här punkten, herr talman, har vi från vänsterpartiet kommunisterna varit och är kritiska då det gäller denna långsiktiga planering. Vi menar att den på många punkter är alltför ofullständig, alltför halvhjärtad.

Det skulle vara till fördel om denna planering också omfattade ett konkret angivet mål för högsta användning av varje energislag vid en given tidpunkt. Först med en sådan plan för energianvändningen blir det möjligt att med säkerhet och trygghet i energiförsörjningen kunna byta ut hittillsvarande energikällor mot nya, förnybara, inhemska.

Hushållning med energi innebär inte enbart detaljsparande i form av temperatursänkning, tätning av hus, införande av mer energisnål teknik då det gäller maskiner osv. Det är också en fråga om hela samhällets struktur. Energislöseriet är f. n. inbyggt i hela vår tillvaro – även om man som individ sparar energi – och det gäller därför att vidta samhälleliga åtgärder för att åstadkomma någon förändring. Styrmedlen talade bostadsministern senast om i sitt inlägg. De instrument som behövs måste vara just en samhällelig plan, kompletterad med erforderlig lagstiftning.

En framgångsrik energihushållning måste innehålla medel för styrning av industrin mot mindre energiintensiva sektorer, en kraftig utveckling av den kollektiva trafiken, en medveten och aktiv satsning på utveckling av spårbunden och vattenburen godstrafik, tvingande åtgärder för produktion av energisnåla motorer, hushållsmaskiner osv. Detta är nödvändigt inte bara med hänsyn till att undvika ökad belastning på vår miljö – men det är klart att

också den aspekten är viktig.

I propositionerna och i de utskottsbetänkanden som vi nu behandlar finns en rad värdefulla synpunkter på behovet av ett övergripande energihushållningsprogram och inte minst på hur viktigt det är att energihushållningsåtgärder inom samhällets olika delar samordnas, planeras och avvägs. Det råder en stor enighet, såvitt man kan uppfatta, på den här punkten. Men ett program skall också genomföras, och det räcker inte med förlitan på att stigande energipriser, eventuellt kompletterade med viss beskattning, leder till avsett resultat. Information, rådgivning och utbildning är viktiga, och ekonomiskt stöd för konkreta sparåtgärder bör ha en viss effekt.

En verklig plan för att åstadkomma bestående resultat i fråga om energihushållningen måste dock ges någon form av bindande karaktär och stödjas med erforderlig lagstiftning. Till detta har många invänt att vi inte skall ha ytterligare tvångsåtgärder och ytterligare lagstiftning på detta område. Jag tror att vi som har följt dessa frågor under hela 1970-talet nog måste vara överens om att erfarenheterna och de relativt små framsteg som har gjorts då det gäller hushållning och sparande på detta område klart och tydligt visar att det måste till någon form av tvingande åtgärder. Vi måste få någon form av lagstiftning som gör det möjligt att effektivt följa upp detta.

Erfarenheterna hittills har visat att frivilliga överenskommelser om energibesparing inte ger tillräcklig effekt. Då det t. ex. gäller att få ner energiförbrukningen i befintlig bebyggelse har visserligen vissa resultat uppnåtts, men man kan knappast påstå att åtgärderna bedrivs riktigt systematiskt. Det är alldeles nödvändigt med en starkt ökad takt. Byggnadsnämnderna bör exempelvis få möjlighet att ingripa då det gäller energiförsörjningen, och tvingande bestämmelser behövs för att ge kommunerna möjligheter att åstadkomma planerade och nödvändiga energibesparingar.

Inom industrin finns motsvarande problem. En samhällelig strävan att begränsa energiuttaget finns givetvis, men det gäller att få en industristruktur som på en gång begränsar energianvändningen, hushållar med våra naturresurser, ger meningsfull sysselsättning och är skonsam mot miljön. Skall alla dessa krav tillgodoses behövs ett organ, en styrmekanism. Ett sådant organ kunde inom den industriella sektorn ha formen av en koncessionsnämnd, såsom vi från vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit.

Då det gäller värmeförsörjningen finns en uppenbar risk att en stark ökning av eluppvärmning i skilda former kan försätta oss i ett besvärligt tvångsläge. Det har flera talare berört i dag och varnat för. Det säkraste och snabbaste sättet att minska vårt oljeberoende är en övergång till andra bränslen. Därvid bör inhemska bränslen prioriteras. Att snabbt introducera fasta bränslen i form av flis, pellets eller briketter av torv eller biomassa är möjligt och önskvärt av flera skäl. Försörjningstryggheten ökar och åtminstone på litet sikt är det en lösning som också medger bästa hushållningen med våra resurser.

Vi föreslår därför från vpk:s sida en energihushållningslag som ger de styrmedel som krävs för att garantera genomförandet av energihushållningsplanen.

Vi föreslår också en särskild koncessionsnämnd för att garantera en industriell utveckling som tillgodoser kraven beträffande hushållning med råvaror, energi och miljö.

Den tidigare regeringen betonade att priset på energi är det mest centrala styrmedlet. Energiskatt gör det möjligt för staten att påverka priset. Hittills har energiskatten inte varit ett energipolitiskt styrmedel. Exempelvis beskattas inhemska bränslen dubbelt så mycket som importerad olja och tio gånger så mycket som importerat kol. Ytterligare exempel är att storförbrukare inom industrin har helt eller delvis sluppit ifrån skatten.

Beträffande energiskattens utformning pågår en utredning. I direktiven föreslås bl. a. att energiskatten överförs till mervärdeskatt. Det leder till att handel och industri inte behöver betala någon energiskatt, eftersom moms flyttas över till de varor som företaget producerar eller levererar. Då har man misslyckats med energiskatten som ett styrmedel i det här avseendet.

Taxor för el bestäms både till nivå och struktur av energibolagen själva. I dag är elskatten en helt rörlig avgift hos konsumenten, och därför är den sparstimulerande. Ändras elskatten till moms blir den rörliga kostnadsandelen i eltaxan mindre och därför mindre sparstimulerande.

Vpk:s förslag för att få en utjämning av energiskatten går ut på att ta itu med problemet med inhemska och importerade bränslen.

Vi föreslår också att det inte skall bli några skattelindringar för de mest energikrävande industrierna.

Vi föreslår vidare att energiskatten skall utformas så, att den skapar hushållningsstimulerande el-, fjärrvärme- och gastaxor med en stor rörlig kostnadsdel och en liten fast kostnadsdel.

Herr talman! Den konventionella, högtempererade och storskaliga fjärrvärmens försvarar de ekonomiska förutsättningarna för hushållningsåtgärder, solvärme och värmepumpar. Den konventionella fjärrvärmens passar bäst för användning av kol och kärnfjärrvärmelösningar. De långsiktiga energipolitiska målen uppfylls bättre i småskaliga system, ett slags närvärmesystem som har börjat diskuteras under de senaste åren. Vi har i vår motion också tagit upp frågan om ett sådant närvärmesystem och sagt att utgångspunkten kan vara en värmecentral som försörjer ca 50–500 lägenheter. Sådana centraler finns redan i dag och kallas då för blockcentral, grupp- eller kvarterscentral. I de mindre fjärrvärmesystemen är det lättare att åstadkomma lågtemperaturnät, vilket ekonomiskt gynnar införandet av solvärme- och värmepumpsteknik samt bättre tillvaratagande av lokal spillvärme.

Närvärmesystemet bygger på att det skall komma till användning i en grupp av hus som inte är större än att invånarna själva kan förstå och administrera värmeförsörjningen. I sin egen närhet har man också större förutsättningar för att kunna använda lokala resurser på ett miljövänligt sätt. Detta kan ge förståelse för begrepp som överkonsumtion och livskvalitet.

som brukande och missbrukande. Närvärme är ett mindre sårbart system än ett stort fjärrvärmesystem. Hela städer eller stadsdelar slås inte ut, om en närvärmeenhet havererar.

Herr talman! Exempel på det storskaliga fjärrvärmesystemets nackdelar fick vi för ungefär ett år sedan, då de boende i Botkyrka kommun utanför Stockholm fick uppleva problem som kan uppstå. Genom ett haveri på fjärrvärmesystemet blev bostäder, affärer, skolor och industrier utan värme i flera dagar. Det fanns inga grannar att gå till, inga andra skolor att ha undervisning i osv.; alla hade lika kallt.

I en närvärme-central kan man dessutom använda flera sorters bränslen, t. ex. biomassa, gas och olja. En närvärme-central är alltså inte heller beroende av en enda energileverantör. I dag saknas organisatoriskt stöd för närvärmetekniken, och energipropositionernas förslag ökar inte utan snarare minskar dess möjligheter att introduceras. Vpk föreslår att en "närvärme-grupp" eller motsvarande bildas inom energimyndigheten med uppgift att på allt sätt stödja närvärme-idén.

Herr talman! Vi vet att andelen småhus med elvärme har ökat starkt under den senaste tioårsperioden och att omkring 65 % av antalet nybyggda småhus f. n. förses med elvärme. Under senare år har installation av vattenburna elvärmesystem blivit vanligare, mot att det tidigare så gott som uteslutande installerades direktverkande elvärme med elradiatorer. Den utveckling som skett är i och för sig bra och visar att det är möjligt att få till stånd förändringar, som i och för sig innebär mindre bindningar vid eluppvärmning i framtiden.

Frågan om direktverkande elvärme har varit föremål för debatt, bl. a. i riksdagen under flera år, och den spelade som bekant en stor roll i debatten som föregick folkomröstningen om kärnkraften. De som stödde linje 2 och 3, som tillsammans samlade ca 80 % av rösterna, gjorde det bl. a. mot bakgrund av utfästelser om förbud mot direktverkande elvärme i tillkommande bebyggelse. Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen föreslagit att direktverkande elvärme skulle förbjudas, men att dispens skulle lämnas där annan uppvärmning inte är lämplig. Fortsatt installation av elvärme i bostäder, fritidshus och lokaler måste begränsas främst av två skäl. Dels innebär denna användning av elektricitet ett slöseri med högvärdig energi, dels leder utbyggnad av direktverkande elvärme till minskad framtida frihet i valet av energikällor för uppvärmning.

Birgit Friggebo berörde i sitt inlägg just problemet med den direktverkande elvärmens, och propositionens och utskottets förslag i detta avseende är tyvärr så uppmjukade att det som en stor majoritet tidigare ansett vara nödvändigt beträffande restriktioner för direktverkande elvärme och eluppvärmning över huvud taget nu inte föreslås bli genomfört. Propositionens förslag om ikraftträdande den 1 januari 1983, liksom om skärpning av villkoren för direktverkande elvärme i mitten av 1980-talet, är också otillräckliga. Vpk vidhåller tidigare ställningstagande och menar att bl. a. den utredning som elanvändningskommittén genomfört, och som regeringsförslaget i stort sett utgått från, ger tillräckligt underlag för ett beslut om

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

förbud, med vissa undantag, mot fortsatt installation av direktverkande elvärme.

I regeringspropositionen framhåller förutvarande energiministern att han anser det vara rimligt att sträva efter att utbyggnader av nya vattenkraftstationer motsvarande ett produktionstillskott av 2-3 TWh inleds under 1980-talet, utöver redan pågående eller beslutade utbyggnader.

Vi har för vår del ansett att denna slutsats inte är rimlig, dels mot bakgrund av det förväntade elöverskottet under 1980-talet, dels eftersom man utgått från felaktiga förutsättningar.

Osäkerheten beträffande normalårsproduktionen vid landets vattenkraftverk gör att alltför detaljerade uppgifter om denna produktion inte kan läggas till grund för riksdagens riktlinjer om den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden.

Vi har konstaterat att det stora elöverskottet bör göra att det under 1980-talets somrar blir gynnsamt att satsa på effektiviseringar. Energiministern uttalar sig allmänt välvilligt om effektiviseringar, men vidtar inga åtgärder för att stimulera till sådana. Vi menar att det innebär en kraftig underskattning av möjligheterna till energivinster i samband med effektiviseringar av befintliga vattenkraftverk.

Propositionsskrivaren och utskottet räknar nu med ett tillskott på ca 1 TWh genom effektiviseringar under 1980-talet, medan vi menar att detta energitillskott med hjälp av styrmedel åtminstone bör kunna fördubblas till 2 TWh. Mot bakgrund av det väntade elöverskottet under 1980-talets somrar bör en lämplig åtgärd vara att de kraftbolag som genomför effektiviseringar under dessa somrar får stöd av staten i form av ersättningskraft från Vattenfall, motsvarande 50 % av den energiförlust som resp. bolag åsamkas på grund av vattenspill förbi sitt kraftverk i samband med ombyggnad av kraftstationerna.

Vi vill också framhålla att vattenkraftsutbyggnaden under 1980-talet, mot bakgrund av det förväntade elöverskottet, bör begränsas till okontroversiella projekt samt effektiviseringar av befintliga vattenkraftverk.

Herr talman! Erfarenheterna då det gäller vad som tas upp i proposition 133 om energihushållning i bebyggelse visar på stora brister i hushållningsprogrammet. Kommunerna föreslås inte få de befogenheter och möjligheter som enligt vår uppfattning behövs för att genomföra en effektiv energiplanering och en effektivare energihushållning.

I propositionen talas om att den kommunala energiplaneringen skall ske utifrån en helhetssyn och om vikten av samordning mellan planerna för energitillförsel och energihushållning med koppling till kommunala bostadsförsörjningsprogram och den fysiska riksplaneringen. Det har också flera personer uppehållit sig vid. Även här går regeringen förbi konkreta förslag genom att hänvisa till arbetet med bl. a. den nya plan- och byggnadslagen. Trots att de tekniska och samhällsekonomiska förutsättningarna för ett kraftigt ökat energisparande konstateras föreligga, har man varit mycket blygsam då det gäller sparmål, och det talas allmänt om att sparmålet kan höjas utan bestämda konkreta målsättningar. Målen för energisparverksam-

heten har i stort sett formulerats som riktmärken.

Det har enligt vår mening inte tillräckligt klargjorts att både svenska och internationella erfarenheter klart visar att det kostar mindre att spara en enhet energi än att tillföra motsvarande enhet.

Vpk delar många av de uppfattningar som redovisas då det gäller en systematisk inventering av fastighetsbeståndet genom medverkan av kommunerna, planmässiga förelägganden till fastighetsägarna att vidta bestämda åtgärder för bättre hushållning, osv. Men vi beklagar avsaknaden av vad vi menar är ordentliga förslag. Vi är överens om att förslagen att upphöra med de stora bidrag som utgår till olika fastighetsägare är bra och noterar att regeringen nu anammat tidigare vpk-förslag om enbart gynnsamma lånemöjligheter, eftersom åtgärder som vidtas, snabbt blir lönsamma för ägarna.

Beträffande de förslag som riksdagen nu föreslås anta vill jag till sist, herr talman, anföra att inriktningen och omfattningen av energisparverksamheten bör bli den i vpk-motionerna förordade, dvs. ambitionsnivån bör vara högre, planerna ges en konkretare utformning och konkreta målsättningar uppställas för verksamheten. Vidare bör det slås fast att verksamheten skall förankras i kommunala bostadsförsörjningsprogram och kommunal energiplanering, innefattande bl. a. markreservationer för solvärmeanläggningar m. m. Kommunerna måste ges ordentliga styrmedel för att underlätta genomförandet av ett kraftigt ökat energisparande och förhindra en onödig energiförbrukning.

Jag yrkar bifall till vpk-motionen som behandlas i de betänkanden som nu är uppe till avgörande.

Anf. 49 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Den diskussion som nu förs i kammaren känns betryggande – både Birgitta Dahl och Tore Claeson säger att många av de förslag, synpunkter och åsikter som de på ett tidigt stadium fört fram nu har anammats av regeringen och finns med i regeringsförslagen, och därför är de till stora delar mycket nöjda. Det känns bra att vi har lyckats komma till en sådan samstämmighet med fortsättning på energisparverksamheten – den verksamheten är avgörande för att vi skall klara de övriga målen i energipolitiken.

Det hör väl till saken att man alltid litet *grand* överdriver sin egen betydelse och inverkan på de förslag som framläggs. Det gäller också de förslag som det nu skall fattas beslut om. Jag tycker vi kan bortse från det och konstatera att det finns en god grund att jobba vidare på.

Jag anser det självklart att den parlamentariska kommitté som nu skall tillsättas kan ta upp väsentliga frågor som har betydelse när det gäller kärnkraftsavvecklingen. Det är klart att energisparverksamheten har en avgörande betydelse när det gäller både det kortsiktiga och det långsiktiga målet. Å andra sidan är det naturligtvis viktigt att kommittén inte tyngs av en mängd uppgifter som med fördel kan hanteras av energihushållningsdelegationen, där bl. a. styrmedelsfrågan är mycket aktuell – man jobbar intensivt

Nr 151

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

med den – och där naturligtvis också frågor om elanvändning och annat kan tas upp.

Det är självklart att samhället har ett övergripande ansvar för energipolitiken. Det är därför som vi under hela 1970-talet i olika sammanhang diskuterat vilka mål vi skall ha för energipolitiken och vilka instrument vi skall använda för att genomföra dessa mål. Det är då naturligtvis intressant också vilka instrument man använder.

Samhället har ställt stora resurser till förfogande för forskning, experimentverksamhet, utbildning på alla nivåer och av alla typer av yrkesgrupper i samhället, information, stödsystem, prisinstrument osv.

En förutsättning för att man över huvud taget skall kunna göra någonting är att man överallt har kunnigt folk till förfogande som har insikt om problemen och som kan plocka fram tänkbara lösningar. De potentialer av olika styrmedel och hjälpmedel som jag här har räknat upp bör naturligtvis utnyttjas innan man tar till administrativt tvingande bestämmelser, som får till följd ökad byråkrati och ökade kostnader. Hittills har det varit en kraftig uppbyggnad av kunskaperna hos byggare, förvaltare, tekniker, kommunala rådgivningsmän, besiktningsmän osv. Det har också varit en fråga om att skaffa oss kunskap om de lönsammaste åtgärderna, hur de bästa kombinationerna skall se ut för att vi skall få ut den bästa effekten av satsade pengar. Vi har också varit angelägna om att åtgärderna inte skall dra på oss nya problem med exempelvis hälsorisker, olika tekniska problem till följd av alltför täta hus osv.

När Tore Claeson talar om planering och samhällsliga styrinstrument upplever jag det som att han vill ha en planering för planeringens egen skull. Har man en planering och administrativa styrmedel som inte är fyllda med innehåll och som inte bygger på kunskap om och erfarenhet av vad som behöver göras, blir den planeringen och de styrmedlen utvecklingshämmande.

Frågan om styrmedel är viktig och har en avgörande betydelse. Om det behövs starkare styrmedel för att uppnå målen för sparverksamheten, skall vi inte tveka att tillgripa dem. Men vi bör se dem som en praktisk genomförandefråga och inte som en fråga om att man på något sätt skall bevisa att man har en positivare attityd till sparverksamheten som sådan än företrädare för andra partier har.

Anf. 50 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag har redan i mitt tidigare anförande givit uttryck för att vi socialdemokrater tycker att det är positivt att vi nu i stora stycken har en gemensam grund för det fortsatta arbetet. Det beror på två omständigheter.

För det första har vi faktiskt fått gehör för synpunkter som tidigare har avvisats – ibland i ganska avståndstagande och t. o. m. hånfulla tonfall. För det andra har vi fått gehör för kravet på en parlamentarisk kommitté som skall utföra det arbete i en rad viktiga frågor som vi tycker redan borde har

utförts inom regeringskansliet. Om det hade gjorts, hade vi nu stått oss bättre.

På alla områden har vi inte samma uppfattning. Vi delar naturligtvis inte den principiellt hållna frivilliglinje och tilltro till marknadskrafterna som genomsyrar båda de propositioner som vi behandlar i dag, propositionerna 90 och 133. Vi anser att det redan nu är klart att det behövs mer av styrmedel, en effektivare lagstiftning, en effektivare elpolitik. Men vi erkänner att eftersom en del av det praktiska utredningsarbetet, som borde ha genomförts i regeringskansliet, inte har kommit till stånd krävs det nu ytterligare någon tid för att utföra det. Vi förlitar oss på den goda viljan hos samtliga partier – åtminstone hos en majoritet av partierna – och tror att det arbetet nu skall komma till stånd.

Den som uppmärksamtläs läser civilutskottets betänkande skall också finna att utskottet inte skriver under på allt som står i propositionen, t. ex. de ganska utförliga skrivningarna där om tilltron till marknadskrafterna, utan tvärtom betonar allvaret i att det fortsatta arbetet nu leder fram till konkreta beslut och åtgärder som kan säkerställa att målet för energipolitiken fullföljs.

Anf. 51 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill gärna understryka att det finns väldigt många bra förslag, som bostadsministern också har uppehållit sig vid. Men jag vill samtidigt upprepa att de förslag som finns inte har följts upp med konkreta anvisningar om hur de skall genomföras. Om man plockar ut några av de förslag som har skissats på det här området och börjar fundera över hur man snabbt skulle kunna genomföra dem och få resultat, stöter man genast på hinder av olika slag, hinder som man bör undanröja genom bindande föreskrifter och viss förändring av lagstiftningen.

Det handlar alltså inte om planering och styrmedel för planeringens och styrmedlens egen skull. Det finns oerhört mycket erfarenheter och kunskaper på det här området ute i kommunerna, bland allmänheten och bland hyresgäster och fastighetsägare, som man naturligtvis skall ta vara på. Men problemet är att förslagen inte kan realiseras så länge som vinst- och profitintressena också då det gäller energihushållningen och energipolitiken över huvud taget fortfarande har så mycket att säga till om – de utgör en spärr för att kunna genomföra förslagen.

Vi skall inte genomföra något för planeringens och styrmedlens egen skull utan naturligtvis för människornas skull och mot marknadskrafterna och vinst- och profitintressena.

Birgit Friggebo säger att man skall vidta åtgärder om det behövs. Jag tycker att det är bättre att ta beslut om vissa styrmedel – viss lagstiftning som finns i beredskap – så att man har möjligheter till tvingande åtgärder, kanske framför allt för kommunernas del. Då behöver man kanske aldrig efter hand fatta beslut och göra ställningstaganden som bara innebär att det hela drar ut

Nr 151

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

på tiden och försvårar möjligheterna att snabbt genomföra vad vi i själva verket allihop säger oss vara överens om att vilja genomföra så snabbt som möjligt.

Anf. 52 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBØ:

Herr talman! Bara en kort kommentar: Jag tror inte att vi skall gräva några diken här. Vi kommer ju att ha den parlamentariska kommittén – och den bör komma till stånd så fort som möjligt. Och vi har energihushållningsdelegationen, som har jobbat och fortsätter att jobba och där det finns upparbetade kanaler för det fortsatta arbetet.

Låt mig bara redovisa hur man upplever att situationen är ute i landet när man träffar representanter för organisationer av olika slag. Jag tror att det finns ett oerhört intresse för att delta i bl. a. energisparverksamheten. Man känner ute i landet en solidaritet och ett behov av att göra någonting. Men det har hittills rått en ganska stor oklarhet om vad det egentligen är man skall göra, om hur man skall bete sig, om var man kan få information, kunskap, utbildning, råd och annat sådant. Jag tror att det är där den viktigaste insatsen för den allra närmaste tiden ligger.

Nu har det genom de här propositionerna och genom folkomröstningen och hela diskussionen kring energipolitiken skapats en grundval för vad samhället vill åstadkomma på det här området, och då har det getts klarsignal till företag, till kommuner, till fastighetsägare, till innovatörer av olika slag i fråga om vad samhället vill inrikta sig på. Därför är det väldigt värdefullt att det i dag finns en stor enighet om energipolitiken.

Nu gäller det alltså att gå vidare så att man också kan förverkliga den vilja som finns hos olika intressenter ute i samhället. Låt oss då inte fastna i en diskussion, som kanske inte leder någonstans, om mycket konkreta, administrativa styrmedel. De är enligt min bedömning inte det som i huvudsak behöver tas fram just nu.

Anf. 53 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Birgit Friggebo talar om behovet av att nu få konkreta åtgärder och anvisningar till kommuner, fastighetsägare och boende om hur de skall bete sig. Det är just bristen på sådant som har varit anledningen till vår kritik mot propositionen. Och det har ju inte saknats förslag. Som vi påpekar i vår motion är utredningsarbetet och utredningsförslagen i allmänhet klara på de här områdena. Det är själva ställningstagandena som saknas.

Låt mig då – för inte heller jag vill bidra till att gräva några diken i det här sammanhanget – sluta med att uttala den förhoppningen att när nu riksdagen har antagit vårt förslag om en parlamentarisk beredning av de här frågorna skall den tillsättas snart, arbeta snabbt och se till, att de beslut kan fattas som borde ha fattats för länge sedan.

Anf. 54 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill bara understryka vad jag förut försökt säga med anledning av Birgit Friggebos replik, nämligen att det går att göra en hel del om det lönar sig för fastighetsägare, för industrier, för dem som är verksamma på det här området, som säljer maskiner, utrustning osv. Och det har gått att få en hel del gjort tack vare de mycket frikostiga bidragsmöjligheter, inte minst för industrin, som tidigare har funnits.

Jag menar alltså att det som har gjort det möjligt att uppnå vissa resultat och som kommer att göra det möjligt också fortsättningsvis är att många av de här åtgärderna lönar sig ekonomiskt. Det är så att säga drivkraften. Men för en majoritet av de människor i det här landet som berörs av de här olika åtgärderna har de inneburit ökade kostnader, och det kommer de att få dras med.

Här finns då ett problem i sammanhanget, nämligen det att ju längre tiden går innan man kan genomföra effektiva åtgärder då det gäller hushållning i stort – inte bara då det gäller energisparande i byggnader – desto dyrare kommer det att bli, och det belastar konsumenterna, dvs. dem som bor.

Jag tror inte, Birgit Friggebo, att problemet är att det skulle vara någon brist på information. Om man tittar på vad exempelvis energisparkommittén öste ut i fråga om informationsmaterial under de år den var verksam och om man tittar på all den information som olika tillverkare på området har öst ut i form av olika publikationer, tror jag att man skall finna att det inte är det som är problemet. Utan problemet ligger i – jag vidhåller det – att det saknas tillräckliga styrmedel för att kommunerna effektivt skall kunna gå in och jobba med detta samt ta de samlade grepp som vi talar om och som vi varit så överens om.

Anf. 55 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Efter det att det har diskuterats energi under några timmar och vi har ett enhälligt betänkande från civilutskottet behöver mina kommentarer till vad civilutskottet skrivit inte bli särskilt omfattande.

Får jag börja med att konstatera och uttrycka min glädje över att alla som nu har deltagit i den här diskussionen har talat sig varma för nödvändigheten av hushållning med energi och för nödvändigheten av att vi kan öka användningen av inhemska bränslen. Det har inte alltid låtit på det sättet. För centerpartiet har det alltid varit en självklarhet att hävda hushållning med energi, råvaror och naturresurser och att hävda att det vi har inom landet kommer till användning. När vi i ett tidigt skede började ta upp vissa frågor tyckte inte alla att vi hade rätt. Tvärtom bekämpades det, och man sade att vi skulle vilja gå tillbaka till sämre förhållanden. När energisparfrågan togs fram som en stor fråga i 1976 års val, var det knappast någon måtta på talet om hur felaktigt det ansågs vara.

Jag kan också erinra om den kammardebatt som vi hade med anledning av den första Fälldinregeringens sparplan. Vi diskuterade den på våren 1978. Då sade Birgitta Dahl, som förde socialdemokraternas talan, att det var ett förfärligt dåligt förslag. Det fanns ingen utvärdering av det tidigare arbetet

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

med energisparandet, det fanns ingen redovisning av bostadsbeståndet här i landet. det fanns inga förslag till styrmedel på det sätt som socialdemokraterna ville ha det, det var otillräcklig kunskap om tillgången på arbetskraft, man hade inte beaktat hälso- och miljöproblemen i samband med energisparåtgärderna, man saknade helt en bedömning av om detta var ekonomiskt genomförbart, osv. osv. Jag tycker att det i dag skulle ha varit roligt för den nuvarande landshövdingen i Örebro län, dåvarande bostadsministern Elvy Olsson, att ha varit i kammaren och lyssnat på debatten och få fastslaget hur rätt förslagen 1978 låg. Hon har naturligtvis haft möjlighet att läsa propositionen. Det här förslaget bygger på den sparplan som antogs 1978 och som sedan har vidareutvecklats genom förslag från olika borgerliga regeringar.

I propositionen konstateras, liksom i utskottsbetänkandet, att det nu finns möjligheter att höja sparmålet. Birgit Friggebo konstaterade i sitt anförande här att beslutet 1978 var baserat på realistiska bedömningar och att man därför med tanke på det resultat som uppnåtts kan höja målet till 48 TWh. Det tycker jag är ett bra betyg på att den proposition som vi antog 1978 inte var så dålig som Birgitta Dahl då ville göra gällande. Den var bra på det sätt som vi då från utskottsmajoriteten framhöll i betänkandet.

Jag sade att utskottets betänkande är enhälligt, men det finns dock en liten reservation. Trots den kritik som Birgitta Dahl i sitt tal och i sina repliker här framfört mot propositionen, är det på det sättet att socialdemokraterna står bakom de beslut som civilutskottet i sin hemställan föreslår riksdagen att fatta. Det beror på att socialdemokraterna i sina motioner inte har framfört några konkreta yrkanden utan i stället har föreslagit en, som det uttrycks, parlamentarisk kommission.

Vi har från centerns sida medverkat till att CU i sitt yttrande till näringsutskottet tillstyrkt en sådan parlamentarisk kommission. Näringsutskottet föreslår att riksdagen uttalar att en parlamentarisk kommitté skall tillsättas. Vi har gjort detta därför att vi har tagit fasta på att socialdemokraterna har framfört att de nu är intresserade av att delta i ett arbete som siktar till att möjliggöra kärnkraftens avveckling. Vi får på detta sätt en bra garanti för att det skall bli möjligt att nå det mål som vi har ställt upp.

Jag har svårt att förstå varför den reservation som Knut Billing yrkade bifall till över huvud taget finns. Utskottet har, precis som propositionen, bara konstaterat att man i energihushållningsdelegationen har diskuterat frågan om en energihushållningslag och sagt att denna borde utredas. Delegationen har också haft en diskussion om en regelbunden besiktning av värmeanläggningar. Men dessa förslag förs inte vidare i propositionen. Utskottet konstaterar därför bara att det under detta avsnitt om kommunernas roll är fråga om åtgärder som har diskuterats men som ännu inte är färdigutredda eller som inte har förts fram till beslut. Vi kan inte finna att det är märkvärdigt att vi bara konstaterar vilket arbete som nu pågår på olika ställen. Det skulle därför inte ha varit så farligt för moderaterna, om de hade avstått från reservationen och ställt sig bakom betänkandet, som då skulle ha blivit helt enhälligt.

Får jag göra en kommentar till tre motioner som är behandlade på s. 16 i utskottsbetänkandet. Det gäller ett par centermotioner och en socialdemokratisk motion som bl. a. berör beräkningen av schablonbelopp för låneunderlag. Eftersom det här är fråga om beslut som fattas av endera bostadsstyrelsen eller regeringen, har utskottet naturligtvis inte kunnat föreslå att riksdagen skall fatta beslut. Men vi understryker angelägenheten av att låneunderlagsreglerna inte skall få verka styrande i valet av uppvärmningsform. Detta uttalande grundar sig på alla de ärenden från den praktiska verkligheten som har tagits fram av kommunerna och som visar att man på grund av byggnadskostnaden tvingas gå över från fastbränsleanläggning eller oljeuppvärmning till eluppvärmning, som ger möjligheter att få ner överkostnaderna. Vi hoppas att de beslut som riksdagen nu fattar om energisparåtgärder inte skall följas av bestämmelser som krånglar till möjligheterna att när det gäller nybyggnader och ombyggnader praktiskt se till att energibesparande åtgärder genomförs. Det kan vara bra för en regering att ha detta i minnet, eftersom det i motioner har påpekats förhållanden som vi tycker är helt felaktiga.

Tore Claeson berömde på en hel del områden propositionen, men vpk har som första yrkande yrkat avslag på propositionen.

Tore Claeson nämnde i sitt anförande bl. a. vattenkraftens utbyggnad. Vi har i vårt yttrande till näringsutskottet gjort ett uttalande om vilka regler som skall följas när det gäller vattenkraftens utbyggnad. Detta har näringsutskottet sedan hemställt att riksdagen skall ge regeringen till känna. Man skall inte kunna säga att tillskottet av en utbyggnad blir exakt ett visst antal terawattimmar, utan lagreglerna skall bestämma till vilken nivå det kan vara möjligt att bygga ut.

Jag vill avsluta med att säga att det av många skäl är nödvändigt att vi håller energisparandet på en hög nivå. Då kan det erfordras ytterligare åtgärder. Det är därför självklart att vi vilket vi ganska ofta måste göra, får lov att ompröva de beslut som riksdagen har fattat. Det kan alltså behövas förändrade regler. Det kan också bli nödvändigt att sätta in stimulanser för att få bättre fart på verksamheten.

När vi nu har plockat bort de ekonomiska stimulanser i form av räntebidrag och andra bidrag som fanns tidigare, har energisparandet naturligtvis underlättats av att det samtidigt skett en kostnadsökning som gör att det i dag är privat- och fastighetsekonomiskt mycket riktigt att vidta besparingsåtgärder. Men det innebär naturligtvis också att vi måste följa de här frågorna med uppmärksamhet. Och om sparmålet inte kan uppfyllas enligt de beräkningar som gjorts i propositionen måste naturligtvis åtgärder vidtas. Vi måste också räkna med, att när vi nu vidtar åtgärder som ger snabbt resultat, kan det mot periodens slut behöva vidtas åtgärder som kräver mera kapital för sitt genomförande. Det kanske också behövs ett stöd med utgångspunkt i ett samhällsekonomiskt resonemang för att det skall bli fastighetsekonomiskt riktigt att genomföra dem.

Jag utgår från att med en positiv inställning och med instämmande i vad bostadsministern sade i sitt senaste inlägg, nämligen att det ute i landet finns

ett mycket stort intresse av att delta, så har vi nu lagt grunden till ett bra samarbete i de energipolitiska frågorna, att verksamheten först och främst skall kunna ge ett bra resultat men också att det kommer fram ytterligare förslag till åtgärder som förbättrar verksamheten.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 56 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Kjell Mattsson anser att han inte kan förstå vår reservation, och jag måste kanske förklara den för honom.

Eftersom propositionen inte innehåller några som helst förslag på denna punkt, fyller ju skrivningen från utskottets sida inte något behov. Vad vi vill är helt enkelt att markera att vi inte accepterar en eventuell energihushållningslag. Att Kjell Mattsson inte förstår detta är minst sagt förvånande, mot bakgrund av att energihushållningsdelegationen har talat om det och centern och moderaterna där har en gemensam reservation som uttrycker vår motvilja mot en energihushållningslag. Därför är jag förvånad över Kjell Mattssons förvåning.

Anf. 57 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Får jag för undvikande av alla missförstånd säga att den kritik som vi socialdemokrater och jag själv framfört mot den ursprungliga sparplanen fortfarande i allt väsentligt är giltig. Det är mycket som har hänt därefter. Ett omfattande utvärderings- och utvecklingsarbete har genomförts, bl. a. i energihushållningsdelegationen, där vi haft ett starkt inflytande. Det är så, som bostadsministern skriver i propositionen, att de förslag som nu redovisas bygger i första hand på energihushållningsdelegationens förslag. Och de avviker ju i långa stycken från den ursprungliga sparplanen, på så sätt att man där ansluter sig till synpunkter av stor betydelse som vi har framfört i partimotioner i flera år i sträck. Vi har arbetat för att få gehör för dem bl. a. i energihushållningsdelegationen, och det har vi alltså fått i stor utsträckning.

När det gäller de konkreta förslagen är inte propositionen tillräcklig i fråga om genomföranddelen. Därför behövs, precis som Kjell Mattsson sade, arbetet i den parlamentariska kommittén och i energihushållningsdelegationen fortsättningsvis för att säkerställa kärnkraftsavvecklingen. Det är bara att beklaga att centern inte har utnyttjat sitt inflytande i regeringen för att se till att de förslagen har kommit tidigare.

Anf. 58 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill säga två saker till Kjell Mattsson.

För det första har vpk yrkat avslag på proposition 133 i de delar där man uttalar sig beträffande inriktningen och omfattningen av energisparverksamhet i byggnader m. m. Vi har i stället angett en annan inriktning och framställt andra förslag i de delarna.

För det andra har vi beträffande vattenkraftsutbyggnaden kritiserat att regeringens proposition utgår från att man skall uppnå en vattenkraftspro-

duktion av visst antal terawattimmar vid viss tidpunkt, att man har utgått från det man kallar en normalårsproduktion och därvid inte tagit hänsyn till att denna normalårsproduktion kan slå fel med plus eller minus 5 TWh. Det är detta vi har kritiserat, och vi har sagt att det inte är rimligt att på så lös grund dra slutsatsen att det behövs ett produktionstillskott av 2–3 TWh genom nybyggda vattenkraftstationer, för vilka tillstånd ännu inte lämnats. Vpk vill i stället att 1980-talets vattenkraftsutbyggnad skall utgå från en helt annan grund än de här grumliga beräkningarna av den s. k. normalårsproduktionen av vattenkraft.

Det är denna kritik vi har framfört, och den står fast. Inte heller civilutskottet har i sitt yttrande anfört någon annan mening på den punkten, och det var från den utgångspunkten jag i mitt anförande tog upp detta i anslutning till proposition 90.

Anf. 59 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Knut Billing sade att han inte förstod centerpartiets inställning till frågan om energihushållningslag, eftersom vi gått med på utskottets skrivning på den här punkten. Jag konstaterar bara att man i utskottets betänkande inte har tagit ställning till om en energihushållningslag skall införas eller inte, utan man har bara noterat – precis som i propositionen – att energihushållningsdelegationen har framfört detta förslag. I propositionen har ju redogjorts för energihushållningsdelegationens arbete. Utskottets skrivning skall ses så, att utskottet bara har redovisat alla de förslag som varit uppe till diskussion. Vi konstaterar emellertid att några konkreta förslag inte har lagts fram från något håll i dessa sammanhang – naturligtvis inte heller från utskottets sida. Därför tycker jag att reservationen som sådan verkar överflödigt.

Birgitta Dahl säger att kritiken mot 1978 års beslut fortfarande står fast. Då vill jag bara konstatera att genom att socialdemokraterna nu röstar för de olika förslagen i civilutskottets betänkande, så ställer de sig bakom en proposition som i stort sett bygger på 1978 års sparplan och på det beslut vi fattade 1979. I beslutet från 1978 förutsatte man en utvärdering av besparingsåtgärderna – att man skulle ompröva dessa och de beslutade stödåtgärderna osv. för att se vilka effekter de hade fått. Jag konstaterar också att man hänvisar till den propositionen och beträffande målet säger att de bedömningar som gjorts var realistiska – vi har nu faktiskt möjlighet att höja målet ytterligare. I den propositionen talades också om nödvändigheten av att man successivt, efter hand som man vann erfarenheter, genomförde ändringar. Det är också precis vad som har gjorts under tiden. Så kommer man naturligtvis att göra även i fortsättningen.

Jag vill bara slå fast att socialdemokraterna – trots den våldsamma kritik som riktades mot den proposition som lades fram 1978 och som naturligtvis berodde på resultatet av 1976 års val – nu, när det har gått några år, ställer sig bakom ett beslut i riksdagen som bygger på denna sparplan. Men vi har naturligtvis anledning att vara tacksamma för att vi har kommit fram till en större samstämmighet.

Anf. 60 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Om det är så att civilutskottets skrivning i sak inte spelar någon roll vad gäller en eventuell energihushållningslag, så kan man verkligen med fog hävda att det inte finns någon anledning att beröra frågan, särskilt inte om man har den uppfattningen att en energihushållningslag inte är nödvändig, vilket centerpartiet uppenbarligen har. Eller är det möjligen så att centern har ändrat uppfattning i den här frågan?

Anf. 61 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Om det förslag som vi nu skall ta ställning till vore i huvudsak samma sparplan som den vi presenterades vintern 1977–1978, skulle vårt ställningstagande naturligtvis inte vara sådant som det nu är. Låt mig för det första konstatera att det har skett väsentliga förändringar, första gången redan 1979 och därefter kontinuerligt. Så är också fallet med de förslag som nu läggs fram och som innebär att viktiga krav från vår sida tillgodoses. För det andra ger oss vårt krav på att det arbete, som borde ha utförts men som inte är klart, nu skall slutföras i en parlamentarisk kommitté och i energihushållningsdelegationen goda skäl för att hoppas på att energihushållningsverksamheten fortsättningsvis skall bli bättre än vad den tidigare varit. Utskottet föreslår nämligen att riksdagen skall besluta i enlighet härmed. Det är det förslaget som vi biträder, herr talman.

Anf. 62 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Alldeles oavsett kommitténs fortsatta arbetsuppgifter är det bara att konstatera att det är klart vilket beslut riksdagen skall fatta, i varje fall i vad gäller civilutskottets del av detta ärende, eftersom utskottet är överens om att tillstyrka de förslag som framläggs i propositionen. Dessa kommer därmed att vara grunden för arbetet under några år framöver. Kommitténs uppgift är inte att omedelbart gå in i detaljer i energipolitiken, utan att syssla med litet större frågor.

Andre vice talmannen anmälde att Birgitta Dahl anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 63 SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jordbruksutskottet har haft att yttra sig över vissa frågor i energipropositionen. I första hand gäller det miljö- och naturresursfrågor. Jag har tagit till orda för att i de avseendena komplettera vad som framhållits av mina partivänner i näringsutskottet med några synpunkter.

Försurningen av mark och vatten kan utvecklas till den största naturkatastrof vårt land stått inför.

De senaste åren har vi fått täta rapporter om hur allt fler sjöar försuras. Tiotusentals sjöar är döda eller döende. Försurningen är nu inte bara ett hot mot naturen. Också det vatten vi dricker påverkas. Det sura vattnet löser ut giftiga tungmetaller i marken, som kadmium och kvicksilver. En ny forskningsrapport från Blekinge visar att försurningen i stora delar av Syd-

och Västsverige gått mycket snabbare än man hittills trott. Skogen och grödan påverkas också. Skogens tillväxt försämras och även jordbruket påverkas.

Försurningen i Sverige orsakas till stor del av nedfall av svavel som kommer från kontinenten. Vi drabbas hårdare än ursprungsländerna, eftersom vi har kalkfattig mark med låg motståndskraft mot försurningen.

På kort sikt kan sjöar och åkrar kalkas. Men det är dyrt och löser inga problem på längre sikt. Den socialdemokratiska regeringen föreslog i en proposition 1976 riksdagen ett program för att motverka försurningen. Då en betydande del av luftföroreningarna kommer från andra länder, förutsattes i detta program aktiva insatser från Sveriges sida på det internationella planet för att förmå våra grannar att delta i denna viktiga miljövårdsinsats.

Vi har förgäves i oppositionsställning år efter år försökt förmå den borgerliga regeringen att fullfölja det arbete med att träffa bilaterala avtal med i första hand länderna runt Östersjön som den socialdemokratiska regeringen påbörjade. Först i år har jordbruksministern vaknat till insikt om att sådana avtal skulle kunna vara värdefulla. Han har ju nu aviserat att han skall göra en resa runt i Europa, förhoppningsvis för att försöka träffa sådana avtal.

I den socialdemokratiska propositionen utgick vi ifrån att en av förutsättningarna för att Sverige skulle lyckas förmå andra länder till insatser mot luftföroreningarna var att vi själva var beredda att sopa rent framför egen dörr. Vi kan rimligtvis inte kräva hårdare regler av andra länder än dem vi ställer upp för oss själva. Våra regler för svavelutsläppet är således inte bara en fråga om hur mycket som släpps ut från svenska anläggningar, utan i hög grad en förutsättning för att påverka de stora svavelutsläppen på kontinenten. Det är därför som man med förvåning och stor oro tar del av den energiproposition som den borgerliga regeringen lagt på riksdagens bord. Regeringspropositionen slår upp portarna på vid gavel för en nära nog oplanerad kolintroduktion samtidigt som man försvagar i stället för skärper skyddet för miljön.

Hitintills har prövningen enligt miljöskyddslagen inneburit att koleldade anläggningar har tvingats vidta relativt omfattande skyddsåtgärder inkl. krav på avsvavling. Södertälje kan vara ett exempel på detta. Naturvårdsverket har i sina krav för koleldade anläggningar tillämpat riktlinjer som i väsentlig grad överensstämmer med de normer som är på väg att accepteras på kontinenten, exempelvis i Västtyskland. Man har krävt dessa normer för anläggningar med större utsläpp än 400 ton svavel per år. I energipropositionen vill jordbruksministern flytta upp denna gräns till 2 100 ton. Effekten av regeringens proposition skulle bli att huvuddelen av svenska koleldade värme- och kraftvärmeverk under 1980-talet skulle slippa avsvavlingsanordningar. De skulle tillåtas att släppa ut mer än dubbelt så mycket svavel som förmodligen kommer att accepteras i Västtyskland. Endast på det tre största orterna i Sverige skulle avsvavlingsanläggningar behöva komma in fråga med regeringens förslag, men också här skulle det vara möjligt att slippa krav på

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

avsvavling genom att man valde att inom ett större regionalt fjärrvärmenät anlägga fler eldningsanläggningar.

Hur har jordbruksministern tänkt sig att argumentera när han far runt i Europa för att uppmana andra länder att vidta större försiktighetsmått när det gäller att klara försurningsproblemen, om riksdagen ansluter sig till den kolpolitik som den svenska regeringen nu företräder? I Hur kan regeringen ett år efter folkomröstningen så grundligt omvärdera de risker som är förknippade med kolet ur miljösynpunkt och som alla då var angelägna om att understryka och värja sig emot?

Jordbruksutskottet har haft att yttra sig till näringsutskottet över miljökonsekvenserna av regeringens proposition. Den borgerliga majoriteten i utskottet har accepterat regeringens uppläggning. Socialdemokraterna i utskottet har reserverat sig mot förslaget med hänsyn tagen till miljökonsekvenserna. Vi slår i vårt yttrande fast att med kolanvändning innebär utsläppen av svavelföreningar, tungmetaller, kväveoxider, cancerframkallande kolväten, klimatpåverkande koldioxider och produktionen av en stor volym av giftig aska stora risker för människors hälsa och miljö. Vi är medvetna om att vi måste utnyttja kolet i viss omfattning men att det av nyss redovisade skäl är viktigt att introduktionen sker med stor försiktighet, såsom också understrukits av näringsutskottets talesman Hugo Bengtsson tidigare här i kammaren. Skulle marknadskrafterna släppas fria i det här sammanhanget, skulle kolet dessutom komma att tränga undan möjligheterna att utveckla inhemska förnybara alternativ. Det skulle innebära att vi skulle sätta oss fast i ett kraftigt ökat kolberoende.

Med hänsyn tagen till de risker för miljön som för landet totalt är förknippade med förbränning av kol är det nödvändigt med en samlad bedömning av alla ansökningar om koleldade anläggningar. Regeringen måste snarast möjligt presentera en plan för hur fördelningen mellan t. ex. kol och inhemska bränslen skall göras för att ersätta oljan. Sådana förändringar i lagstiftningen måste genomföras att denna samlade bedömning av ansökningarna kan komma till stånd. Vi konstaterar att regeringens i propositionen presenterade förslag innebär en kraftig försämring i jämförelse med naturvårdsverkets uppfattning när det gäller att begränsa utsläppen från de koleldade anläggningarna. Den borgerliga majoriteten i näringsutskottet har tagit ett steg i vår riktning, men det är ett för kort steg för att vara acceptabelt ur miljösynpunkt. Vi anser därför att riksdagen hos regeringen bör begära att den i samband med att en plan för kolintroduktionen presenteras också framlägger skärpta bestämmelser beträffande miljökraven och att man i avvaktan på sådana bestämmelser från regeringen och myndigheternas sida tillämpar den skärpta praxis som bl. a. kom till uttryck i samband med prövningen av Södertäljeanläggningen. Den begränsning av svavelutsläppen som statens naturvårdsverk krävt vid nya anläggningar måste vara målsättningen för våra ansträngningar i dessa sammanhang, om vi vill söka förhindra den naturförstörelse som hotar. Samma målsättning har kommit till uttryck i bl. a. fru Hambræus motion.

Vi anser också, i likhet med vad som uttalas i motion 1975, att förvaringen

av avfall från koleldade anläggningar kommer att kräva betydande mark-arealer som förfular landskapsbilden och som riskerar att hota grundvattnet genom att tungmetaller m. fl. föroreningar löses ut i regnvatten. Enligt vår mening bör regeringen också låta kartlägga tänkbara deponeringsplatser för kolavfall. Forskningsinsatser bör frigöras för att utröna i vilken mån detta avfall kan nyttiggöras.

Med anledning av en motion till 1978/79 års riksmöte begärde riksdagen att en plan skulle utarbetas rörande en långsiktig uppbyggnad av naturvårdsverkets resurser för bl. a. metodutveckling, tillståndsgivning och kontroll av de hälso- och miljöeffekter som utsläpp av föroreningar från olika bränslen, främst kol, ger upphov till. Någon sådan plan har ännu inte lagts fram. Socialdemokraterna i jordbruksutskottet har i sitt yttrande till näringsutskottet understrukit angelägenheten av att detta riksdagens beslut genomförs av regeringen. Eftersom vi nu har fått en ny regering igen, vore det värdefullt om riksdagen upprepade sitt tidigare krav genom att ansluta sig till reservation nr 21 i näringsutskottets betänkande under rubriken Statens naturvårdsverks anläggning i Studsvik.

Jordbruksutskottet har också haft att uttala sig om användningen av skogsråvara i energisammanhang. Vi är alla starkt medvetna om att en av svårigheterna som möter oss när det gäller att uppnå en lönsam ekonomisk utveckling är den brist på virkesråvara vi kommer att ha under den virkessvacka som väntar framöver.

Vi har redan nu fått uppleva hur råvarubrist skapat närmast kaotiska förhållanden inom skogsindustrin. Det skulle därför vara närmast upprörande om vi inte nu försökte gardera oss emot att vi genom en okontrollerad utbyggnad av eldningsanläggningar skulle förvärra dessa svårigheter.

Industriministern, som har ansvar både för skogsindustrins utveckling och för regionalpolitiken i dessa sammanhang, har i sin industripolitiska proposition avslöjat att han saknar sinne för dessa problem. Han vill i stort sett lösa dem genom att låta marknadskrafterna verka. Statsministern har i dag anslutit sig till samma synsätt och filosofi. Detta recept innebär att vi riskerar en ytterligare skärpning av råvarubristen och därmed en fortsatt planlös utslagning av skogsindustrier, med svåra konsekvenser för många anställda och hela bygder. Förgäves har både skogsindustriföretagen och de anställdas organisationer försökt få regeringen att förstå att en okontrollerad utbyggnad av vedeldningsanläggningar kan komma att innebära att också sådan råvara som skogsindustrin behöver kommer att ryka med i anläggningarna.

Då vi socialdemokrater vet vilken betydelsefull roll skogsindustrin spelar i vår ekonomi och vilka värdefulla arbetstillfällen det gäller, har vi krävt en ordning enligt vilken tillståndsprovning för sådana anläggningar bör ske. Den form av tillståndsprovning det här är fråga om finns redovisad i den socialdemokratiska reservationen nr 11 i näringsutskottets betänkande.

Herr talman! Att trygga vår försörjning med energi och samtidigt hushålla med naturresurser och skapa ett gott skydd för människor och miljö är en av de viktigaste uppgifterna vi har framför oss. Regeringens förslag är på de

punkter jag här har redovisat oacceptabla. Jag yrkar därför bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer som är fogade till näringsutskottets betänkande.

Jag vill sluta med att erinra om att Nordiska rådet vid sin senaste session i Köpenhamn hemställde till de nordiska ländernas regeringar att utforma en energi- och industripolitisk strategi med sikte på att göra Norden mindre beroende av importerade energiråvaror och att utnyttja nordiska resurser för att kunna förstärka en industriell utveckling, till stöd för sysselsättning och regionalpolitiska mål. Jag förutsätter att den svenska regeringen kommer att arbeta för att detta krav skall förverkligas.

Anf. 64 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Svante Lundkvist ger en mycket målande bild av de vådor som följer med svavelutsläpp, försakade av eldning med olja och kol. Jag tror inte att vi i den här kammaren har några svårigheter alls att vara överens med honom om nödvändigheten av att förbättra miljön.

Detta är också målet för utskottets hemställan, och jag vill erinra om att vid bifall till denna – i kombination med de åtgärder som redan vidtagits – torde svavelhalten i Sverige komma att minska till hälften fram till 1990. Det är ett bra steg i rätt riktning.

Att vi skall använda kol beror i och för sig inte på någon kärlek till den varan, utan syftet är att den skall ersätta oljan. Då kan vi konstatera, Svante Lundkvist och jag, att oljans skadeverkningar är större än kolets. Trots de mycket stränga krav som ställs på oljan i Sverige blir svavelutsläppet vid en fortsatt användning större än det skulle bli om vi övergick till kol.

Socialdemokraterna godtar den energibalans som regeringen ställt upp. De säger: Så här mycket kol skall vi ha in. Det är viktigt, värdefullt och bra, för vi måste ersätta oljan. Då måste man också se till att vi har förutsättningar att få in det kolet. Skall vi få det måste det ges klarhet i vilka krav som skall gälla för kolet. På den punkten lämnar oss den socialdemokratiska reservationen i total ovisshet. Vilka krav ställer Svante Lundkvist på kolet? Han säger att regeringen måste återkomma. Tala i stället om för oss vilka miljökrav Svante Lundkvist själv tycker skall gälla. Det vore önskvärt.

Jag vill också säga att till den lätta förvirringen i fråga om den socialdemokratiska kolpolitiken f. n. bidrar naturligtvis de krav som socialdemokraterna ställer på ett fördjupat studium av en central kolhamn i Landskrona. Vad är innebörden av det? Å ena sidan säger Svante Lundkvist och andra ledamöter av jordbruksutskottet att vi skall vara oerhört försiktiga – så försiktiga att vi riskerar att få använda olja och därigenom få en sämre miljö än vi annars skulle fått. Å andra sidan vill man ha en central kolhamn. Det tyder på en väldig vilja att acceptera en långt större kolintroduktion än den majoriteten i utskottet går med på. Denna osäkerhet och oklarhet, detta försök som socialdemokraterna gör att tillgodose alla opinioner, vinner inte respekt.

Anf. 65 SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag åhörde den debatt som Hadar Cars tidigare hade med Hugo Bengtsson. Nu gör han ett nytt försök att blanda bort korten i det här sammanhanget.

När Hugo Bengtsson hade talat om kolhamnen försökte Hadar Cars göra gällande att socialdemokraterna plötsligt hade en högre ambition då det gällde mängden kol som skulle importeras. Så är inte fallet. Det framgår av handlingarna i målet. Det är en annan sak att man kan finna det fördelaktigt, liksom oljeersättningsdelegationen gjorde, att få denna typ av centraliserad import.

Sedan säger Hadar Cars att om vi inte är litet mer oförsiktiga – eller ganska mycket mer oförsiktiga – när det gäller miljön och har mildare anspråk beträffande de bestämmelser som skall gälla för att motverka riskerna med kolet, så får vi inte in det kol vi behöver. Jag vågar påstå att Hadar Cars här är oerhört pessimistisk. Vi har år efter år, när vi drivit en aktiv miljöpolitik i det här landet, kunnat konstatera att vi i stället för att komma i bakvatten har kunnat ligga i förtur när det gällt att utveckla t. ex. en ny teknik. Det har inte bara vi själva haft nytta av utan vi har också kunnat exportera tekniken åt annat håll.

Jag skulle förmoda att Hadar Cars vet att den anläggning som skall byggas i Södertälje kommer att fungera som en referensanläggning för det svenska företag som har levererat den. Den har redan gjort det möjligt att sälja ytterligare en anläggning till USA.

På det här sättet arbetade vi också när det gällde andra miljöfrågor. Genom att ligga i täten med miljökraven kunde vi, på basis av våra egna miljökrav, utveckla en teknik som har gjort det möjligt för oss att också ligga i täten vid försäljningen av denna teknik.

I stället för att lägga oss i bakvatten, som Hadar Cars och regeringen vill göra, och vara mindre förutseende beträffande miljökraven – och därigenom förlora möjligheterna att utveckla vår egen teknik och skapa en marknad för svenska företag – bör vi naturligtvis försöka hålla oss kvar i täten och driva utvecklingen. Det betyder så mycket för oss själva, bl. a. med hänsyn tagen till vår ogynnsamma situation när det gäller försurningstendenserna. Det betyder också mycket för oss att kunna utveckla svensk teknik och ge svensk industri sysselsättningstillfällen.

Anf. 66 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Svante Lundkvists inlägg kan man få en känsla av att kommuner och företag står i kö för att köpa in stora mängder kol till Sverige och att det gäller att på alla sätt se till att bromsa denna expansiva strävan att ersätta olja med kol. Men detta är inte verkligheten, Svante Lundkvist. Verkligheten är den att man på grund av att man under lång tid inte har använt kol i Sverige är mycket försiktig. Man är osäker. Man vet inte vad som kommer att gälla. Man vet inte varifrån man skall få kol. Man vet inte hur man skall hantera kol. Alla dessa problem måste övervinnas, om vi

Nr 151

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

skall kunna få kommuner och andra att våga göra de satsningar som ger oss den oljeersättning med hjälp av kol som vi gemensamt sätter upp som ett mål för 1990. Om man därtill lämnar kommuner och företag i osäkerhet om vilka miljökrav som kommer att gälla, tror jag att det ytterligare kommer att försvåra kolintroduktionen. Risken blir då påtaglig att vi inte kommer att få den oljeersättning som vi ju gemensamt eftersträvar. Konsekvensen av det blir i sin tur inte bara att vi får ytterligare svårighet att klara våra utlandsbetalningar och att statsskulden därmed ökar utan också att vi får en sämre miljö, eftersom oljan ger en större svavelmängd än vad kolet gör med de krav som utskottet anger.

Jag tycker att Svante Lundkvist bör begagna tillfället att klarare ange exakt vad det är för krav som socialdemokratin ställer upp. Han undvek det inte bara i sitt huvudanförande utan också i sitt andra inlägg. Preciserat vad det är för åtgärder som socialdemokraterna vill vidta! Tala inte bara allmänt om att kraven måste skärpas, att regeringen måste återkomma, utan redogör för socialdemokratin uppfattning! Säg klart ut: Vi tycker att dessa krav skall tillämpas nu med en gång. Då har vi någonting att utgå ifrån – det har vi inte haft hittills.

Sedan är det klart, Svante Lundkvist, att det inte behövs någon central kolhamn vid en försiktig kolimport. Därför har vi bedömt att det inte finns någon anledning att gå vidare med den frågan. Det är lika klart att socialdemokraternas krav på att frågan om en sådan hamn nu skall utredas hos många väcker en oro för vart socialdemokratin är på väg. Är det en massiv insats av kol i slutet av det här årtiondet som socialdemokratin tänker sig? Om inte – varför kräver man då ett fortsatt studium av frågan om en central kolhamn?

Anf. 67 SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Det sista var väl ett överdrivet försök att utveckla en grov demagogi, om Hadar Cars verkligen vill göra gällande att vi socialdemokrater – mot bakgrund av vad vi har redovisat i våra reservationer – vill driva fram en oförsiktig kolintroduktion. Om vi följer regeringens och utskottets förslag, kommer det att råda ovisshet – kommunerna vet inte om vi kommer att ställa de miljökrav på anläggningarna som är nödvändiga eller ej.

Menar Hadar Cars att vi skall uppmuntra kommunerna att skynda sig att introducera anläggningar före ett visst årtal, därför att miljökraven intill dess inte kommer att vara så hårda? Det är i så fall en helt orimlig inställning. Men det är på det sättet som regeringens och utskottets förslag kommer att verka.

Sedan efterlyste Hadar Cars, eftersom han tydligen inte hade hört på mig, en mer konkret ståndpunkt när det gäller vad vi syftar till. Då skall jag upprepa vad jag sade i mitt inledningsanförande.

För det första sade jag: Vi menar att riksdagen hos regeringen bör begära att regeringen, i samband med att en plan för kolintroduktion presenteras, också framlägger skärpta bestämmelser beträffande miljökraven och att man i avvaktan på sådana bestämmelser från regeringen och myndigheternas

sida tillämpar den skärpta praxis som bl. a. kom till uttryck i samband med prövningen av Södertäljeanläggningen. Vilka krav som ställdes där lär inte vara så svårt att ta reda på.

För det andra sade jag: Den begränsning av svavelutsläppen som statens naturvårdsverk krävt för nya anläggningar måste vara målsättningen för våra ansträngningar i dessa sammanhang, om vi vill söka förhindra den naturförstörelse som hotar.

Detta sade jag i mitt första inlägg.

Andre vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 68 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Utnyttjande av inhemska energikällor har under de senaste åren debatterats livligt, och detta finns väl inget att invända emot, men ännu bättre hade det varit om ord hade följts av handling. Här skulle samhället ha möjlighet att ta sådana initiativ att dessa energikällor kan användas på ett för samhället vettigt sätt och att samhällsviktiga frågor såsom miljöaspekter, regionalpolitiska aspekter och sysselsättningsaspekter kan få en allsidig prövning. Men detta blir tydligen inte fallet. Åter överlämnas ansvaret för och initiativet till utvecklingen på detta område till de s. k. fria marknadskrafterna. Detta kommer att skapa problem för framtiden. I en del fall är frågan om inte problemen redan uppstått.

Ett av de alternativa bränslen som i dag är aktuella är vedråvara. Man får nästan intrycket att detta till en del innebär en historisk upptäckt, nämligen att ved går att elda med. Men ved har ju alltid använts. Den torde vara vår äldsta energikälla. Att sedan miljontals kubikmeter ved fått ruttna upp i våra skogar under de senaste årtiondena, på grund av att vi har kunnat köpa billig olja, är också ett faktum. Nu skall alltså en del av den olja vi använder ersättas, bl. a. av vedråvara – en återgång till en gammal beprövad energikälla, till vilken ett stort intresse finns knutet.

Det är framför allt i kommunerna som man nu planerar för värmeverk, där flis och skogsavfall skall användas. Framför allt i Norrlandskommunerna ser man fördelar med detta. Det skapar ny sysselsättning, och med stigande oljepriser ser man också ekonomiska fördelar för framtiden. Att det sedan även blir positivt för skogsvården, bl. a. genom ökad röjning, gör ju inte saken sämre.

Men nu höjs kraftiga röster mot en sådan utveckling. Skogsindustrin befärar att råvara lämpad för industrin skall eldas upp i dessa värmeverk. De mest kritiska kräver att ekonomiska bidrag till byggandet av dessa värmeverk skall stoppas. Också hos de anställda inom skogsindustrin finns en oro över hur råvaran i framtiden kommer att användas.

De skrivningar som finns i propositionen om hur en sådan konflikt, eller problemet med fördelningen av råvaran, skall lösas har på inget sätt undanröjt dessa farhågor. Detta anser vi vara mycket olyckligt, och det är att helt i onödan skapa konfliktsituationer, till skada för alla intressen.

Tisdagen den
26 maj 1981

Riktlinjer för energipolitiken, m. m.

Med nuvarande förhållande finns risk för att utbyggandet av energianläggningar bromsas upp eller förhindras på grund av den oro som finns inom skogsindustrin. Denna oro kan alltså i sig själv skapa problem i skogsindustrin.

Det är mot denna bakgrund som vårt parti i en motion krävt vissa regler och viss tillsyn av att dessa regler följs när det gäller fördelningen av råvaran mellan energianvändning och skogsindustri. Vi menar att samhället måste ta snabba initiativ för att få till stånd en bra utveckling på detta område. Ingen vet var vi hamnar om prismekanismen skall styra fördelningen av vedråvaran. Därför yrkar jag bifall till motion 1980/81:214.

Det finns alltså klart uttalade farhågor och en oro när det gäller fördelningen av vedråvara. Det synes som om konfliktsituationer skulle komma att uppstå även när det blir fråga om exploatering av torven. I vår motion pekar vi på att det finns risk för att det blir en kapplöpning mellan olika intressen för att exploatera t. ex. de mest lönsamma torvfyndigheterna. Frågan är om inte risken redan övergått till verklighet; rapporter från olika delar av landet ger en antydning om det. En mängd bolagsbildningar ser dagens ljus, oroliga kommunalmän och kvinnor står frågande och undrar vart det bär hän.

Åtminstone i Norrlands inlandskommuner fanns och finns stora förhoppningar om nya arbetstillfällen, om en planerad exploatering av torvtillgångarna, som tar hänsyn till miljöintressen. Nu kan man befara att möjlig framställning eller förändring sker på annat håll, eller inte alls, i likhet med vad som händer när skogstillgångarna började exploateras.

Här hade samhället möjlighet att redan i inledningsskedet inordna exploateringen och användningen i en samhällelig planering. Men som framgår av propositionen överläts exploateringen i stor utsträckning till privata initiativ, vilket vi inte anser acceptabelt.

Vi menar att exploateringen och hanteringen av de inhemska bränslena måste ställas under samhällets kontroll genom att regionala bränslebolag med statligt och kommunalt inflytande bildas för att handha utvinning, transporter och användning.

I detta sammanhang vill jag påminna om den motion om utnyttjande av fasta bränslen i skogslänen som vi väckte vid förra riksmötet. Utgångspunkten för den motionen var det omfattande utredningsarbete som genomförts i Västerbotten. Finansieringen av detta utredningsarbete skedde genom nämnden för energiproduktionsforskning. Som administratör har utvecklingsfonden i länet fungerat.

Vi hemställde om särskilda medel för de projektförslag som där utarbetades och yrkade att forskning rörande miljöeffekter skulle bedrivas jämsides. Vi skulle då ha fått flera pilotprojekt, och erfarenheterna av dem skulle ha kunnat komma övriga delar av landet till godo. Den målsättningen var också uttalad att verksamheten skulle kunna tjäna som förebild för andra.

Tyvärr ställde sig riksdagen avvisande till detta förslag. Nu har viss verksamhet på detta område ändå kommit i gång genom satsningar på

regional nivå. Naturligtvis hade det varit utomordentligt bra, om en rejäl satsning hade gjorts. Att det gjorts en tempoförlust i utvecklingsarbetet är klart.

Herr talman! Riksdagen har beslutat att en försöksanläggning för framställning av metanol skall startas. Ännu har inget beslut fattats om vilken plats i vårt land den aktuella försöksanläggningen skall förläggas till. Många platser har varit aktuella. En sådan försöksanläggning användes bl. a. som lockbete när Sakabs anläggning skulle lokaliseras.

Vi anser att en skyndsam försöksverksamhet även på detta område är nödvändig.

Bertil Måbrink har i en motion föreslagit att denna försöksanläggning skall lokaliseras till Söderhamn. Som skäl för detta har anförts att denna kommun har drabbats hårt av nedläggningar och minskningar av antalet anställda. Här finns också god tillgång på den råvara som är aktuell i sammanhanget. Vidare finns lämpliga fabrikslokaler tillgängliga för försöksanläggningen. Kommunen har också från första början uttalat att den vill ha anläggningen. Vi anser det viktigt att försöksanläggningen kommer i gång. Det skulle också innebära att framställning i större skala av metanol påskyndades och att flera orter senare skulle komma i fråga för sådan produktion.

Jag ber att få yrka bifall till motion 1980/81:390.

I detta betänkande behandlas också en motion av Eivor Marklund m. fl. Motiveringen återfinns i en annan motion, motion 1100 om produktionsavgifter på vattenkraft. Där har vi tagit fasta på en samstämmighet som råder om att de s. k. övervinsterna vid äldre vattenkraftverk skall dras in. Angelägenheten härav har poängterats tidigare i debatten. Vi anser att dessa medel skall tillföras dels en central fond, dels regionala fonder och att medlen bör användas för att utveckla basnäringar. Det innebär att betydande medel skulle återföras till de regioner där vattenkraften exploateras och att ett regionalt inflytande över dessa medel kommer till stånd. Vi anser också att det bör utredas om även Vattenfalls övervinster skall överföras till dessa fonder. I motion 1980/81:1101 föreslås att riksdagen hemställer hos regeringen om en sådan utredning. Jag yrkar bifall till densamma.

Anf. 69 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det verkar som om energifrågan nu har kommit in i ett lugnare politiskt läge än tidigare. Folkomröstningen resulterade i att svenska folket bestämde sig för att kärnkraften skall vara en parentes. Det var ett betydelsefullt beslut. År 2010 skall det sista aggregatet vara taget ur drift. Såvitt jag förstår är detta internationellt sett ett unikt beslut.

Jag tror att alla initierade är på det klara med att detta är en stor och svår uppgift. Avvecklingsplanen innebär både att oljan skall minimeras och att kärnkraften skall bort och i stort sett ersättas av inhemska och förnyelsebara energislag.

Ingen annan uppgift är viktigare i dagens läge än att vidta kraftiga åtgärder för att denna avvecklingsplan skall kunna fullföljas.

Det är förvånande att den gamla regeringen inte tillsatte en politisk

energiminister ur de partier som stod för avvecklingen, eftersom detta i första hand är en politisk fråga av stor räckvidd. Men det förvånar ännu mer att regeringen Fälldin III helt saknar en särskilt tillsatt energiminister. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att regeringen inte tar tillräckligt allvarligt på energifrågan och kärnenergis avveckling. Vi har en tidsram. De avgörande åren ligger i början. Det är då inriktningen avgörs. Ingenting är viktigare än att avvecklingsplanen från linje 2 fullföljs med stor kraft och bestämdhet.

Vi står alltså inför kravet att bygga upp ett långsiktigt energisystem som för det första innebär avveckling av kärnkraften, för det andra inte tär på miljön och för det tredje bygger på varaktiga och förnyelsebara energikällor. Det framtida energisystemet skall fungera utan kärnkraft och med liten kol- och oljeanvändning.

För detta behövs – som har framförts i flera tillfällen vid dagens debatt – vissa inslag i energipolitiken.

Vi behöver bl. a. ett bolag som kan driva det statliga engagemanget i uppbyggnaden av en marknadsorganisation för inhemska bränslen.

Vi behöver kommunal energiplanering, som Birgitta Dahl särskilt påpekat. Detta är oerhört viktigt, eftersom det finns risk att många tekniker och framför allt industrin inte tar avvecklingen riktigt på allvar. Den politiska styrningen måste bli bestämd på den här punkten. Den kommunala planeringen måste vidare samordnas med den centrala.

Det betyder att kommunerna behöver energipolitiska program. Kommunerna behöver ett nytt och samlat regelsystem. De kommunala och kooperativa bostadsföretagen bör kunna spela en väsentlig roll i den kommunala energihushållningen.

En av de allra viktigaste frågorna är naturligtvis energihushållningen. Det kan vara svårt med detta i ett läge där elenergin är god, men arbetet med och beredskapen för en energihushållning måste vara omfattande. Vi får inte manövrera oss in i ett läge där vi tvingas till beslut senare som står i motsatsställning till avvecklingsplanen.

När diskussionen om uranbrytning var uppe under folkomröstningskampanjen sades det ganska tydligt att frågan inte var aktuell, eftersom vi hade avtal eller kunde få avtal om import av uran under hela tiden fram till år 2010. Jag vill att vi står fast vid detta. Det betyder bl. a. ett nej till Pleutajokk. Ingenting har inträffat som skulle tvinga oss till uranbrytning.

Att jag, herr talman, inte vill säga definitivt nej, som centerpartisterna gör i reservation 12, beror på att det kan uppkomma en situation då vi tvingas att bryta, t. ex. på grund av avspärning. Har vi bestämt oss för att ha kärnkraft fram till år 2010, bör vi också hålla den vägen öppen. I annat fall kan vi komma i den situationen att vi i dag fattar ett definitivt beslut som sedan inte håller i en svår situation. Jag har, herr talman, på denna punkt inget annat yrkande än utskottsmajoriteten, men jag har velat göra denna markering i fråga om uranbrytning.

Kolet är oljans ersättning. Det vore emellertid olyckligt om vi skulle råka in i ett starkt kolberocende, bl. a. av miljöskäl. Bl. a. bör – som det sägs i en av reservationerna, nr 5, från socialdemokratiskt håll – importlicenser införas.

så att vi får kontroll över kolanvändningen.

Det är mycket som dess bättre, herr talman, talar för att de förnyelsebara energikällorna kommer att lämna väsentliga bidrag till energiproduktionen redan under 1990-talet. Dit hör torven. Dit hör restprodukter av skogsavverkning. Dit hör vattenkraften, som bör byggas ut mer. Och dit hör vindenergin. Den senare är f. n. i ett stadium av forskning och utveckling. Den kan emellertid också så småningom ge väsentliga tillskott till energiprogrammet. Och det finns andra möjligheter som säkert kommer fram under resans lopp.

Det är viktigt att vi får den kommission som vi begärt i den socialdemokratiska motionen och som utskottet har förordat. Det är också väsentligt att den tar tag i alla de frågor som är aktuella och driver dem. Och framför allt är detta inte en kommitté som skall göra en ny utredning, utan en kommitté som skall arbeta kontinuerligt och komma med förslag om åtgärder.

Det är ändå ganska mycket som talar för att samhället skall klara omställningen fram till år 2010. Ingenting är viktigare – jag vill än en gång understryka det innan jag slutar mitt anförande – i energi- och kärnkraftsfrågan än att avvecklingsplanen från linje 2 i folkomröstningen omsätts i handling. Det är ju på detta som trovärdigheten hos både politikerna och folkomröstningsinstitutet hänger. Då behövs det, menar jag, en stark samhällelig styrning – marknadskrafterna verkar ju ibland i en annan riktning – för att vi skall nå det resultat som avvecklingsplanen i folkomröstningen förutsatte.

Herr talman! Jag upprepar vad jag sagt tidigare i mitt inlägg: De närmaste åren är de viktigaste i det här arbetet.

I detta anförande instämde Lisa Mattson (s).

Anf. 70 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag måste medge att jag kanske inte är lika övertygad som Evert Svensson om att vägen till framgång i energipolitiken ligger i ett ännu större politiskt inflytande över de energifrågor som har slitits sönder och samman av politiska stridigheter under de senaste åren.

Apropå Evert Svenssons anförande vill jag också i all stillsamhet påpeka att vad näringsutskottet har gjort med det socialdemokratiska kravet på en parlamentarisk kommission, som skulle arbeta för evigt, är att i stället förordade en parlamentarisk kommitté med uppgift att analysera och lägga fram förslag till åtgärder som sträcker sig bortom det perspektiv som propositionen i övrigt behandlar.

Jag ber nu, herr talman, att få säga några ord till försvar för den elektriska strömmen. Det var en uppgift som socialdemokratin tidigare med stor ära tog på sig – att försvara de möjligheter som den elektriska strömmen ändå har inneburit för vårt land. Få företeelser har ju så revolutionerat det svenska samhället som introduktionen av elektriciteten som ett ändamålsenligt sätt för distribution av energi. I ett slag möjliggjordes plötsligt överföringar över långa avstånd till begränsade kostnader.

Energin kunde produceras där det framstod som mest fördelaktigt att göra detta, oavsett var denna energi till slut skulle komma att förbrukas.

I dag står elenergin för 20–25 % av den totala energianvändningen i vårt land, och andelen ökar trots att elektriciteten beskattas hårdare än annan energi. Straffbeskattningen avråder således inte människor från att uppskatta dess värde och flexibilitet.

För bara några år sedan föreföll vi alltså vara ense om att el som energiform inte var någonting som borde bekämpas. Tvärtom sades det, när riksdagen tog sitt förra övergripande energibeslut 1975, att även om vi siktade till att plana ut ökningen av energiförbrukningen i samhället, var det både acceptabelt och angeläget att tillåta elenergiandelen av vår totala energiförsörjning att fortsätta att öka. Men sedan blev det av någon förunderlig anledning likhetstecken mellan kärnkraft och elektricitet för somliga.

Jag kan, herr talman, förstå och till stora delar också respektera de motiv som för somliga ligger bakom motståndet mot kärnkraften. Men jag kan inte förstå och jag kan inte respektera varför tvetsamhet till kärnkraften skall leda till en fullständig blockering när det gäller att utnyttja de möjligheter som elektriciteten som energiform – faktiskt kärnkraften alldeles förutan – fortfarande erbjuder.

Den negativism mot elenergin som enligt min mening saknar allt förnuft förefaller vara drivfjädern bakom idéerna om förbud mot direktverkande elvärme. Resonemanget bakom dessa förbudsidéer förefaller vara att avvecklar vi inte behovet av den elektriska strömmen, så klarar vi aldrig att avveckla kärnkraften. Eller annorlunda uttryckt: Skulle vi behöva offra barnet för att bli kvitt badvattnet, kan väl detta inte hjälpas.

Bakom önskemålet att förbjuda elvärme och de bevekelsegrunder som ligger bakom detta framgår indirekt och i förbigående ett medvetande om elens i allmänhet och kärnkraftselens i synnerhet konkurrenskraft. Så fördelaktig befarar man alltså att elen skall bli för uppvärmningsändamål att särskilda restriktioner känns påkallade. Enligt min mening borde vi ägna mindre tid åt att införa förbud gentemot sådant som är ekonomiskt fördelaktigt till förmån för alternativ som inte i sig själva framstår som konkurrenskraftiga.

Men tanken, herr talman, på förbud mot direktverkande elvärme som ett naturligt utflöde av resultatet av folkomröstningen om kärnkraften bygger på fler tankefel än så. Folkomröstningen förra året gällde kärnkraften, inte elektriciteten. Det är visserligen så att avvecklar man den elektriska strömmen, så ökar naturligtvis förutsättningarna för att man också lyckas med avvecklingen av kärnkraften. Men frågan är bara till vilket pris för land och folk. Däremot är det faktiskt inte så att något direktelvärmeförbud är nödvändigt för att göra kärnkraftsavvecklingen möjlig, när de nuvarande kärnkraftsaggregaten tjänat ut, hur man nu, apropå början av debatten här i förmiddags, från olika politiska utgångspunkter väljer att ange denna tidpunkt.

Folkomröstningens resultat innebar att tid kommer att ges för de nödvändiga övervägandena om vårt lands framtida energisystem som dagens

bristfälliga kunskap om nya energikällor faktiskt kräver. Reaktorerna skall inte, såsom linje 3 i folkomröstningen förespråkade, snabbavvecklas. Vi skall använda vad vi beslutat oss för att använda, och tur är nog det. Vad som skall komma efter de nuvarande kärnkraftsaggregaten vet vi inte i dag. En del kol lär det emellertid komma att bli. En del flis blir det säkert och torv dessutom. Kanske kan solenergin till en del komplettera tillsammans med ett och annat vindkraftverk. Mera vattenkraft klarar man sig säkert heller inte utan. Men mera precis än så här är det nog svårt att vara, om man gör anspråk på att tala med utgångspunkt i ett hyggligt faktaunderlag.

Men, herr talman, hur man mot den här osäkra bakgrunden kan vara så säker på att en begränsning av elenergiefterfrågan är nödvändig för att kärnkraften skall kunna avvecklas när den tiden kommer förstår jag inte. Åtskilliga av de energislag som kan komma att ersätta kärnkraften en gång kan ju väl så effektivt och fördelaktigt användas för att producera elektricitet. En del är t. o. m. isolerade till att producera just elektricitet och inte värme. Hur kan man i dag vara beredd att hävda att de nya energiförsörjningsmöjligheterna skall användas för att producera värme snarare än elektrisk ström?

Åtskilligt av det som skulle kunna ersätta dagens kärnkraftsaggregat kan alltså komma att producera just elektricitet. Från denna utgångspunkt förefaller ingrepp mot direktverkande elvärme vara något mindre välbetänkta.

Men, herr talman, även om de som anser elanvändningen vara ett hot mot en önskad kärnkraftsavveckling får rätt i sina farhågor, får de till slut fel i alla fall. För även om vi i framtiden kommer att använda mindre el än i dag, är det fortfarande välmotiverat att använda direktverkande elvärme under 1980-talet. Så konkurrenskraftig är nämligen den elektriska strömmen att den som nu satsar på direktelvärme för att på 1990-talet måhända byta till någonting annat ur ekonomisk synvinkel ändå gör en god affär. Varför – frågar man sig då – skall människor förvägras att under dessa omständigheter dra nytta av de obestridliga fördelar som direktelvärmens ändå medför?

Herr talman! Energidebatten såsom den har förts under de senaste åren har varit nyttig från många utgångspunkter. Flera människor har lärt sig mera om vårt lands energibekymmer. Men debatten har också kommit att präglas av litet väl många hastiga uppslag mera ägnade att legitimera politisk-taktiskt intagna ståndpunkter än att föra vårt land ur den orimliga energiförsörjningssituationen. Negativismen gentemot elen i allmänhet och direktelvärmens i synnerhet är exempel på ett sådant olyckligt inslag på den engagerade energidebattens skuggsida.

Den proposition som riksdagen nu har att ta ställning till föreslår gudskelov inget förbud mot direktverkande elvärme. I stället föreslås särskilda villkor för när direktelvärme skall få användas. Detta är bättre än förbudet, men det är fortfarande inte bra. Försvaret för regeringsförslaget skulle kunna vara en förhoppning om att det kommer att stimulera till extra hushållningsinsatser i nya bostäder. Isolerar man ordenligt, får man ju

faktiskt även i fortsättningen använda sig av vilken uppvärmningsform man vill.

Mot denna inte alldeles logiska konstruktion skulle man kunna hävda att om nu hushållning skall stimuleras, är det fel att göra det genom att ställa detta som krav för användning av en särskild metod för uppvärmning av våra bostäder. Hushållning behövs, vare sig man använder el, olja, kol eller flis.

Får jag, herr talman, till slut beröra den socialdemokratiska ståndpunkten när det gäller just kol och flis.

Det är inte svårt att hålla med om att en starkt ökad flis användning kan komma att utgöra ett hot mot en redan hårt ansträngd skogsindustri. Skogsindustrins farhågor i dessa hänseenden kan man inte tillåta sig att vifta bort på det litet väl lättsinniga sätt som statsministern tidigare i dag försökte.

Samtidigt är det naturligtvis riktigt att det finns skogsrester som det vore värdefullt att ta till vara. Det viktiga är nu att finna distributionsformer som gör att dessa rester verkligen kan komma energiförsörjningen till godo på ett ekonomiskt konkurrenskraftigt sätt. Om vi inte lyckats i dessa hänseenden, måste rimligen skogsindustrins virkesbehov tillåtas få företräde.

En viss skepsis i fråga om hur snabbt dessa nya kvantiteter flis kan framskapas är det i dag alltså väl motiverat att hysa. Desto angelägnare blir det då att skapa förutsättningar för den nödvändiga introduktionen av kol, dvs. det andra ben på vilket regeringens förslag om introduktion av fasta bränslen vilar. För är det knappt om flis, är det bara kolet som under en överblickbar framtid kan medverka till att bryta det oacceptabelt stora oberoendet av olja.

Den välmotiverade socialdemokratiska tveksamheten till möjligheterna att snabbt få fram så mycket flis som man behöver liksom instämmandet i propositionens förslag om oljeersättningsambitionerna hade känts mera logiskt och konsekvent om det förenats med en beredvillighet att acceptera den nödvändiga slutsatsen av ett sådant synsätt. Vill vi ersätta kol och är vi tveksamma till flis så måste vi acceptera sådana villkor för kolet att den eftersträlvade introduktionen faktiskt kommer till stånd. Men socialdemokraterna vill inte heller ha kol.

Ett annat parti har tidigare bedrivit den typen av energipolitik. Vi hade då från moderat sida anledning att vara kritiska. Nu är det socialdemokraterna som har övertagit den fallna manteln och är emot praktiskt taget allting. Vad Svante Lundkvist säger är ju att vi med regeringens förslag till kolmiljökrav riskerar att marknadskrafterna kommer att göra kolet så attraktivt att det tränger undan de inhemska energikällorna – vi får alltså mer kol än vi egentligen skulle vilja ha.

Inom parentes undrar man: Vilka andra inhemska energikällor är det som kolet kommer att tränga undan? Flisen skulle man ju använda i skogsindustrin.

Vad socialdemokraterna nu gör är att förorda miljökrav, som i realiteten omöjliggör den förändring från olja till kol som åtminstone propositionen

förespråkar. Mot detta påstående invände Svante Lundkvist att det innebär en fruktansvärt pessimistisk syn på vilket ansvar landets kommuner och företag är beredda att ta. Men gå då tillbaka och se vad som har hänt i det största ärendet som regeringen under det gångna året haft att behandla! Det gällde frågan om ersättning av olja med kol i Västerås. Där ställdes miljökrav som var aningen hårdare än vad som nu förespråkas i propositionen, eller likartade – man mätte på olika sätt. I kommunen fann man inte detta vara tillräckligt attraktivt för att genomföra den övergång från olja till kol som från nationell utgångspunkt bedömdes angelägen.

Är inte detta om något en fingervisning om hur kommuner och företag kommer att agera när frågan väl ställs på sin spets? Svante Lundkvist må ha förtroende för att man ute i kommuner och företag kommer att ta sitt ansvar. Men med tanke på kommunernas starka ekonomiska bekymmer har jag en känsla av att fler än en kommunalman kommer att fråga sig hur man lättast skall hålla den kommunala utgiftsexpansionen i schack. Och blir det genom att fortsätta med olja kommer man nog dess värre att göra det.

Ingen skall förneka det angelägna i att man förser kol med alla tänkbara miljörestriktioner för att skydda sådana miljövärden som vi finner väsentliga. Detta är också propositionens och utskottsbetänkandets linje. Miljökraven vid kolintroduktionen skärps väsentligt i förhållande till dagens krav när det gäller olja. Men, och det är det viktiga, de skärps inte så långt att kolintroduktionen inte blir av.

För att sammanfatta vill jag säga att den socialdemokratiska ståndpunkten i realiteten inte bara innebär att vi blir sittande med mera olja än vad vi har råd att betala för och att de uppsatta oljeersättningsambitionerna inte kommer att kunna infrias. Därutöver innebär den socialdemokratiska uppfattningen att vi tvingas fortsätta använda olja som är mera miljösämlig än det kol som vi skulle kunna sätta i oljans ställe.

Så förlorar alltså både ekonomin och miljövärden på de socialdemokratiska försöken att skära snabba pipor i den politiska vassen.

Anf. 71 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Som Per Unckel framhåller har el som energiform många positiva sidor. Det är också ett skäl för att elkraften, inom ramen för en i stort oförändrad energiförbrukning, föreslås fortsätta att växa under hela 1980-talet. Jag vill också gärna hålla med om att den goda tillgången på el har värde för vår energiförsörjning. I sammanhanget kan jag erinra om att elanvändningskommittén lade fram många förslag om hur man skulle kunna utnyttja denna tillgång på ett riktigt sätt för att ersätta olja. De förslagen har vunnit regeringens och utskottets stöd, och jag vill gärna säga att detta känns mycket tillfredsställande för mig som ordförande i elanvändningskommittén. El kommer bl. a. att användas för uppvärmning av många mindre – och för den delen även större – hus.

Elanvändningskommittén hade också till uppgift att lägga fram förslag om förbud mot direktverkande el. Syftet med detta var att underlätta en framtida avveckling av kärnkraften. Nu blev kommitténs förslag inte något förbud,

utan den faktiska innebörden var att man krävde att särskilda villkor för energisnålhet skulle uppfyllas för att direktel skulle få användas i nybebyggelsen. Som bostadsministern har framhållit tidigare i dag har dessa förslag lagts till grund för regeringens proposition, och de har också vunnit utskottets stöd.

Bakom förslagen om villkor för direktverkande el står en enhällig utredning med företrädare för moderata samlingspartiet, en enhällig regering, på den tiden också med företrädare för moderata samlingspartiet, samt ett enhälligt utskott med företrädare för moderata samlingspartiet. Jag måste därför konstatera att Per Unckel med sin uppfattning i denna fråga företräder en utpräglad minoritet. Det är han i sin fulla rätt att göra. Om hans uppfattning är grundad på en tveksam inställning till kärnkraftens avveckling eller inte får han själv redovisa. För egen del är jag mycket nöjd med både det förslag som regeringen har lagt fram och det som utskottet har kommit fram till.

Anf. 72 SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Per Unckel började med att konstatera att statsministern när det gällde fliseldningen hade gjort ett som han tyckte – och det tycker också jag – mycket lättsinnigt uttalande. Han erkände att det finns problem på det här området, men han drog inga som helst slutsatser i den riktningen att man borde göra någonting åt problemen.

Jag undrar om inte detta hör ihop med den ideologiska utläggning vi fick här på förmiddagen från en partivän till Per Unckel. Där förklarades att det finns en ideologisk skillnad som kommer till klart uttryck i detta betänkande. Å ena sidan har vi de borgerliga, som i högre grad vill låta marknadskrafterna styra. Å andra sidan har vi socialdemokratin, som gör anspråk på att samhället skall ta ett ansvar för hur vi skall hushålla med naturresurserna.

Det är precis detta dilemma som gör att Per Unckel får avstå från de åtgärder som borde vidtas för att vi skulle klara problemet med fliseldningen. I valet mellan att låta problemet bestå och förorsaka stora svårigheter i skogsindustrin eller att ta till någonting av den hushållning som blir nödvändig, så väljer Per Unckel, av ideologiska skäl, att låta problemet bestå.

När det sedan gäller kolintroduktionen går någonting av samma anda igen där. Per Unckel säger att om vi skall uppmuntra kommunerna till att börja introducera kol, så får vi inte ha så stora anspråk på omsorgen om miljön som socialdemokraterna har. Han vill att vi skall försätta oss i den situationen att vi godtar det som i varje fall vi betraktar som en oacceptabel målsättning på miljösidan, bara för att vi på ett lättvindigare sätt skall få den introduktion av kol som Per Unckel och jag är överens om behövs. Vi vet att om vi är lättsinniga när det gäller miljökraven riskerar vi att förorsaka naturen oreparabla skador. Därför ställer vi kravet att man skall sörja för att inte denna introduktion sker på ett sådant sätt att vi genom att förstöra värden, som inte kan betalas med pengar, förorsakar vårt land stora problem.

Anf. 73 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Elanvändningskommitténs ordförande Hadar Cars står fast vid att det är angeläget att man minskar elanvändningen för att därmed skapa goda förutsättningar för avveckling av kärnkraften. Låt mig bara för Hadar Cars upprepa vad jag tidigare sade.

Om vi inte vet vad som kommer efter de nuvarande kärnkraftsaggregaten men däremot vet, att det inte spelar någon roll vad som kommer efter dessa, liksom att direktverkande elvärme under alla omständigheter är lönsam, varför i hela friden skall man då införa restriktioner eller, enligt somliga i denna kammare, t. o. m. förbud mot sådan?

Hadar Cars säger att Per Unckel är isolerad och företräder en liten minoritet. Jag tröstar mig med att stå på samma sida om den fullständigt förkrossande remissopinion som ledsagade elanvändningskommitténs betänkande till historiens pappershögar. Jag tror, herr talman, att man får leta bra grundligt i svensk utredningshistoria, om man skall hitta ett utredningsförslag som mera har skällts ut av de sakkunniga remissinstanserna än elanvändningskommitténs förslag. – Och detta kanske inte är så konstigt, för, handen på hjärtat, förslagen har aldrig motiverats av några sakliga bekymmer. De har, som jag sade i mitt tidigare anförande, tillkommit på grundval av en vilja att ge legitimitet åt en ståndpunkt som av politisk-taktiska skäl intagits till användningen av den elektriska strömmen i stort.

Till Svante Lundkvist vill jag säga att det finns två utgångspunkter som det är viktigt att ha klara för sig när man diskuterar kolet. Den första är att det inte är staten som äger landets värme- eller kraftvärmeanläggningar, kolbaserade och andra, utan kommuner och företag. Vad de statliga riktlinjerna kan leda till är att stimulera kommuner och företag att göra något eller att avhålla dem från att göra något. Det är inte vi som beslutar, men det är vi som utfärdar riktlinjerna.

Den andra utgångspunkten är att vi inte skall genomföra några förändringar i vårt energiförsörjningssystem vilka inte innebär att vi samtidigt vinner något för miljön.

Svante Lundkvist säger nu att vi vill att endast lättvindiga miljökrav skall ställas, för att kolet skall kunna införas. Vad vi vill göra. Svante Lundkvist, är att sätta upp sådana krav att det sker en introduktion av kol, så att vi kan bli kvitt den miljöförstörande oljan.

Anf. 74 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om att Elektroindustriföreningen anställde en särskild reklambyrå för att bedriva en kampanj från kommersiella utgångspunkter mot det utredningsresultat som elanvändningskommittén lade fram och hade en del publika framgångar med detta. Men jag vill också gärna peka på att det är mycket få utredningsförslag som blivit förverkligade i samma utsträckning, nästan punkt för punkt, som elanvändningskommitténs förslag förefaller att bli, om riksdagen nu fattar de beslut som utskottet har ställt sig bakom.

Men huvudsyftet med min replik, herr talman, är att jag vill säga till Per Unckel att det är bra, om allting kommer att flyta precis så som både han och jag hoppas – det gäller även om jag har målsättningen att kärnkraften skall avvecklas till år 2010, medan moderata samlingspartiet, som Lennart Blom redogjort för, inte har denna målsättning. Om vi kan utnyttja kärnkraften på det sätt som de som stod bakom linje 1 och linje 2 i folkomröstningen föreställde sig vara möjligt, är det alltså utmärkt. Då kommer vi att ha tillgång till el under lång tid. Men om någonting händer – om någonting gör att vi måste gå snabbare fram med den avvecklingen än vad vi nu räknar med – kan det vara väldigt klokt att vi inte har bundit oss till en stor elförbrukning på det sätt som skulle bli följden, om man utan begränsning fick använda direktverkande el i nyproducerade småhus.

Anf. 75 SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Vad Per Unckel senast ville säga var att samhället, på grund av de ägandeförhållanden vi har när det gäller den här typen av anläggningar, inte kan ställa anständiga miljökrav.

Vore det inte lika bra att Per Unckel erkände vad som är dilemmat för den borgerliga sidan i den här debatten? Dilemmat är ju att propositionen ursprungligen hade ställt så svaga krav att det – och detta förstår jag – kan vara utomordentligt svårt för den borgerliga sidan att skärpa kraven så att de skulle kunna bli acceptabla. Det skulle ju tillfoga den regering som stod för kraven ett alltför stort nederlag. Därför får man nöja sig med de friseringar som man nu har föreslagit.

Detta var, föreställer jag mig, orsaken till att vi inte kunde få den bredare samling som hade varit motiverad kring gemensamma ansträngningar att i denna viktiga fråga verkligen få enighet när det gäller omsorgen om miljön.

Anf. 76 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Till Hadar Cars: Beviset för klokskapen i elanvändningskommitténs betänkande anges nu vara att remissinstanserna inte får sin vilja igenom. Det är med förlov sagt ett mycket klenkt bevis i en fråga där de politiska låsningarna från början övergick vad jag tror att många remissinstanser i sitt idoga arbete för att påvisa bristerna i förslaget någonsin kunde föreställa sig.

Det är, Hadar Cars, naturligtvis sant att om vi snabbt som ögat förbjuder varje användning av elektrisk energi, skapar vi betydande marginaler för att kunna stänga av kärnkraften i morgon. Men själva idén med folkomröstningen var ju att vi skulle skaffa oss respit för att kunna fundera över vad vi skall göra *efter* kärnkraften, och mitt stillsamma förslag är då att vi skall använda den elektriska ström som kärnkraften producerar på det för samhälle och enskilda mest rationella sättet. Elanvändningskommittén föreslår däremot att människor icke skall tillåtas att göra det.

Till Svante Lundkvist, som nu insinuerar att det enda skälet till att jag inte faller i hans armar och säger att han har rätt om kolmiljökraven är att jag

ändå inte vill överge den gamla trepartiregering som har skrivit propositionen: Jag kan försäkra att vi på moderat sida är beredda att sträcka oss så långt som det över huvud taget är möjligt när det gäller hårda krav på miljöhänsyn vid energiproduktion av olika slag, men inte så långt att man biter sig själv i svansen och inte klarar de angelägna ekonomiska, försörjningsmässiga och miljömässiga förbättringar som kolintroduktionen faktiskt syftar till. Vi har dragit lärdom av reaktionerna från kommuner och företag på de hittillsvarande besluten om miljökrav vid kolintroduktion. Det är klokt att göra detta och, som propositionen föreslår, med ledning av de ytterligare erfarenheter som kan vinnas under 1980-talet successivt fastställa vilka krav som är förenliga med det övergripande målet att komma bort från oljan och därmed också från de förödande effekter som oljan har på vår miljö.

Andre vice talmannen anmälde att Hadar Cars och Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

6 § Anf. 77 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppföres justitiekammarens betänkande 40 närmast efter civilutskottets betänkande 37.

7 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1980/81:39 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1980/81:41 om bonusränta på konto för likviditetsutjämning (prop. 1980/81:150)

1980/81:42 om anslag till räntor på statsskulden, m. m. (prop. 1980/81:100 och 1980/81:150)

Socialutskottets betänkanden

1980/81:36 om mammografi

1980/81:43 om bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. (prop. 1980/81:187)

1980/81:44 om utformningen av ett ekonomiskt stöd till flerbarnsfamiljer (prop. 1980/81:188)

1980/81:45 om vissa författningsändringar till följd av socialstyrelsens omorganisation, m. m. (prop. 1980/81:177)

1980/81:46 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1981/82

Nr 151

Tisdagen den
26 maj 1981

Kulturutskottets betänkande

1980/81:28 om Nordiska ministerrådets kulturbudget för år 1982 (prop. 1980/81:180)

*Meddelande om
frågor*

Utbildningsutskottets betänkanden

1980/81:33 om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt gäller vissa anslag inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:125)

1980/81:34 om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1981/82 (prop. 1980/81:138)

1980/81:35 om anslag till folkhögskolor m. m. (prop. 1980/81:100)

1980/81:36 om folkbildning m. m. (prop. 1980/81:127)

1980/81:40 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Trafikutskottets betänkanden

1980/81:32 om teletaxor

1980/81:33 om privatradio

1980/81:34 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Näringsutskottets betänkande

1980/81:66 om ändring av lån till Uddeholms AB (prop. 1980/81:192)

Civilutskottets betänkande

1980/81:42 om avveckling av Sölvbackaprojektet (prop. 1980/81:195 i vissa delar)

8 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 maj

1980/81:430 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om behörighetskraven för anpassning av kontaktlinser:

Socialstyrelsen har infört nya behörighetskrav för legitimerade optiker som arbetar med kontaktlinser och dessa krav får full genomslagskraft fr. o. m. den 1 januari 1982. Samtidigt har socialstyrelsen "strypt" möjligheterna för optiker att genomgå kurs med behörighetsgrundande inriktning i Optikerförbundets regi. Någon utbildning i samhällets regi har inte anvisats.

Personer med kontaktlinser får efter den 1 januari 1982 betydligt försämrade service, om de inte kan vända sig till sin tidigare optiker, på grund av att denne saknar behörighet. Detta kan bli särskilt besvärligt utanför storstadsområdena.

Många optiker arbetar i dag med kontaktlinsanpassning utan att ha den formella utbildning som leder till behörighet. Vad händer med deras praktik?

Hur avser statsrådet att lösa de problem i övrigt som kommer att uppstå på grund av de av socialstyrelsen uppställda kraven på behörighet för kontaktlinsverksamhet?

Hur avser statsrådet att tillgodose behovet av utbildning i kontaktlinsteknik för legitimerade optiker?

1980/81:431 av *Göte Jonsson* (m) till arbetsmarknadsministern om Samhällsföretags produkter:

Vid flera tillfällen har det uppstått diskussioner om huruvida Samhällsföretag plagierat produkttillverkning av olika slag. Vid ett företag i Jönköpings län har man tillverkat sågbockar och levererat på den svenska marknaden. Enligt uppgift har nu Samhällsföretag plagierat denna produkt och marknadsfört densamma.

Avser arbetsmarknadsministern att vidta åtgärder för att förhindra att Samhällsföretag plagierar produkter som redan tillverkas i enskilda företag?

1980/81:432 av *Lennart Bladh* (s) till jordbruksministern om åtgärder för att garantera allemansrätten:

Allemansrätten är en rättighet i det svenska samhället som internationellt sett är unik. Att alla människor får fritt vandra omkring i skog och mark, att de får lov att plocka blommor (icke fridlysta), bär och svamp, bada och att de får åka båt på sjöar och hav är någonting som man måste slå vakt om och väl bevara.

Detta medför att denna rätt är förenad med en skyldighet. En skyldighet att visa hänsyn mot människor, djur och natur och givetvis fara varsamt fram och att ta hänsyn till skogsbestånd o. d. Vi skall uppträda så i naturen att även de som kommer efter oss skall få nöjet och förmånen att uppleva en oförstörd natur.

Allemansrätten har inneburit att friluftslivet har börjat blomstra som aldrig förr. Friluftsliv, skogsvandring och orientering har blivit de verliga familjeaktiviteterna. För bl. a. tätorternas människor har det inneburit möjlighet till en aktiv fritid, som ger avkoppling och nöje och som även innebär en förebyggande friskvård. Detta har ett värde som inte kan mätas i pengar, men alla erkänner att det ger samhället en icke redovisbar vinst.

Naturen har således öppnats, men fortfarande finns det enskilda markägare som vill stänga av sina markområden för vissa aktiviteter.

Med anledning av inträffat fall inom mitt eget län, Kristianstads län, vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att förhindra att en markägare kan förbjuda en orienteringstävling trots att start- och målområde inte är beläget på vederbörandes mark?

Tisdagen den
26 maj 1981

*Meddelande om
frågor*

1980/81:433 av *Torsten Karlsson* (s) till industriministern om sysselsättningen i Motala:

Arbetsmarknaden i Motala har under en femårsperiod genomgått en dramatisk försämring vad gäller industrissysselsättningen. Ca 3 500 arbetstillfällen har försvunnit från kommunen.

AB Motala Verkstad har minskat sin arbetsstyrka till 250 anställda. De stora företagen AB Electrolux och Luxor Industri AB har tillsammans reducerat sin personal med ca 1 500.

Minst ett tiotal små och medelstora företag har på grund av det kärva läget upphört med sin verksamhet.

Permitteringar under fyra veckor genomförs under 1981 vid de två stora företagen Electrolux och Luxor.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till industriministern:

På vilket sätt är statsrådet beredd att värna om sysselsättningen i Motala?

1980/81:434 av *Torsten Karlsson* (s) till industriministern om åtgärder för att trygga Luxors framtid:

Luxor ägs sedan början av 1979 av staten. Ägandet tillkom med anledning av att företaget hade hamnat i en akut finansiell kris, som hotade dess fortbestånd. Samtidigt anslag riksdagen 175 milj. kr. för att rekonstruera företaget ekonomiskt. Genom gjorda rationaliseringar och andra förändringar har personalstyrkan minskat med flera hundra anställda.

Under våren 1981 har försäljningen av TV-apparater minskat kraftigt, vilket resulterat i en kraftig lagerökning. Företagsledningen bedömer läget så att en kapacitetsminskning är nödvändig. I anslutning till den lägesbedömningen har varsel lagts om uppsägning av 400 anställda.

Luxors framtid bedöms som mycket oviss, då man i den bransch företaget är verksamt i kommer att möta en allt hårdare konkurrens från utländska tillverkare. Det kommer därför att krävas offensiva åtgärder för att rädda Luxor som företag.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till industriministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att trygga Luxors framtid inom den elektroniska branschen?

1980/81:435 av *Lars-Erik Lövdén* (s) till statsrådet Karin Ahrlund om bibehållande av röntgenarkivet i Malmö:

Enligt nu gällande bestämmelser arkiveras röntgenfilm under tio år. Denna rekommendation torde följas av i princip samtliga sjukvårdshuvudmän med undantag av Malmö. I Malmö har t. v. arkiverats den totala röntgendokumentationen.

Röntgenarkivet i Malmö är därför unikt inte bara i Sverige utan också i

världen. Det är en utomordentligt viktig informationskälla och till stort gagn för studier av sjukdomar betingade bl. a. av miljöfaktorer.

Arkivet har emellertid växt till en sådan omfattning att kommunen inte anser sig kunna driva det vidare med enbart kommunala medel. För att klara arkivfrågan erfordras statsbidrag.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att få ställa följande frågor till statsrådet Karin Ahrland:

Anser regeringen det värdefullt att röntgenarkivet i Malmö bibehålles?

Kommer regeringen att tillstyrka Malmö kommuns framställan om statsbidrag till arkivet?

1980/81:436 av *Sonja Rembo* (m) till statsrådet Karin Ahrland om utredningsdirektiven för 1980 års abortkommitté:

Enligt en rikstidning med stor läsekrets har statsrådet Ahrlands första kommentar till sin utnämning som hälsovårdsminister varit: Hurra nu klarar vi abortlagen!

Den utredning som tillsattes 1980 i syfte att utvärdera effekterna av 1974 års abortlagstiftning har av statsrådet Ahrlands företrädare fått uttryckliga direktiv att ej ifrågasätta lagens huvudprincip om kvinnans självbestämmanderätt.

Innebär statsrådets uttalande inför pressen en avsikt att ge 1980 års abortkommitté ändrade direktiv, innebärande en omprövning av denna huvudprincip?

1980/81:437 av *Olle Eriksson* (c) till arbetsmarknadsministern om villkoren för provborrningar av Svensk Kärnbränsleförsörjning AB (SKBF):

I slutet av april framkom via massmedia att kärnkraftbolagen, genom Svensk Kärnbränsleförsörjning (SKBF), planerar provborrningar för en atomsopstation på flera platser i Västsverige. Berörda kommuner sades vara Alingsås, Vårgårda, Borås, Härryda och Kungsbacka, eventuellt också Mark och Vänersborg. Totalt planerades undersökningar på ett 25-tal platser i hela landet. För att kunna starta dessa provborrningar måste markägarna ha gett tillstånd. Svar begärdes till den 8 maj. Om markägarna givit tillstånd kan borringarna påbörjas omedelbart. Kommunen och dess företrädare kan alltså inte själva avstyra detta.

För ett år sedan försökte man starta provborrningar på Kynnefjäll i norra Bohuslän, men detta har stoppats av lokalbefolkningen. Tanum, Dals-Ed och Munkedals kommuner, som är de tre närmast berörda kommunerna, har alla uttalat sig emot provborrningar.

Det råder stor oro bland människorna i de nu hotade kommunerna i Västsverige. Det är natursköna bygder där befolkningen på senare år ökat, både på landsbygd och i tätorter. Såvitt jag känner till har man från SKBF:s sida inte tagit någon som helst kontakt med berörda kommuner. Kommunala förtroendemän och tjänstemän blir nerringda av en orolig allmänhet. I alla andra sammanhang yrkas på medbestämmande i den beslutsprocess som

Nr 151

Tisdagen den
26 maj 1981

*Meddelande om
frågor*

formar framtidens samhälle.

Min fråga till statsrådet är: Hur vill statsrådet medverka till att SKBF i fortsättningen, innan man vidtar anstalter för provborrningar, förutom med markägare också tar kontakt med vederbörande kommun?

1980/81:438 av *Ing-Marie Hansson* (s) till utbildningsministern om den högre musikutbildningen:

Den av riksdagen beslutade OMUS-reformen förutsatte en reformstart från den 1 juli 1978. En förutsättning för genomförandet var enligt OMUS en helt ny tjänsteorganisation. Efter två och ett halvt år finns fortfarande inte någon sådan. Avtal har efter mycket långdragna förhandlingar kunnat träffas mellan parterna. Om detta avtal råder nu tolkningstvister, som gör att det inte kan tillämpas.

Vilka åtgärder avser utbildningsministern att vidta för att OMUS-reformen skall kunna genomföras?

9 § Kammaren åtskildes kl. 18.00.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert